

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACILARDA BAĞLANMA
BİÇİMLERİNİN TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÜZERİNE
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dalia KARATAŞTAN

İstanbul

Temmuz-2021

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

SURİYELİ SĞINMACILARDA BAĞLANMA
BİÇİMLERİNİN TRAVMA SONRASI BÜYÜME VE
PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK ÜZERİNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dalia KARATAŞTAN

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Bilge PARLAKOĞLU

İstanbul

Temmuz-2021

TEZ ONAYI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Bilgi PARLA KOĞLU

Üye Dr. Öğr. Üyesi Yusuf BİLGE

Üye Dr. Öğr. Üyesi Bengisu Nehir AYDIN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ali GÜNEŞ
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “**Suriyeli Sığınmacılarda Bağlanma Biçimlerinin Travma Sonrası Büyüme Ve Psikolojik Dayanıklılık Üzerine Etkileri**” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Dalia KARATAŞTAN

ÖN SÖZ

Bu tezin gerçekleşmesinde ilgi ve desteğini esirgemeyen, çalışmanın her aşamasında beni en iyi şekilde yönlendiren, her ihtiyacım olduğunda bana değerli zamanlarını ayıran, sabırla beni dinleyen ve değerli bilgilerini benimle paylaşan, güler yüzle ve samimiyet ile beni her zaman karşılayan, çok değer verdiğim kıymetli danışman hocam Dr. Bilge PARLAKOĞLU ‘na şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

Lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği geçen, büyük katkıları olan ve örnek aldığım çok değerli hocalarım Dr. Yusuf BİLGE, Prof. Dr. Mustafa BİLİCİ, Dr. Volkan KOÇ ve Dr. Fatima Elif ERGÜNEY OKUMUŞ’ a bana kazandırdıkları her şey için hepsine teker teker çok teşekkür ederim.

Ayrıca bu süreçte bana yardımcı olan, desteğini hissettiğim ve beni motive eden pek çok kişi oldu. Bu kişilere tek tek teşekkür etmek istiyorum.

Eğitime değer veren, hayatım boyunca koşulsuz destek veren, yardıma koşan ve her zaman yanımda olan sevgili ailem; bu süreçte bana gösterdikleri empati, anlayış ve destek için başlıca sevgili annem Selam VAHUD, babam Adnan VAHUD, kayınvalidem Rahime KARATAŞTAN ve kayınbabam Ali KARATAŞTAN’a ne kadar teşekkür etsem azdır. Kardeşlerim; her zaman olduğu gibi ilgili, sevgi dolu, bu zorluğun üstesinden gelmek için bana olan güveniniz ve destekleyici olduğunuz için size minnettarım. Özellikle de benim ikizim, kardeşim, arkadaşım, meslektaşım ve yoldaşım Danya VAHUD’ a ne kadar teşekkür etsem azdır...

Son olarak; hayatıma anlam katan, hayatımı aydınlatan, sevgiyle yolumu açan, lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca her anda desteğini hissettiren ve beni her zaman cesaretlendiren sevgili eşim Bünyamin KARATAŞTAN’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Hayatıma girdiğinden beri mutluluk kaynağım olan, hayatıma sevinç ve enerji katan, bana güç veren, birlikte ders çalıştığım, oynadığım, bu süreci sevgi ve sabırla karşılayan canım oğlum Yusuf KARATAŞTAN’a çok teşekkür ederim.

Dalia KARATAŞTAN

İstanbul-2021

ÖZET

**SURİYELİ Sığınmacılarda Bağlanma
Biçimlerinin Travma Sonrası Büyüme ve
Psikolojik Dayanıklılık Üzerine Etkileri**

Dalia KARATAŞTAN
Yüksek Lisans, Klinik Psikoloji
Tez danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Bilge Parlakoğlu
Temmuz-2021, 97 + xi sayfa

Bu araştırmada, Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimlerinin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkileri incelenmektedir. Göç travması yaşayan Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimlerini incelemek ve buna bağlı travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır.

Amaçlara yönelik olarak Demografik Bilgi Formu, Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği, Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma evrenini 2021 yılı Mart ayında Türkiye’de bulunan 18 yaş ve üstü Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre güvenli bağlanma biçiminin, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık ile istatistiksel açıdan anlamlı pozitif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimlerinin travma sonrası büyüme ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Kaygılı bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ile anlamlı negatif yönlü bir ilişkisi bulunmuşken, kaçınan bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ile pozitif yönlü bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Travma sonrası büyümenin psikolojik dayanıklılık ile anlamlı pozitif yönlü bir ilişkisi bulunmuştur. Güvenli bağlanma biçiminin puanını yordayan değişkenler regresyon analiziyle araştırıldığında travma sonrası büyümenin ve psikolojik dayanıklılığın pozitif yönde yordadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda psikolojik dayanıklılığı travma sonrası büyümenin yordadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Göç, Bağlanma Biçimleri, Travma Sonrası Büyüme, Psikolojik Dayanıklılık.

ABSTRACT
**THE EFFECTS OF ATTACHMENT STYLES ON POST-
TRAUMATİK GROWTH AND PSYCHOLOGICAL
RESILIENCE IN SYRIAN REFUGEES**

Dalia KARATAŞTAN
Master, Clinical Psychology
Thesis Advisor: Asst. Prof. Bilge APARLAKOĞLU
July-2021, 97 + xi pages

The aim focus of this study is to examine the effects of attachment styles on post-traumatic growth and resilience in Syrian refugees. It is aimed to examine attachment styles in Syrian refugees who have experienced migration trauma and to evaluate its effect on post-traumatic growth and psychological resilience.

Demographic Information Form, Al-Yarmouk Adult Attachment Styles Scale, Post Traumatic Growth Inventory and Connor & Davidson Resilience Scale were used for the purpos of this study. The participants of the research consists of Syrian refugees aged 18 and over in Turkey in March, 2021.

The findings of the study of secure attachment style demonstrate a statistically significant positive correlation was found with post-traumatic growth and resilience. Anxious and avoidant attachment styles were not significantly associated with posttraumatic growth. While the anxious attachment style was found to be significantly negatively correlated with resilience, the avoidant attachment style was positively correlated with resilience. Also, a significant positive correlation was found with post-traumatic growth and resilience. When the variables that predicted the secure attachment style score were investigated by regression analysis, it was found that post-traumatic growth and psychological resilience predicted positively. At the same time, psychological resilience was found to be a predictor of post-traumatic growth.

Key Words: War, Migration, Attachment Styles, Post-Traumatic Growth, Resilience.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
 BİRİNCİ BÖLÜM.....	 1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Tanımlar	6
 İKİNCİ BÖLÜM	 7
GENEL BİLGİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Suriye Krizi ve Savaş	7
2.1.1. Göç	9
2.1.2. Göçmenlerin Psikolojik Durumu	11

2.2. Bağlanma Biçimleri.....	18
2.3. Travma.....	23
2.4.Travma Sonrası Büyüme	25
2.5. Dayanıklılık	28
2.2. İlgili Literatür	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM..... 35

YÖNTEM..... 35

3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Evren ve Örneklem.....	35
3.3. Veri Toplama Araçları.....	35
3.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	36
3.3.2. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği.....	36
3.3.3. Travma Sonrası Büyüme Envanteri	36
3.3.4. Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	37
3.4. İşlem	37
3.5. Veri Analizi	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM..... 39

ARAŞTIRMA BULGULARI 39

4.1. Sosyodemografik Bulgular.....	39
4.2.Katılımcıların (cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlık durumu ve savaşa bağlı travmaya maruz kalma durumu) Gruplarına Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Karşılaştırılması	43
4.3.Katılımcıların (cinsiyet, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlık durumu ve savaşa bağlı travmaya maruz kalma durumu) Gruplarına Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Karşılaştırılması	47
4.4. Araştırma Grubunun Sosyodemografik Özellikler, Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerin Arasındaki İlişkiler	50
4.5. Travma Sonrası Büyüme Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	51
4.6. Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle	

Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması	53
4.7. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği (Y-SAAS), Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE) ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (CD-RISC) Bulguları.....	55
4.8. Bağlanma Biçimleri Ölçeğinin Alt Boyutları, Travma Sonrası Büyüme ve Dayanıklılık Değişkenlerinin Arasındaki İlişkiler	56
4.9. Güvenli Bağlanma Biçimi Puanlarının Bağımlı Değişken Travma Sonrası Büyüme Puanı ve Psikolojik Dayanıklılık Puanının ise Bağımsız Değişken Olduğu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları	58
BEŞİNCİ BÖLÜM	60
TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME.....	60
5.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma	60
5.1.2. Güvenli Bağlanma Biçiminin, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Üzerinde Regresyon Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışması	62
5.1.3. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Değişkenlerine Göre Travma Sonrası Büyüme Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum.....	63
5.1.4. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Değişkenlerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum	65
5.1.5. Suriyeli Sığınmacıların Savaşa Bağlı Travma Geçirme Değişkenine Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum	68
5.1.6. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Bilgiler Değişkenlerine Göre Bağlanma Biçimleri Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum	68
SONUÇ	70
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	93
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Bartholomew ve Horowitzr'in Bağlanma Stilleri Şeması.....	20
Tablo 4.1.1: Katılımcıların Yaş Dağılımı.....	39
Tablo 4.1.2. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Dair Frekans ve Yüzde Değerleri.....	41
Tablo 4.1.3. Katılımcıların Birlikte İkamet Ettiği Kişi Sayısı Dağılımı.....	42
Tablo 4.1.4. Katılımcıların Bağlanma Biçimlerinin Alt Boyutları, Travma Sonrası Envanteri ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinde Aldıkları Puanlar Dağılımı.....	43
Tablo 4.2.1. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	44
Tablo 4.2.2. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Medeni Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	44
Tablo 4.2.3. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Çalışma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	45
Tablo 4.2.4. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Psikolojik Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	46
Tablo 4.2.5. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Savaşa Bağlı Travma Geçirme Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	47
Tablo 4.3.1. Örneklemin Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	48

Tablo 4.3.2. Örneklemin Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Çalışma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	49
Tablo 4.3.3. Örneklemin Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Savaşla Bağlı Travma Geçirme Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	50
Tablo 4.4. Araştırma Grubunun Sosyodemografik Özellikler, Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analiz Sonuçları.....	51
Tablo 4.5. Travma Sonrası Büyüme Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	53
Tablo 4.6. Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması.....	54
Tablo 4.7. Y-SAAS, TSBE ve CD-RISC Alt ölçeklerinin Araştırmadaki Güvenirlilik Katsayıları, Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Normallik Katsayıları.....	56
Tablo 4.8. Araştırmaya Dahil Edilen Suriyeli Sığınmacıların Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analiz Sonuçları.....	57
Tablo 4.9.1. Güvenli Bağlanma Biçiminin Travma Sonrası Büyüme Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları.....	58
Tablo 4.9.2. Güvenli Bağlanma Biçiminin Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları.....	59
Tablo 4.9.3. Psikolojik Dayanıklılığın Travma Sonrası Büyüme Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

Y-SAAS	: Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği
TSBE	: Travma Sonrası Büyüme Envanteri
CD-RISC	: Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği
UNHCR	: BM Mülteci Kurumu
SOHR	: Suriye İnsan Hakları Gözlemevi
NCTSN	: The National Child Traumatic Stress Network
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu
APA	: Amerikan Psikoloji Birliği
DSM	: Zihinsel Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı
ICD	: Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması El Kitabı
Akt	: Aktaran
Vd	: ve diğerleri
SPSS	: (Statistic Packets For Social Sciences) Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem

Suriye halkı, son 10 yılda yüz binlerce kişinin hayatını kaybetmesine, milyonlarca kişinin göç etmesine ve komşu ülkelere sığınmalarına neden olan savaştan muzdarip olmuştur. Halk, maddi ve manevi olarak birçok kayba uğramıştır ve bunun sonucunda da ciddi psikolojik travmalar ve ruhsal rahatsızlıklar yaşamaktadırlar.

BM Mülteci Kurumu (UNHCR)' nun 15 Mart 2021 yılında yapılan son istatistiksel sonuçlarına göre; Suriye'de insani yardıma ve koruma yardımı muhtaç 13,4 milyon insan bulunmaktadır. Bu insanların 6,7 milyonu ülke içinde yerinden edilmiştir ve 5,6 milyonu Suriye'ye yakın ülkelerde barınmaktadır. Dünya çapında 6,6 milyon Suriyeli mülteciden Türkiye 3,6 milyon kişi ile en fazla sayıda kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (unhcr.org, 2021).

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR), 15 Mart 2021 yılına kadar, Suriye krizinin 10. yıl dönümünün geçmesiyle birlikte aralarında 117.388 sivil; 81.279 erkek, 22.254 (18 yaş altı) çocuk ve 13.855 kadının bulunduğu yaklaşık 400 bin toplam ölü sayısı belgelemiştir (syriahr.com, 2021). SOHR istatistiklerine göre, Suriye devriminin başladığı Mart 2011'den bu yana 968.651 kişi, 15.498'i kadın olmak üzere Suriye rejimi tarafından tutuklanmıştır. SOHR istatistiklerine göre, bunların %83'ünden fazlası Mayıs 2013 ile Ekim 2015 tarihleri arasında gözaltı merkezlerinde hayatlarını kaybetmişlerdir. Rejim hapishanelerinde kalan tutuklu sayısı 152.342'dir, bunların arasında 41.293 kadın tutukludur. Zorla kaybedilenlerin sayısı 128.074'e ulaşırken, bunlar arasında 20.315 kadın bulunmaktadır ve kaybolanlarla birlikte tutuklananların toplam sayısı 280.416'ya ulaşmıştır.

Bu rakamlar numerik sembollerden ibaret değildir, bunların hepsi birer insandır; aileleri, çocukları, anneleri, babaları, kardeşleri, eşleri ve arkadaşları

vardır. Bu bağlamda bu insanların ciddi travmatik deneyimlere maruz kaldığı veya tanıklık ettiği görülmektedir. Bu durumun psikolojik olarak ciddi anlamda olumsuz etkilere sebebiyet vermiş olduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, hayatta kalanların yerlerinden edilmeleri veya başka yabancı ülkelere sığınmalarının da onları olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Aljundi (2018: 82)'nin Suriye içinde yaşayan ve Suriyeli sığınmacıların psikolojik durumunu inceleyen araştırmasının sonucuna göre, Suriye içinde ve dışında yaşayan Suriyeliler içerisinde, özellikle kadınlar ve çocuklar psikolojik belirtiler göstermektedirler. Suriyeli sığınmacılar ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; savaşa bağlı olarak devam eden zorluklar ve şiddetin, Suriyeli yetişkinlerin ve çocukların ruh sağlığı ve psiko-sosyal refahı üzerinde yaygın etkileri olmuştur. Savaşla ilgili yaşadıkları olumsuz deneyimler, göç etmeleriyle birlikte yaşadıkları stresi daha karmaşık hale getirmektedir (Conflict, 2015: 39). Türkiye'de Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 310 Suriyeli sığınmacı ile yürütülen bir çalışmanın sonucunda katılımcıların %80 oranında travma sonrası stres bozukluğu belirtilerine sahip olduğu görülmüştür (Cengiz, Ergün ve Çakıcı, 2019).

Bağlanma; çocuğun ilk bakıcısıyla oluşturduğu güçlü bir duygusal bağdır ve bu bağ daha sonraki ilişkilerinin temelini oluşturur (Bowlby ve Ainsworth, 1991). Yaşamın ilk yıllarında bakım veren kişiler ile kurulan ilişkinin niteliği, yaşamın sonraki yıllarında bireyin başkaları ile kurduğu ilişkiye aktarıldığı bulunmuştur (Crowell, vd., 2002: 10). Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkin bağlanma örüntüsü “güvenli, korkulu, kaygılı ve kayıtsız” olmak üzere dört çeşit bağlanma biçiminden bahsetmişlerdir. Psikolojik iyi oluş düzeyinin güvenli bağlananlarda arttığı, saplantılı (kaygılı) bağlananlarda ise düştüğü bulunmuştur. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyinin güvenli bağlanan bireylerde arttığı, korkulu bağlanan bireylerde ise düştüğü bulunmuştur. Ayrıca bağlanma stillerinin psikolojik iyi oluşu, sosyal güvende hissetme ve memnuniyeti anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çelik, 2018: 27). Huntsinger ve Luecken (2004: 515), güvenli ve kaçınan bağlanma biçimleri geliştirmiş bireylerin daha sağlıklı davranışlar sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Güvenli bağlanma ve TSSB (travma sonrası stres bozukluğu) ile arasında negatif yönlü bir ilişki, kaygılı ve TSSB

ile arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Woodhouse, Ayers ve Field, 2015). Güvenli bağlanma biçimi ile psikolojik sağlamlık arasında da pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Kararımak ve Güloğlu, 2014)

Calhoun ve Tedeschi (1999), travmatik bir olaya maruz kalan bireyin, bu olay karşısında psikolojik olarak olumlu gelişme yaşamasını, travma sonrası büyüme olarak adlandırmışlardır. Benlik saygısı, başa çıkma stilleri ve sosyal destek (Abriado-Lanza, Guiner ve Colon, 1998; 407; Dürü, 2006: 117), uyumluluk, iyimserlik ve dışadönüklük (Tedeschi ve Calhaun, 1996: 455; Tedeschi ve Calhaun, 2004: 4; An, Ding ve Fu, 2017), kişilik özellikleri travma sonrası büyüme ile ilişkilidir. Dayanıklılık, sağlamlık travma sonrası büyüme ile ilişkilidir (Tedeschi, vd., 1998; Dürü, 2006: 117).

Dayanıklılık, bireylerin yoğun strese ve zorluklara maruz kalmalarına rağmen hayata olumlu bir şekilde uyum sağlama yeteneğidir (Jackson ve Edenborough, 2007: 1; Hofgaard, Nes ve Roysamb, 2021: 1). Psikolojik dayanıklılık ve travma arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir. (Bindal, 2018: 65). Dayanıklılığın, stres ile depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkiyi düzenleyici ve aracı etkileri olduğu bildirilmiştir. (Song, vd., 2021: 1). Dayanıklılık, kronik ağrı şikayeti olan kişilerde yaşam kalitesini öngörmede önemli bir faktördür (Ravandi, 2013: 24). Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre bağlanma biçimleri ve psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Temiz, 2017; Bindal, 2018). Dayanıklılığın, travma sonrası büyümeyi yordadığı görülmüştür (Cengiz, Ergün ve Çakıcı, 2019). Bağlanma biçimleri travma sonrası olumlu değişimi yordamadığı görülmüştür (Wooloff, 2014).

Araştırmalar travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir. Yine, bağlanma biçimleri ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu gösterilmiştir. Ancak Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimlerinin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkilerini inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu bağlamda, çalışmamızda, bu üç değişken ile betimsel bir desenle çalışılması amaçlanmıştır.

1.2. Amaç

Bu çalışma, travma deneyimi geçirmiş yetişkin insanların bağlanma biçimlerinin, travma sonrası büyüme ve dayanıklılığı ne ölçüde etkilediğini belirlemek için geliştirilmiştir. Bu bağlamda göç travması yaşayan Suriyeli sığınmacılar ile çalışılmıştır. Bu çalışma, örneklemin güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimlerinden hangisine sahip olduklarını araştırmak ve bu bağlanma biçiminin travma sonrası büyümeyi ve dayanıklılığı ne düzeyde etkilediğini incelemek için ilişkisel tarama desenine göre tasarlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, travma deneyimi yaşamış yetişkin bireylerin bağlanma biçimlerinin, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkisini incelemektir.

Tezin amacı doğrultusunda doğrulanması gereken hipotezler aşağıda sunulmaktadır;

1. Güvenli bağlanma biçimi ve travma sonrası büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
2. Güvenli bağlanma ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır.
3. Kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimi ve travma sonrası büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
4. Kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimi ve psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
5. Güvenli bağlanma, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılığı istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordar.

Bu araştırmanın Suriyeli sığınmacılarla yürütülmesinin nedeni; savaş ve göç gibi travmalar geçirmiş olmalarıdır. Diğer bir nedeni ise, bu travma üzerinden 10 yıl geçmiş olmasının bu süreçte bir büyüme gerçekleştiğini düşündürmesidir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu tezi önemli kılan husus, literatürde travma sonrası büyüme ve dayanıklılık kavramlarını birlikte inceleyen pek çok araştırma ve aynı zamanda bağlanma biçimleri ile ilgili yapılan araştırmalar bulunmasına rağmen, bu üç değişkenin (bağlanma biçimleri, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık) birbiri ile ilişkisini inceleyen araştırma bulunmamaktadır.

Yapılacak olan çalışma bu anlamda psikoloji alanında bu değişkenler ile var olan araştırma eksikliğini gidermeye aday olacaktır. Aynı zamanda, Suriyeli sığınmacılar örnekleminde gerçekleştirilecek olan bu çalışmanın verileri kendi dilleri ile anket şeklinde toplanması daha güvenilir sonuçların elde edilmesine yardımcı olacaktır. Keza araştırmacının benzer bir deneyim yaşaması nedeni ile bu grubun daha çok anlaşılabilmesi düşünülmektedir. Bu çalışma, bağlanma biçimlerinin bu iki değişken üzerine etkililiğini incelemesi bakımından da “ilk” ve “özgün” bir değere sahip olacaktır.

1.4. Varsayımlar

- 1- Katılımcıların anket sorularına dürüst ve samimi bir şekilde yanıt verdikleri varsayılmıştır.
- 2- Araştırmada kullanılan ölçeklerin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- 1- Araştırmanın örneklemi 2021 Mart ayında, Türkiye’nin birkaç ilinde bulunan Suriyeli sığınmacıların ölçeklere verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.
- 2- Araştırma 18 yaş ve üstü Suriyeli sığınmacılarla sınırlıdır.
- 3- Araştırma, araştırmacı tarafından hazırlanan sosyodemografik form ve ölçeklerin ölçtüğü boyutlarla sınırlıdır.
- 4- Katılımcıların erkek-kadın oranı eşit olmaması ile sınırlıdır.
- 5- Araştırma, COVID-19 pandemi neden ile yüz yüze anket şeklinde uygulanmaması ve internet üzerinden yürütülmesi ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Göç; uluslararası ya da devletin sınırları içinde, göçün nedeni, süresi ve yapısı fark etmeksizin kişilerin yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (Çiçekli, 2013: 22).

Sığınmacı ise, ülkesini terk etmek zorunda kalan ve gittikleri ülkede mültecilik statüsüne başvuruları kabul edilmeyen kişiler olarak tanımlanmaktadır. (Çiçekli, 2013: 49).

Bağlanma; çocuğun ilk bakıcısıyla oluşturduğu güçlü bir duygusal bağdır ve bu bağ daha sonraki ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır (Bowlby ve Ainsworth, 1991).

Travma sonrası büyüme; çok stresli olaylarla mücadelenin sonucunda gerçekleşen olumlu psikolojik veya kişisel değişikliklerdir (Zoellner ve Maercker, 2006; Calhoun ve Tadeschi, 2004).

Psikolojik dayanıklılık; yaşamdaki zor ve stresli olaylara adapte olabilme yeteneğidir (Masten ve Obradovic, 2006).

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. Suriye Krizi ve Savaş

2011 yılı Mart ayının 15'inde Suriye krizi, halkın özgürlük ve haysiyet talepleri ile öncelikle gösteriler şeklinde başlamıştır. Ancak Esad rejimi tarafından bu insanlara acımasızca yapılan işkence, tutuklama ve hatta hayatlarına kast etmeyle birlikte olaylar daha büyük bir kaosa dönüşmüştür. Bu saldırılarda ilk ölen kişi 12 yaşındadır ve önce tutuklanarak, ardından işkence ve şiddet uygulanarak hayatını kaybetmiştir. Bu olaylardan sonra durum gösterilerden devrime dönüşmüştür. Artık Suriye halkı Esad'ın zalim rejiminin devrilmesini talep etmeye başlamıştır. Esad'ın rejimi bu durumu daha sert bir şekilde karşılamış ve ordusuyla halkını vurmaya, işkence etmeye başlamıştır. Bazı askerlerin orduyu bırakıp kaçmalarıyla olaylar daha karışık bir duruma dönüşmüştür. Kaçan askerler tarafından ağustos ayında Özgür Suriye Ordusu kurulduğu duyurulmuş ve 2012 yılının başında resmi ve doğrudan iki ordu arasında çatışmalar başlamış ve Suriye krizi o andan itibaren iç savaşa dönüşmüştür. Durumlar kötüleştikçe ve kaos yayıldıkça, IŞİD ve El Kaide gibi örgütler kendi hedefleriyle ortaya çıkmıştır. Bu durum, bu tür örgütleri büyük bir tehdit olarak gören uluslararası toplumun endişelerini arttırmıştır. Bugün Suriye'deki durumun üzerinden on yıl geçmesine rağmen silahlı terör örgütlerinin ve uluslararası siyasi çatışmaların kurbanı yüzbinlerce sivil öldürülmekte ve yaralanmaktadır.

10 yıllık krizin ardından, yerinden edilmiş Suriyeliler için hayat her zamankinden daha zor olmuştur. Milyonlarca Suriyeli, 2011 yılından bu yana Lübnan, Türkiye, Ürdün olmak üzere komşu ülkelere sığınmışlar ve bu ülkelerin ötesinde de mülteci olmuşlardır. Hatta Suriye içinde bile yerlerinden edilmiş mülteci olarak güvenlik arayışı içinde evlerini terk etmek zorunda kalmışlardır. BM Mülteci Kurumu (UNHCR)' nun 15 Mart 2021 yılında yapılan son istatistiksel sonuçlarına göre; Suriye'de insani yardıma ve koruma

yardımına muhtaç 13,4 milyon insan bulunmaktadır. Bu insanların 6,7 milyonu ülke içinde yerinden edilmiştir ve 5,6 milyonu Suriye'ye yakın ülkelerde barınmaktadır. Dünya çapında 6,6 milyon Suriyeli mülteciden Türkiye 3,6 milyon kişi ile en fazla sayıda kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır (unhcr.org, 2021).

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi (SOHR), 15 Mart 2021 yılına kadar, Suriye krizinin 10. yıl dönümünün geçmesiyle birlikte aralarında 117.388 sivil; 81.279 erkek, 22.254 (18 yaş altı) çocuk ve 13.855 kadının bulunduğu yaklaşık 400 bin toplam ölü sayısı belgelemiştir (syriahr.com, 2021). SOHR istatistiklerine göre, Suriye devriminin başladığı Mart 2011'den bu yana 968.651 kişi, 15.498'i kadın olmak üzere Suriye rejimi tarafından tutuklanmıştır. SOHR istatistiklerine göre, bunların %83'ünden fazlası Mayıs 2013 ile Ekim 2015 tarihleri arasında gözaltı merkezlerinde hayatlarını kaybetmişlerdir. Rejim hapishanelerinde kalan tutuklu sayısı 152.342'dir, bunların arasında 41.293 kadın tutukludur. Zorla kaybedilenlerin sayısı 128.074'e ulaşırken, bunlar arasında 20.315 kadın bulunmaktadır ve kaybolanlarla birlikte tutuklananların toplam sayısı 280.416'ya ulaşmıştır.

Bu rakamlar, birer sembol olmanın ötesinde, insanları temsil etmektedir; aileleri, çocukları, anneleri, babaları, kardeşleri, eşleri ve arkadaşları vardır. Bu bağlamda bu insanların ciddi travmatik deneyimlere maruz kaldığı veya tanıklık ettiği görülmektedir. Bu durumun psikolojik olarak ciddi anlamda olumsuz etkiye sebep vermiş olabileceği tahmin edilebilir. Bunlara ek olarak, hayatta kalanların yerlerinden edilmelerine veya başka yabancı ülkelere sığınmalarına karşın, bu durumun onları daha kötü etkilediği düşünülmektedir. Aljundi (2018: 82)'nin Suriye içinde yaşayan ve Suriyeli sığınmacıların psikolojik durumunu inceleyen 7 yıl süren araştırmasının sonucuna göre, Suriye içinde ve dışında yaşayan Suriyeliler, özellikle kadın ve çocuklar ciddi olumsuz psikolojik belirtiler ortaya koymaktadırlar.

Savaş; etnik köken, cinsiyet ve yaşa bakmaksızın tüm insanlara acımasızca zarar vermektedir. Bu olay insan haklarına aykırı olarak değerlendirilmelidir (Buchowska, 2016: 72). Savaş ve siyaset birbiri ile ilişkilidir ancak siyaset; diyalog ve görüşmeler ile çözülmekteyken, savaş; güç ve şiddet kullanarak

kişilerin kendi isteklerini gerçekleştirmelerini amaçlamaktadır (Daver,1991:182).

Savaşların zamanın gelişmesiyle değiştiği, ‘‘yeni savaşlar’’ kavramının söz konusu olduğu ancak eski ve yeni savaşlar konusunda savaşın amacının değişmediği belirtilmiştir. İnanç sistemi ve etnik kökenin savaş için bir neden olduğunu, eski savaşların devletlerarasında gerçekleşirken yeni savaşların gruplar arasında daha yaygın olduğunu söylemek mümkündür (Karaosmanoğlu, 2011: 5; Eker, 2015: 31, Sokullu, 2019: 8). 20. yüzyıldan bu yana savaş kavramında değişiklikler olmuştur. Savaşın niteliği değişmiştir, savaş prensiplerinden ve ahlaklarından yoksun olmuştur ve savaş siyasetten bağımsız hale gelmiştir. Siviller ciddi anlamda savaştan etkilenmeye başlamışlardır ve 21. yüzyılda şiddet normalleşmiş ve sıradan hale gelmiştir (Kurtuluş, 2015: 67). Savaşın özellikleri; güç kullanmak, bir düşmanlık eylemi içermek, hukuki bir boyutu oluşturmak ve onu uygulayan devletin olmasıdır (Varlık, 2013: 114). İç savaş, bir devletin sınırları içerisindeki gruplar arasında gerçekleşen, din/ etnik/ siyasi azınlık gruplardan oluşan ve otorite düzenini değiştirmeyi amaçlanan bir savaş türüdür (Sokullu, 2019: 5).

Literatür taramasında savaş kavramının; göç, sığınma, mülteci, zorunlu göç gibi sözcüklerle birlikte kullanıldığı görülmüştür. Bu kavramlar açıklanmak üzere aşağıdaki literatür taramasında sunulmaktadır.

2.1.1. Göç

Göç; uluslararası ya da devletin sınırları içinde, göçün nedeni, süresi ve yapısı fark etmeksizin kişilerin yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (Çiçekli, 2013: 22). ‘‘Göç, özünde ‘yer değiştirme hareketi’ olarak tanımlansa da, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik yapısı ile yakından ilişkili olup, onu derinden etkileyen bir sosyal olay olarak ortaya çıkmıştır’’ (akt. Tümeğ, 2018; Ekici ve Tuncel, 2015: 9). Göç hareketi; yer, süreç ve nedene göre farklı türlere ayrılmaktadır. ‘‘İç göç’’, ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşen hareket, ‘‘dış göç’’ ise, başka bir ülkeye geçme hareketidir. Göç hareketi süresine göre ‘‘devamlı göç’’ ve ‘‘geçici göç’’ olarak iki türe ayrılmıştır (Bülbul ve Köse, 2010: 77). Kara ve Korkut’a (2016) göre, günümüzde göç olgusunun en ayırt edici özelliği bir seçim olmaması, bir zorunluluk ve

mecburiyet olarak deneyimlenmesidir. Günümüzde göç ifadesi, yerinden edilme, sığınmacılık ve vatansızlık terimleri ile ilişkilidir (154).

Mülteci; *ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.* (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1. Maddesi: 6).

Sığınmacı; *Mültecinin yasal tanımına uymayan, ancak halihazırda bir giriş limanında bulunduktan sonra iltica (veya mülteci) statüsü için başvuran kişi. İltica başvurusunda bulunanlar, başvurduklarında herhangi bir (veya hiç) göçmenlik statüsüne sahip olabilirler. İltica statüsü, bir göç dairesi sığınma memuru veya göç ettiği ülkenin Adalet Bakanlığı Göçmenlik İnceleme İcra Dairesi bünyesindeki bir Göçmenlik Hakimi tarafından verilebilir.* (Göçmenlik ve Vatandaşlık Yasası'nın 208. Bölümü). Ülkesini terk etmek zorunda kalan ve gittikleri ülkede mültecilik statüsüne başvuruları kabul edilmeyen kişiler sığınmacı olarak tanımlamaktadır. (Çiçekli, 2013: 49). Vatansız kişi: *Hiçbir devlete vatandaşlık bağıyla bağlı bulunmayan ve yabancı sayılan kişiye vatansız kişi denilmektedir* (goc.gov, 2019).

Şartlı mülteci; *Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir.* (goc.gov, 2019).

Geçici koruma; *kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Devletlerin geri göndermeme yükümlülükleri çerçevesinde kitleler halinde ülke sınırlarına ulaşan kişilere, bireysel statü belirleme işlemleri ile vakit kaybetmeden, uygulanan pratik ve tamamlayıcı bir çözüm yoludur* (goc.gov, 2019). 6458 sayılı kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre; Suriye'den Türkiye'ye gelen yaklaşık 2 milyon kayıtlı kişinin statüsü “Geçici

Koruma”dır ve bireysel prosedür olan şartlı mülteci statüsü için başvuru yapamazlar.

28 Nisan 2021 tarihi itibarıyla geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyelilerin sayısı 3.670.342 kişidir. Bu kişilerin %47,4’ünü 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. 0-18 yaş arası çocukların ve kadınların toplam sayısı ise 2.599.756 kişi olmak üzere, toplam sayının %70,8’i kapsamaktadır (multeciler.org.tr, 2021). Göç olayı günümüzde çok arttığı, çeşitlendiği için evrensel bir çözüm gerektiren çok büyük bir sorun haline gelmiştir. Ayrıca bir bölgede ortaya çıkan göç dalgası bütün dünyayı etkilemektedir (Kaypak ve Bimay, 2016: 91). Göç, dünyayı ve insanların her yönünü etkileyebilen bir olgudur (Ekici ve Tuncel, 2015: 20).

2.1.2. Göçmenlerin Psikolojik Durumu

Tarih boyunca savaşlar kayıplarla ilişkilendirilmiştir bunlara çevresel veya ekonomik kayıplar da dahildir. Ancak bu kayıpların en kötüsü insanların yaşayabileceği can kaybı, fiziksel yaralanma, sakat kalma ve psikolojik hasarlardır. Savaş deneyimi Suriyeli sığınmacıları fiziksel, ekonomik ve psikolojik açıdan olumsuz etkilemiştir. Bu travmatik olaylar, mültecilerde savaşın olduğu bölgede, ülkelerinden çıkarken veya sığındıkları ülkede yerleşim sürecinde de meydana gelebilmektedir. Literatür incelemesinde Suriyeli sığınmacılar ile yapılan birçok araştırma bulunmaktadır.

Suriyeli sığınmacılar ile yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre; savaşa bağlı olarak devam eden zorluklar ve şiddetin, Suriyeli yetişkinlerin ve çocukların ruh sağlığı ve psikososyal refahı üzerinde yaygın etkileri olmuştur. Savaşla ilgili yaşadıkları olumsuz deneyimler, göç etmeleriyle birlikte yaşadıkları stresi daha karmaşık hale getirmektedir. Yoksulluk, temel ihtiyaçları karşılayacak kaynak ve hizmet eksikliği, şiddet ve sömürü riskleri, ayrımcılık ve sosyal izolasyon gibi yerinden edilenlerin gündelik streslerini kapsamaktadır (Conflict, 2015: 39). The National Child Traumatic Stress Network (NCTSN)’e göre mülteci aileler yeni bir hayat kurmaya çalışırken finansal stres, konut bulma ve iş bulmada sıkıntılarla karşılaşmakta sosyal destek kaybı, ulaşım zorlukları ve kaynaklara erişim eksikliği gibi zorluklar yaşamaktadırlar.

Birçok Suriyeli aile için temel problemler, ister can kaybı olan aileler için olsun, ister duygusal veya maddi kayıplar yaşayan aileler için olsun “kayıp ve keder” olarak karşımıza çıkmaktadır (Conflict, 2015).

Her savaşın kurbanları vardır. Ancak çocuklar savaş kurbanları arasında en savunmasız olanlardır. Göçmen çocukların ruhsal sağlıklarını inceleyen araştırmaların sonuçlarına göre; göç deneyimi yaşamış çocukların yaşamayanlara kıyasla kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Akar, Akpolat ve Miman, 2013: 143). Göçmen çocukların TSSB, korku ve içine kapanma gibi psikolojik sorunları olabilmektedir. Ayrıca göçmen çocuklar beslenme yetersizliği, aile içi şiddet, kültüre adapte zorluğu ve dil öğrenmede zorluklarla karşılaşabilmektedirler (Baş, vd., 2017: 1680). Savaş deneyimi yaşayan çocukların büyük bir oranının TSSB belirtileri gösterdiği bildirilmiştir (Thabet ve Vostanis, 1999: 385). Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde ilköğretim çağındaki Suriyeli sığınmacı çocuklarla yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, çocukların %98,7'sinin orta ve yüksek düzeyde TSSB belirtileri gösterdikleri bulunmuştur (Tabur, 2017: 53).

Çocukların yaşadıkları travma deneyimleri sıralaması ise patlama ve silah sesi duymak, evlerin yıkılması ve aileden ya da tanıdık birisinin kaybı şeklinde belirtilmiştir (Tabur, 2017: 56). The National Child Traumatic Stress Network (NCTSN), mülteci çocuklar ile yürüttükleri çalışmaların sonuçlarına göre; mülteci çocuklar kendi ülkelerinde iken şiddete tanık olmuşlar ya da bizzat kendileri maruz kalmışlardır. Savaş, açlık ve susuzluk, yaralanma, işkence, cinsel saldırı, yakınlarının kaybı, bakımsızlık ve eğitim alamama gibi travmalarla veya zorluklarla karşı karşıya gelmektedirler. Göç etme sırasında ise, mülteci çocuklar savaş bölgelerinde karşılaştıkları travmalar ve zorlukların aynısını ve yanı sıra; kamplarda yaşamak, aileden ayrılmak, gelecek ile ilgili belirsizlik, yerel yetkililer tarafından taciz, uzun mesafeler yürümek, gözaltına alınmak gibi travmalar ile karşılaşabilirler. Mülteci çocuklar, sığındıkları ülkede bir yere yerleştirildikleri zaman rahatlayabilirler. Ancak, başka tür zorluklarla karşılaşabilirler. Bu zorluklar: Travmatik Stres, Kültürlenme Stresi, Yeniden Yerleşim Stresi ve İzolasyon gibi stres türlerine maruz kalmayı içermektedir. Savaş, evlerini terk etmek, göç, yoksulluk ve şiddete maruz kalmak; travmatik stresin örneklerindendir. Yalnızlık ve

algılanan sosyal desteğin kaybı, ayrımcılık, akran zorbalığı, taciz ve sosyal statü kaybı mültecilerin sığındıkları ülkede yerleştikten sonra yaşadıkları streslerin örnekleridir (nctsn.org).

Jaycox, vd. (2002: 1107) yaptığı çalışmasında, Los Angeles'te yaşayan 8-15 yaşlarında 1004 göçmen okul çocuğunda şiddete maruz kalma, travma sonrası stres bozukluğu ve depresif belirtilere bakmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, göçmen çocuklarının büyük bir oranının yüksek düzeyde şiddete maruz kaldığı, hem kişisel mağduriyet yaşadıkları hem de şiddete tanıklık ettikleri bulunmuştur. Göçmen çocukların %32'sinin hastalık düzeyinde TSSB belirtileri gösterdiği ve %16'sının yüksek düzeyde depresyon belirtileri gösterdikleri anlaşılmıştır. Jaycox vd.'e göre, erkekler ve yaşı büyük olan çocuklar daha fazla şiddete maruz kalmakta, kızlar ise daha fazla TSSB ve depresyon belirtileri göstermektedir.

Savaşın çocuklarda hem fiziksel hem de zihinsel gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler oluşturabileceği bilinmektedir. Eroğlu (2020, 102)'na göre savaş, çocukların ahlaki gelişimini de olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmen çocukların anksiyete, TSSB, hiperaktivite, depresyon, düşük benlik saygısı, düşük yaşam doyumu ve sosyal ilişkilerde sorunlar yaşadıkları bildirilmiştir (Eroğlu, 2020: 102). Sığınmacı çocuklarda hiperaktivite ve dikkat eksikliği, davranış ve sosyal sorunlar (Tabur, 2017: 56) ve depersonalizasyon düzeylerinde artış olduğu bulunmuştur (Junjoun, 2017: 550). Aynı zamanda sığınmacı çocukların eğitim almasının önünde ciddi engeller olduğu bulunmuştur (Sirin ve Sirin, 2015: 1). Eğitim, çocukların entegrasyon ve uyum sağlama sürecini kolaylaştıran ve göçün olumsuz etkilerinin üstesinden gelebilmeye yardımcı olan bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Eroğlu, 2020: 102).

Mülteci çocuklar ve aileler yerleştikleri ülkenin kültürüne uyum sağlamaya çalışırken zorluklar ve stresler yaşamaktadırlar. Çocuklar ve ebeveynler arasında yeni ve kültürel köken farklılıkları nedeniyle çatışmalar yaşanmaktadır. Kültüre bağlı yanlış anlaşılmalardan dolayı akranlarıyla yaşanan çatışmalar, sığındıkları ülkenin dili akıcı olmayan aile üyelerine çocukların çeviri yapma gerekliliği, okula uyum sağlamaya çalışırken

yaşanan sorunlar, yeni kültürün ve kültürel kökenin unsurlarını içeren bir kimlik oluşturma mücadelesi; kültürlenme zorluklarının örnekleridir (nctsn.org).

Göçün psikolojik olumsuz etkilerinin kuşaklar arasında aktarılabilirdiği bulunmuştur (Danieli, 1998: 2; Özgür, 2019: 31). Zorunlu göç yaşayan Bulgaristanlılar' da travmaya maruz kalma ve olaydan etkilenme düzeylerinin ikinci kuşağın benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Özgür, 2019: 31). Holokost deneyiminden kurtulanlar ve özellikle de tutuklanma deneyiminden kurtulanların, çocukları üzerinde önemli bir dolaylı etkileri olduğu bulunmuştur (Danieli, Norris ve Engdahl, 2016:4). Çocukların yaşam doyumunu ile annelerin geçmiş deneyimlerinde savaş travmasına maruz kalmaları ilişkili bulunmuştur (Özüorçun ve Karancı, 2013: 60). Travma sonrası stres bozukluğu belirtileri olan gazi babaların aile işlevini olumsuz etkilediği, problem çözmekte zorlandığı ve ikinci nesli olumsuz etkilediği görülmüştür (Davidson ve Mellor, 2001: 345).

Literatür incelemesinden anlaşıldığı üzere savaş, çocukların hafızalarında kaydedilmektedir ve düşünce, davranış oluşturmada, geleceklerini şekillendirmede etkilidir. Bazı çocuklar savaşın içinde bulunmuşlar ve savaşın olumsuz etkilerine doğrudan temas etmişken diğerleri savaşa maruz kalmadan dolaylı bir şekilde olumsuz etkilerine maruz kalmışlardır.

Pek çok mülteci ve yerinden edilmiş insan savaşa dayalı şiddete maruz kalmıştır. Özellikle kadınlar ve kızlar hem Suriye'de hem de sığınma ülkelerinde özellikle cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete (aile içi şiddet, cinsel şiddet, erken evlilik, taciz ve tecrit, sömürü ve hayatta kalabilmek için seks yapmak gibi) maruz kalmışlardır (Conflict, 2015). Türkiye'de göçmen Suriyeli gençler çok büyük zorluklarla karşı karşıyadır. Çok fazla kişi eğitim alamamakla, öfke, travma ve kayıplarla başa çıkmaktadır. Çok fazla insan işe ihtiyaç duymaktadır. Bu faktörler, genç Suriyeli mültecilerin, suç şebekeleri ve terör örgütleri tarafından sömürülmeye karşı duyarlılığını arttırmaktadır. Genç kadınlar ve kızlar ise, çocuk ve erken yaşta evliliklere ve seks işçiliğine zorlanma konusunda ek risk altındadırlar.(Grisis Grup, 2019).

Mülteciler ölüm veya ciddi yaralanma gibi aşırı travmatik olaylarla tehdit altında yaşamışlardır. Mültecilerin birçoğunun travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) yaşadığı bilinmektedir. TSSB yaşayan mültecilerin ruh sağlığı ve iyileşmeleri için sığındıkları ülkede güvenlik olması çok önemli bir unsurdur (Davis, 2006: 16). Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 310 Suriyeli sığınmacı ile yürütülen bir çalışmanın sonucunda katılımcıların %80 oranında TSSB belirtilerine sahip olduğu görülmüştür (Cengiz, Ergün ve Çakıcı, 2019). TSSB'si olan mültecilerin sığındıkları ülkede onların korunacağı ile ilgili yasal bir açıklama bulunmadığı ve aynı zamanda yeniden yerleştirilen mültecilerin de TSSB belirtilerinin uzun süre yüksek düzeyde devam ettiği bulunmuştur (Davis, 2006: 16). Bu kişilerin kadın veya erkek olsun fark etmeksizin stres seviyeleri yüksek bulunmuştur. Savaştan önce ruhsal bozukluğu olan insanlar daha da savunmasız hale gelmiştir. Suriyelilerin önemli bir oranı depresyon, uzun süreli yas süreci ve TSSB gibi ciddi seviyelerde duygu durum bozuklukları yaşamaktadırlar. Kültürel sistemler ve dini değer sistemleri, psikolojik ve sosyal sorunları çözmede ve tedavi yöntemlerinin algılanmasında ve anlaşılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Conflict, 2015: 39).

Erkeklerin kadınlardan daha fazla travmaya maruz kaldıkları bulunmuştur. Ayrıca daha düşük gelir düzeyine sahip olanlar ve eğitim düzeyi düşük olanların diğer gruplardan daha fazla düzeyde travma sonrası stres belirtileri gösterdikleri bulunmuştur (Cengiz, 2017: 56). Kadınlar kendi fiziksel sağlıklarını ve psikolojik sağlıklarını erkeklerden daha kötü olarak değerlendirmektedirler (Çetrez ve DeMarinis, 2017: 228). Mülteci kadınlar psikolojik, sosyal, kültürel ve fiziksel sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durumdan kadınların üreme sağlığı da olumsuz etkilenmiştir (Yağmur ve Aytekin, 2018: 56). Kurtuldu ve Şahin (2018: 37)'in göçte kadın yaşamı ve sağlığı üzerine etkilerini inceleyen çalışmalarının sonuçlarına göre, göç nedeni ile eğitim gören kadınların eğitimlerine devam edemedikleri, geçinebilmek için çalıştıkları, aile ve evlilik ilişkilerinde sorunlar yaşadıkları, sosyal bağlantılarının azaldığı anlaşılmıştır. Aynı zamanda göç, kadınların sağlığını da olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluklar; düzensiz adet, ani düşüklükler, vajinal enfeksiyon, bulaşıcı hastalıklar, kısa aralıklarla meydana gelen

gebelikler gibi problemleri içermektedir. Ürdün’de Suriyeli sığınmacı kadınlarla yapılan bir çalışmanın sonucuna göre kadınların önemli bir kısmının postpartum (doğum sonrası) depresyonu belirtilerini yüksek düzeyde gösterdiği ve bu sonucun kadınların yaşadıkları fakirlik ve sosyal destek yokluğu ile bağlantılı olduğu bulunmuştur (Muhammad, vd., 2018). Kadınlar yeni kültüre adapte olma, dil öğrenme zorluğu, izolasyon gibi stresörlerle karşılaşabilirler (Baş, vd., 2017: 1680). Suriyeli mültecilerin özellikle kadınlar ve ruhsal bozukluğu olanlarda yüksek düzeyde somatik sıkıntılar yaşadıkları bildirilmiştir (McGrath, 2020: 5).

Aile ve arkadaş desteğini önemseyen Suriyeliler’ in göç etmeleri, sosyal ağların kopmasına ve sosyal destekten mahrum kalmalarına sebep olmuştur. Ayrıca ailedeki cinsiyet rollerinin değişmesi aile içi şiddete neden olmuştur. Bu durumlar Suriyelilerin psikolojik sorunlar ile başa çıkma becerilerinin zayıflamasına neden olmuştur. Bu krizin daha karmaşık hale gelmesiyle ve süresinin uzamasıyla birlikte Suriyeliler umutlarını kaybetmişlerdir (Conflict, 2015: 39).

Akgül, vd., (2019: 839), 2016 yılında Türkiye’ de bulunan sığınmacıları içeren barınma merkezlerinden birisinde ergenlerin ruh sağlığını değerlendirmek üzere bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmanın sonuçlarına göre ergenlerin ruhsal sağlıklarının tehlike boyutunda olduğu bildirilmiştir. O zamandan beri bu sorunu çözmek üzere önlemler alınmıştır. 2019 yılında tekrar aynı çalışma, aynı yerde yapılmıştır. Ve tekrar yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, tüm ölçülen psikolojik semptomların 2016’dan 2019’a kadar düşüş gösterdiği, psikopatolojik semptomlarda önemli iyileşme olduğu saptanmıştır. 2019 katılımcıları için kampta kalma süreleri ile depresyon alt ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet farklılıklarını değerlendirmek için yapılan değerlendirmede, ergen kızların anksiyete, depresyon, somatizasyon ve küresel şiddet indeksinde erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek puanlar rapor ettikleri bulunmuştur.

Uygun (2018:55), Türkiye’de bulunan ve Avrupa’ya göç etmek isteyen Suriyeli sığınmacılar ile yürüttüğü bir çalışmanın sonuçlarına göre, bu grup sığınmacıların ortak özelliklerini; eğitim seviyeleri yüksek, gelir düzeyleri

düşük, konakların fiziksel şartları kötü, kentsel alanlarda barınan, Suriye’de yaşayan yakın akrabaları olmayan, ayrıca ruh sağlık durumları kötü ve yaşam kalitesi düzeyleri düşük olarak bulmuştur. Ekonomik koşulların Avrupa’ya gitmek istemelerini önemli ölçüde öngördüğü anlaşılmıştır. Suriyeli sığınmacıların ekonomik koşullarını ve yaşam kalitelerini iyileştirmenin, Avrupa'ya tehlikeli yollardan yasadışı göçü engelleyebileceği düşünülmektedir.

Suriyeliler’ e dışarıdan gelen yardımlar, bağımlılık ve kendilerine yetinmeme ve acizlik duyguları oluşturmakta onlara çoğu zaman haysiyet ve eylemlilik duygusu hakkında olumsuzluk çağrıştırmaktadır (Conflict, 2015: 39). Şimşek (2018: 382), Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacılarla ilgili net resmi yasa olmaması, çalışma izinlerine ulaşamama ve iş kurma zorluğu yaşamalarının uyum sağlama süreçlerini olumsuz etkilemekte olduğunu belirtmektedir. İş imkanı bulan sığınmacılar bulamayanlara kıyasla daha hızlı uyum sağlayabilmişlerdir. Mültecilerin yeni kültüre adapte olmalarını kolaylaştıran faktörler (dil öğrenmek, eğitim almak, çalışmak, yeni toplumun üyeleri ile temas kurmak) toplumun kültürleşme ve uyum sürecini olumlu etkilemektedir (Saygın ve Hasta, 2018: 330). Suriyeli sığınmacıların hızlı bir uyum süreci yaşayabildikleri dikkat çekmiştir (Kaypak ve Bimay, 2016: 105). Suriyeli üniversite öğrencileri, Türkiye’de ikamet etmelerini geçici bir süreç olarak görmektedir. Ve ülkelerine geri dönmekte kararlıdırlar (Karipek, 2017: 105).

Hall (2013: 30)’ e göre, savaşlar her zaman olumsuz etkiler yaratmayabilir, tarihte olumlu etkiler ile sonuçlanan savaşlar da vardır. Hall, göç olgusunu da olumlu bir şekilde değerlendirmektedir. Göç olgusunun savaşın zararlı etkilerinden ve savaşın sonrasındaki çatışmalarından kurtulmak için bir çıkış olduğunu belirtmiştir, aynı zamanda savaşı kriz ile bir başa çıkma yolu olarak görmektedir. Ayrıca göç, güvenme ihtiyacını telafi ederek göçmenlere daha zengin bir sosyoekonomik ve psikolojik kaynak seti sağlayabilmektedir.

2.2. Bağlanma Biçimleri

Her çocuğun yaşıadığı ortam, toplum, aile tutumu ve edindiği sosyal ilişkiler farklılık göstermektedir. Buna göre, oluşan farklılık muhakkak çocuğun hayatını, kişiliğini ve gelecekteki ilişki seğimini etkilemektedir. Abo-Ghazal ve Jaradat (2009), yetişkinlikteki bağlanma biçimini, çocukluktaki bağlanma biçiminin bir yansıması olarak tanımlamıştır. Bowlby (1969), bağlanma biçiminde; bebeğin hayatta kalmasını sağlamak ve dış tehlikelerden korunması amacıyla, bebek ve ilk bakım veren kişi ile arasında biyolojik temelli bir sistem olduğunu ileri sürmüştür. Bowlby (1991)' ye göre insanlar doğdukları andan itibaren çevrelerindeki insanlarla yakın ilişki kurma eğiliminde olmuşlardır. En belirgin ilişki ise anne-çocuk ilişkisidir ve bu ilişkinin yaşam boyu etkili ve hayatta kalmak için gerekli bir eğilim olduğunu belirtmiştir.

Bağlanma; çocuğun ilk bakıcısıyla oluşturduğu güçlü bir duygusal bağdır ve bu bağ daha sonraki ilişkilerinin temelini oluşturur (Bowlby ve Ainsworth, 1991). Bebek ve bakım veren kişi ile arasındaki bu etkileşim sonucunda, bireylerin yetişkinliğe kadar süren kalıcı bilişsel şemalarının içselleştiğini ileri sürmüştür (Bowlby, 1969; Hazan and Shaver, 1987; Bartholomew and Horowitz, 1991). Bu erken ilişkilerde öğrenilen kişilerarası durumlara yönelik beklentiler ve tepkiler, yetişkin bağlanma stili olarak bilinen istikrarlı ve nispeten kalıcı kişilerarası davranış kalıpları için bir şablon sağlar (Hazan and Shaver, 1987). Yaşamın ilk yıllarında bakım veren kişiler ile kurulan ilişkinin niteliği, yaşamın sonraki yıllarında bireyin başkaları ile kurduğu ilişki, özellikle de romantik ilişkiye aktarıldığı bulunmuştur (Crowell, vd., 2002: 10).

Bowlby (1982)' ye göre bebek, başkaları ile etkileşimin sonucunda içsel çalışan modeller "Internal Working Models" olarak adlandırdığı bilişsel temsiller oluşturur. Bu modellerin de bağlanma örüntülerinin sürekliliği üzerinde çalıştığını ve bunların kalıcı bireysel farklılıklara dönüştüğünü belirtmiştir. Bowlby bu modellerin iki yönü olduğunu bildirmiştir; biri kişinin kendi benliği ile ilgili öz güveni yansıtır, diğeri ise kişinin diğerleri ile ilişkisindeki güven duygusunu yansıtmaktadır (Bowlby, 1988). Bebek,

bakıcısından gerekli ilgiyi alamamışsa, sürekli reddedilmişse ya da birbiriyle uyuşmayan tepkilerle karşılaşmışsa; bakıcısının güvenilirmez, reddedici ve kendisinin de sevmeye layık olmadığını görür. Ters durumda bebek, bakıcısından ihtiyaçlarını karşılamışsa, yeterli bakım almışsa, sevilmişse; o kişinin güvenilir, sevgi dolu bir kişi olduğunu ve kendisinin sevmeye layık olduğunu gösteren bir bilişsel model geliştirir. Bu bağlamda, Bowlby (1982), güvenli ve güvensiz bağlanma şeklinde iki tür bağlanma biçiminden bahsetmiştir.

Ancak Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkin bağlanma biçimi için iki boyutlu, gelişmiş bir model geliştirmişlerdir. Bu model, Bowlby'nin içsel çalışan modelleri (benlik ve diğerleri modeli) ile tutarlıdır. Modeldeki ilk boyut, benlik ve diğerleri arasındaki ayrımı içerir, ikinci boyut ise pozitif / negatif ayrımı içermektedir. Bu iki boyutun kesişmesinin sonucunda, dört farklı yetişkin bağlanma örüntüsü oluşmuştur. Bunlar da “güvenli, korkulu, kaygılı ve kayıtsız” olmak üzere dört çeşit bağlanma biçimini içermektedir. **Güvenli bağlanma** biçimine sahip bireyler; kendilerine ve başkalarına karşı olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Hem başkalarına hem de kendilerine güvenirler. **Korkulu bağlanma** biçimine sahip bireyler ise; kendilerine ve başkalarına karşı olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler; kendilerinin yetersiz olduğuna, yanı sıra başkalarının güvenilir olmadığına dair inançlara sahiptirler. **Kaygılı (saplantılı) bağlanma** biçimine sahip bireyler, kendilerine karşı olumsuz ve başkalarına karşı olumlu içsel çalışan modellere sahiptirler. Başkaları tarafından sevmeye hakları yokmuş gibi hissederler, aynı zamanda başkalarını olumlu değerlendirirler. Bu bireyler de diğerleri tarafından kabul görmek için çok samimi ilişkiler kurma arzuları olmasıyla karakterize edilmektedirler. **Kayıtsız bağlanma** biçimine sahip bireyler ise, kendilerine karşı olumlu ve başkalarına karşı olumsuz içsel çalışan modellere sahiptirler. Başkalarıyla ilişkilerden kaçınmaları, reddedilme ve hayal kırıklığına karşı kendilerini korumanın bir biçimidir. Bartholomew (1990), bireylerin tek bir bağlanma örüntüsüne sahip olmadıklarını varsaymıştır. Her bireyin multimodel yetişkin bağlanma örüntüsüne sahip olduğu bir yaklaşımla görmenin daha iyi olduğuna

inanmaktadır. Dolayısıyla her birey bir veya daha fazla bağlanma örüntüsü sergileyebilmektedir.

Tablo 2.1. Bartholomew ve Horowitzr'in Bağlanma Stilleri Şeması
(Bartholomew ve Horowitzr, 1991)

BENLİK MODELİ (Bağımlılık)	
Olumlu (Düşük)	Olumsuz (Düksek)
BAŞKALARI MODELİ (Kaçınma) Olumsuz (Yüksek)	GÜVENLİ Yakınlık kurma konusunda rahat ve özerk
KAYITSIZ Yakınlığa karşı kayıtsız ve karşıt-bağımlı	SAPLANTILI İlişkilere takıntılı
	KORKULU Yakınlıktan korkan ve sosyal açıdan kaçınan

Tablo 2.1. (Sümer, 2006: 76)

Bağlanma biçimleri, psikolojinin çoğu alanındaki uzmanlar tarafından ilgi odağı olmuştur. İnsanın kişiliği ve özellikleri, sosyal etkileşimlerle ve genel olarak psikolojik uyumluluk ile yakından ilgili olmasından dolayı çok büyük öneme sahiptir. Güvensiz bağlanma biçimi olan yetişkinlerin ilişkileri; aşırı bağımlılık, şüphe, hoşnutsuzluk ve karasızlıkla karakterize edilirken; güvenli bağlanan yetişkinlerin ilişkilerinde yüksek düzeyde karşılıklı dayanışma, bağlılık, güven ve memnuniyet belirgindir (Simpson, 1990: 971). Çalışma ortamına bakıldığında da, güvenli bağlanan bireylerin iş performansı; güven, başarısızlıktan korkmama ve işlerinin sosyal ilişkilerini engellemesine izin vermemesi ile karakterize edilirken, reddedilme korkusu kaygılı bağlanan çalışanların işini engellemiştir. Kaçınan bağlanan çalışanlar ise, sosyal ilişkilerden kaçınmanın bir yolu olarak işi kullandıklarını belirtmiştir (Hazan ve Shaver, 1990: 277). Benzer şekilde, güvenli bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerde başarı motivasyonu yüksek, kaygılı ve korkulu bağlanma biçimleri geliştirmiş bireylerde ise başarı motivasyonu düşük olarak bulunmuştur (Bassiouni, Al-hajjaji, 2019: 20). Güvenli ve kaygılı bağlanma biçimlerinin, yüksek sosyal zekayı yordadığı görülmüştür (Albursan, vd., 2016).

Anaokulu çocukları ile yapılan bir çalışmanın sonucuna göre, güvenli bağlanan çocukların, güvensiz bağlanan çocuklara kıyasla duygusal zeka düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Al-Anzi ve Alyousouf, 2019: 599). Problem çözme becerisi ve güvenli bağlanma biçimi ile anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. İletişim becerilerinin, korkulu ve kaygılı bağlanma geliştirmiş bireylerde azaldığı bulunmuştur (Koser ve Barut, 2020: 1765). Suçlu ergenlerle yapılan bir çalışmanın sonucuna göre, kaygılı bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerin, güvenli bağlanma biçimi geliştirmiş bireylere kıyasla daha düşük duygusal zeka düzeyine sahip oldukları bulunmuştur (Bonab ve Koohsar, 2011: 963).

Güvenli bağlanma stiline sahip olanları diğer bağlanma stillerine sahip olanlardan ayıran özellik, hem niceliksel hem de niteliksel anlamda sosyal etkileşimleridir. Bu etkileşimler de bireysel değerler ve kendini doğru ifade etme düzeyleri ile ölçülmektedir. Bu bağlamda, kaygılı bağlanma biçimi olan bireylerin, güvenli bağlanma ve kaçınan bağlanma olanlara göre daha yüksek düzeyde depresyon ve sosyal kaygıya maruz kaldıkları bulunmuştur (Haddad, 2001: 456). Benzer şekilde, güvenli bağlanma biçiminin doğum sonrası depresyon ve anksiyete belirtilerini düşürdüğü, kaygılı/kararsız bağlanma biçiminin ise arttırdığı bulunmuştur (Vatansever, 2017: 30). Bağlanma ve kişilik bozuklukları ilişkilerinin nasıl olduğunu anlamak, içsel sorunların gelişim sırasında nasıl kök saldıgını ve kişilik patolojisinde nasıl merkezi özellikler haline geldiğini açıklamaya yardımcı olabilmektedir (Lyddon ve Sherry, 2001: 408). Psikolojik iyi oluş düzeyinin güvenli bağlananlarda arttığı, saplantılı (kaygılı) bağlananlarda ise düştüğü bulunmuştur. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyinin güvenli bağlanan bireylerde arttığı, korkulu bağlanan bireylerde ise düştüğü bulunmuştur. Ayrıca bağlanma stillerinin psikolojik iyi oluşu, sosyal güvende hissetme ve memnuniyeti anlamlı düzeyde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çelik, 2018: 27). Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısını almış erişkinler grubunda güvensiz bağlanma biçiminin anlamlı düzeyde yüksek bulunduğu belirtilmiştir (Pazvantoğlu ve diğer, 2011: 274).

Yetişkinlerin bağlanma biçimlerinin, benlik saygısı ve yalnızlık duygusu gibi birçok kişilik değişkeniyle ilişkisi incelenmiştir. Abo-Ghazal ve Jaradat

(2009: 53), yürüttükleri bir çalışmanın sonucuna göre güvenli ve kaygılı bağlanma biçimlerinin her birinin benlik saygısı ve yalnızlık ile önemli ölçüde ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, kaçınan bağlanma biçimi ile benlik saygısı ve yalnızlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Keza, kaygılı ve güvenli bağlanma biçimlerinin her birinin benlik saygısı ve yalnızlığı istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığını göstermiştir. Benzer bir çalışmada, yalnızlık ve bağlanma biçimleri ile anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yalnızlık, güvenli ve kaçınan bağlanma biçimi arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuş iken, korkulu ve kaygılı bağlanma biçimi arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Bingöl ve Çelik, 2021: 7). Güvenli bağlanma biçimi ve yalnızlık arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Deniz, Hamarat Ari, 2005: 19; Ditomaso, vd., 2003: 303). Huntsinger ve Luecken (2004: 515), güvenli ve kaçınan bağlanma biçimleri geliştirmiş bireylerin daha çok sağlık davranışları sergiledikleri sonucuna ulaşmışlardır. Aynı zamanda, güvenli ve kaçınan bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerin kaygılı ve korkulu bağlanma biçimi geliştirenlere kıyasla daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları bulunmuştur. Güvenli bağlananlarda da kaçınan bağlananlara göre benlik saygısı düzeyi daha yüksek olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada, bağlanma biçimleri ve sağlık davranışı arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir çalışmaya göre, güvenli ve kaçınan bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerin, kaygılı ve korkulu bağlanma biçimi geliştirmiş bireylere göre benlik saygısı ve sosyal anlamda öz yeterlilik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Bylsma, Gozzarelli ve Sumer, 1997: 8). Güvensiz bağlanma biçimi ile depresyon arasındaki ilişkide; utanç, sosyal destek ve benlik saygısından her birinin dolaylı olarak aracılık rolü üstlendiği gösterilmiştir (Ayala, 2015: 37).

Bağlanma biçimleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma biçimi erkeklerde daha yüksek iken kadınlarda korkulu bağlanma biçiminin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bağlanma biçimlerinin yaş ile arasında bir ilişki olup olmadığına bakıldığında, üniversite öğrencilerinin yaşlarının artmasıyla kaçınan bağlanma biçiminin de arttığı bulunmuştur (Koser ve Barut, 2020:1771).

Çiftçi (2020: 907), bağlanma alt boyutlarından kaçınma bağlanma biçimi ile evlilik uyumunun, anlaşma ve ilişki tarzı alt boyutları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Aynı zamanda kaçınma bağlanma biçiminin bu iki değişkeni “anlaşma ve ilişki tarzı” bağlamında anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur. Kadınlar ile yürütülen bir çalışmanın sonuçlarına göre, kaygılı ve kaçınma bağlanma biçimlerinin, ilişki doyumu ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu bulunmuştur. Benlik saygısının, romantik ilişkide bağlanma biçimi ve ilişki doyumu arasında aracı değişken olduğu, ve bu aracılık etkisinin esnek hedef ayarlama becerisi tarafından yönetildiği görülmüştür (Sisi, Jinfeng, Lili ve Jianxin, 2021: 8). Güvenli bağlanma biçiminin, benlik saygısı ile pozitif yönlü ve sosyal medya bağımlılığı ile negatif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya koyduğu bulunmuştur (yousaf, vd., 2021: 48). Anne baba tutumları ve bağlanma biçimleri arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda, güvenli bağlanma ve aşırı koruma anne baba tutumu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur (Mahasneh, vd., 2013).

2.3. Travma

19. yy’ a kadar “travma” sözcüğü, fiziksel yaralara atfedilmiştir. 20. yy’ da “travma” kelimesi psikolojik çağrışım taşımaya başlamıştır (Jones ve Wessely, 2007: 166). Travma kavramının ilk ortaya çıktığı yıllarda travmatik olaydan sonra kişinin yaşadığı psikolojik sorunun temeli dış faktörler değil, kişinin kendisi olarak görülmekteydi, yani kişinin yatkınlığı, fiziksel bir rahatsızlığı olduğu ya da çocukluk çağında travma yaşadığı varsayılmıştır (Jones ve Wessely, 2007: 165).

DSM 5’te travmatik olay; *‘doğrudan yaşanan ya da doğrudan tanıklık edilen ya da aile bireyi ya da yakın arkadaşın başına gelen ya da mesleki olarak deneyimlenen gerçek göz korkutucu bir biçimde ölümle ya da ağır yaralanmayla karşı karşıya gelmiş ya da cinsel saldırıya uğramış olma’* olarak tanımlanmıştır (APA, 2013: 271). ICD-11’de *‘son derece korkunç veya tehdit edici bir olaya veya bir dizi olaya maruz kalmak’* olarak tanımlanmıştır (<https://icd.who.int>, 6B40). Tıp sözlüğünde travma ‘örseleme’ anlamına gelmektedir. Türk Dil Kurumu “örseleme” kelimesini; yıpratmak,

eskirmek, hırpalamak, zedelemek, gücünü azaltmak, canlılığını gidermek, sarsmak olarak açıklamıştır.

Öztürk (2017: 1)'e göre *‘‘Ruhsal açıdan deprem, sel gibi doğal felaketler, savaşlar, cinsel ya da fiziksel saldırıya uğrama, işkence, cinsel taciz, çocuklukta yaşanan istismar, trafik kazaları, iş kazaları, yaşamı tehdit eden bir hastalığın tanısının konması, tehlikeli bir olaya tanık olmak gibi zorlayıcı ve kişinin başa çıkma yeteneği üzerinde olumsuz etkileri olan olaylar ‘travmatik olaylar’ olarak adlandırılmaktadır.’*

DSM 5'te (282) travmatik olaylar üç ana gruba ayrılmıştır: [a] insanın doğrudan oluşturduğu travmalar (örn. savaş, tecavüz, saldırı, şiddet), [b] insanın kaza olarak oluşturduğu travmalar (örn. araba kazası, yangın) ve [c] doğal afetlerden oluşan travmalar (örn. sel, deprem) olarak belirtilmiştir (APA, 2013: 282). Terr (1991) travmayı iki tip gruba ayırmaktadır, *tip 1*: ani, beklenmeyen, tekrarlanmayan travmalardır. Bu travmalara saldırı, yakının ölümü, kaza, tecavüz gibi yaşantılar örnek olarak verilebilir. *Tip 2* ise, tekrarlanan, uzun süreli travmaları içermektedir. Aile içi şiddet, cinsel istismar gibi travmalar örnek verilebilmektedir.

Şahin (1995: 31)'e göre insan kaynaklı travma şekilleri; siyasi nedenli şiddete maruz kalanlar (gözüaltına alınanlar, yargısız infaz edilenler, suikasta maruz kalanlar), siyasi olmayan nedenlerle şiddete maruz kalanlar (adli mahkumlar, sorgulamaya alınanlar, tutuklular) ve savaş travmasına maruz kalanlar (esirler, mülteciler, askerler, savaş ortamında yaşayan siviller), aile içi şiddet, cinsel saldırı, taciz ve tecavüz mağdurları olarak sınıflandırılmıştır.

Travmatik olaylar, bireyler üzerinde farklı etkilere sahiptir. Travmatik olay kişiyi büyük bir sarsıntıya uğratar, kişiye kendisini çaresiz ve güçsüz hissettirir, kişinin başa çıkma mekanizmalarını sekteye uğratacak kadar büyük bir etkiye sahiptir (Öztürk, 2017: 2). Yaşanan travmanın fiziksel etkileri olabildiği gibi, travma sonucunda çeşitli psikolojik rahatsızlıklar da ortaya çıkabilmektedir (Shakespeare, vd., 2003: 58; Lotfi ve Başçılar, 2017: 276). Aynı travmatik olaylar farklı bireylerde farklı sonuçlara neden olabilmektedir, travmatik olayların olumsuz etkileri olabildiği gibi olumlu etkileri de görülmektedir (Shakespeare, vd., 2003: 66).

2.4.Travma Sonrası Büyüme

Çok stresli olaylarla mücadelenin sonucunda gerçekleşen olumlu psikolojik veya kişisel değişikliklere travma sonrası büyüme denir (Zoellner ve Maercker, 2006; Calhoun ve Tadeschi, 2004). Calhoun ve Tadeschi (1999), travmatik bir olaya maruz kalan bireyin, bu olay karşısında psikolojik olarak olumlu gelişme yaşamasını, travma sonrası büyüme olarak adlandırmışlardır. Travma sonrası büyüme genelde kendini çeşitli şekillerde gösterebilir. Bunlar: Yaşamın değerini anlamak, daha anlamlı kişilerarası ilişkiler kurmak, artan kişisel güçlenme duygusu, inanç sisteminde gelişim ve olumlu benlik algısı şeklinde sıralanabilir (Shakespeare, vd., 2003: 66; Calhoun ve Tadeschi, 2004).

Travma sonrası büyümenin gelişmesini etkileyen bazı faktörler bulunmaktadır. Bunlar benlik saygısı, başa çıkma stilleri, sosyal destek gibi değişkenlerin etkili rol oynadığı faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Abriado-Lanza, Guiner ve Colon, 1998: 407; Dürü, 2006: 117). Bu bağlamda, bireyin travmatik olaylardan sonra olumlu gelişmeyi sağlayabilmesi için kişisel ve sosyokültürel kaynakları olması gerekir. Birçok çalışmada belirtildiği gibi belirli kişilik özellikleri insanların güçlükleri iyi yönetmesini sağlamakta ve travma sonrası büyüme ile bir ilişki ortaya koymaktadır ve bu yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Uyumluluk, iyimserlik ve dışadönüklük (Tedeschi ve Calhaun, 1996: 455; Tedeschi ve Calhaun, 2004: 4; An, Ding ve Fu, 2017), öz duyarlılık (Çolakoğlu, 2013: 58), deneyime açıklık, vicdanlılık ve olumlu yönelim (An, vd., 2017), kişilik özellikleri travma sonrası büyüme ile ilişkilidir. Benlik saygısı ve öz yeterliliğin kişinin olumlu duygular beslemesini sağladığı, dolayısıyla iyi ruh hali sergilemeyi etkilediği belirtilmiştir. Benzer şekilde; aile desteğinin travma geçirmiş bireylerin olumlu düşüncelerine ve umut beslemelerine yardımcı olduğu belirtilmiştir (Abriado-Lanza, vd., 1998: 416).

Travma sonrası büyümeyi etkileyen faktörlerden birkaçı da; travmatik olaydan itibaren geçen süre ve demografik özellikler (Weiss, 2004: 740;

Bilge; 2019:72), travmanın türü ve boyutu (Kılıç, Magruder ve Koryürek, 2015: 110; Bilge, 2019:79) ve bireyin sergilediği başa çıkma mekanizmalarıdır (Önder, 2012: 152; Bayraktar, 2008: 98). Kanser hastalarıyla yapılan araştırmaların sonucunda, teşhisten itibaren geçen sürenin, hastalığın aşamasının ve hastalığa verilen anlamın travma sonrası büyümeyi etkilediği belirtilmiştir (Weiss, 2004). Travma sonrası büyüme, cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Kanser hastalarıyla gerçekleştirilen bir çalışmanın sonucunda, kadın hastalarda erkek hastalardan daha fazla travma sonrası büyüme gerçekleştiği bildirilmiştir (Tedeschi ve Calhoun, 1996: 455; Kılıç, vd., 2015; Abo-Ayesha, 2017). Kadınlarda travmatik olaydan sonra, yaşam doyumu artış göstermiştir (Abriado-Lanza, vd., 1998: 416). Yaş, maddi gelir seviyesi, eğitim düzeyi ve evlilik süresi gibi demografik değişkenler travma sonrası büyümeyi etkilemektedir (Weiss, 2004). Küçük yaşta olan bireylerin daha fazla travma sonrası gelişme sergiledikleri görülmüştür (Manne, vd., 2004: 442). Ancak, Önder (2012), yaş ve travma sonrası büyüme ile ilgili bir ilişki bulamamıştır. Kişilerin yaşı ve geçmiş deneyimlerinin, travma sonrası büyümeyi yordayıcı bir etken olduğu görülmüştür (Wooloff, 2014).

Manne vd. (2004)'nin yaptığı araştırmaya göre travma geçirenlerde ve bireyin hayatında önemli bir yere sahip olan kişilerde (partner), travma sonrası büyüme gerçekleşmektedir. Bilişsel ve duygusal süreçlerin büyümeyi öngördüğü; travma geçiren bir kişinin büyümesinin partnerinin travmatik olayın bilişsel ve duygusal işleyişiyle ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Örneğin, kanser hastalarında travma sonrası büyümenin kişinin genç yaşta olması, kanserin nedenlerini düşünmek ve duyguları ifade etmek ile ilişkili olduğu tahmin edilmektedir. Hastaların partnerlerinin ise genç yaşta olması, daha fazla müdahaleci düşünceleri, pozitif yeniden değerlendirmeler ve daha fazla duygusal işleme kullanımının, travma sonrası büyüme ile ilişkili olduğu tahmin edilmektedir.

Literatürü taradığımızda travma sonrası büyümenin kişileri üç ana boyutta etkilediği görülmektedir. Bunlar kişinin kendisi ile ilişkisi, başkalarıyla olan ilişkisi ve yaşama bakışı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, travma sonrası büyüme geliştirmiş bireylerde, kişisel gelişme, güç, başkalarına

empati, maneviyat, Tanrı'ya olan inançta artış, sabır kazandırdığı ve yaşamla ilgili farklı felsefe benimsemeye yardımcı olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, yatalak yaşlı bir hasta, hastalığının şiir yazmaya ilham verdiğini belirtmiştir (Abriado-Lanza, vd., 1998: 416; Leigh, 1998: 1712; Bilge, 2019: 72).

Çolakoğlu (2013: 58)' na göre travmadan sonra travma sonrası büyüme geliştirmiş bireylerin kendilerine öz sevgiyle yaklaştıkları, kendilerini yargılamadıkları, benliklerine nazik ve şefkatli yaklaştıkları, özgüvenlerinin arttığı, hayatta kalabildikleri için sevindikleri ve kendilik algılarında olumlu bir gelişme sağladıkları belirtilmektedir. Aynı zamanda, travma sonrası büyüme geliştiren bireylerin başkaları ile olan ilişkilerinde olumlu bir değişim sağlayabildikleri, kendi duygularını başkalarıyla kolayca paylaşabildikleri, diğer insanlarla empati kurabildikleri görülmüştür. Buna göre yaşam felsefesinin olumlu değişim ile bağlantılı olarak yaşam değeri, anlam arayışı ve bilgeliği içerdiği anlaşılmaktadır.

Farklı travma türleri, farklı büyüme seviyelerine yol açabilmektedir (Kılıç, vd., 2015: 110). Bilge (2019: 79), insanların oluşturduğu travmaları yaşayan bireylerin, doğa yoluyla oluşturulan travmaları yaşayan bireylere kıyasla daha düşük travma sonrası büyüme geliştirdiklerini belirtmiştir. Herman (2016), işkence, şiddet, tecavüz, cinsel taciz gibi insanların oluşturduğu travmalar ile baş etmenin daha zor olduğunu, kendilerine ve başkalarına güvenlerinin sarsıldığını, daha çok umutsuzluğa kapılmalarına neden olduğunu, utanç ve suçluluk duygularını daha fazla hissettiklerini, başkalarına kendilerini açmakta zorlandıklarını ve sosyal destek almakta güçlük çektiklerini göz önünde bulundurarak insanların oluşturduğu travmayı aşmanın daha zor olduğunu belirtmiştir. Doğa kaynaklı olayların ise büyüme sürecinde katkısı olduğu bilinmektedir (akt. Bilge, 2019: 79). Savaş travmasının genç bireylerde olumlu büyüme sağladığını belirtmiştir (Kılıç, vd.,: 117).

2.5. Dayanıklılık

Masten ve Obradovic (2006), psikolojik dayanıklılığı yaşamdaki zor ve stresli olaylara adapte olabilme yeteneği olarak tanımlamışlardır. Dayanıklılık, bireylerin yoğun strese ve zorluklara maruz kalmalarına rağmen hayata olumlu bir şekilde uyum sağlama yeteneğidir (Jackson ve Edenborough, 2007: 1; Hofgaard, Nes ve Roysamb, 2021: 1). Basım ve Çetin (2011: 107)'e göre dayanıklılık; güçlülük, esneklik, sağlamlık, yılmazlık ve dirençli olabilmek anlamlarına gelmektedir. Dayanıklılık, bireyin uyum sağlama ve başa çıkmada başarılı olmasına yardım eden kişisel niteliklere ve özelliklere dayanmaktadır (Kararımak, 2006: 22). Araştırmacılar psikolojik dayanıklılık kavramını üç olguyu açıklamak için kullanmışlardır. Bunlar: Çok riskli durumların olumlu sonuçlanması, stres altında yetkinlik ve travmadan kurtulmaktır (Werner, 1995: 81). Jacelon (1997: 128)'a göre psikolojik dayanıklılık, stresin etkisini azaltmayı sağlayan kişisel bir özelliktir.

Sosyal yeterlilik, problem çözme becerileri, özerklik ve bir amaç duygusu gibi özelliklere sahip aile ortamları, insan gelişimi için gerekli olan temel güven duygusunun gelişmesi ve aile bütünlük duygusunun beslenmesinde dolayısıyla dayanıklılık özelliklerinin geliştirilmesinde önemli bir yer almaktadır. Bu bahsettiğimiz özelliklerin de dayanıklı bireylerin özelliklerinden olduğu belirtilmiştir (Benard, 1991: 9). Okul öncesi dönemde bağımsızlık ve gerektiğinde yardım arama becerisi gelişmiş olan çocukların, büyüdüklerinde dayanıklı bireyler olacakları öngörülmektedir (Werner, 1995: 82). Başkalarından destek arama ve duygularla başa çıkma mekanizması, dayanıklılık ve ruh sağlığı arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir (Konaszewski, Niesiobedzka ve Surzykiewicz, 2021: 1). Reddedilme ve cezalandırılma gibi ebeveyn yetiştirilme davranışları, düşük psikolojik dayanıklılık ile ilişkilidir (Petrowski, Brahler ve Zenger, 2014).

Literatürde, psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğu belirlenen değişkenler; özerklik (Ernas, 2017), başa çıkma mekanizmaları (Hildon, vd., 2010; Fullerton, Zhang ve Kleitman, 2021: 11), ilişkilerin kalitesi ve topluma entegrasyon (Hildon, vd., 2010), yaşam memnuniyeti (Beutel, vd., 2009; Kılınç, Yıldız ve Kavak, 2019: 111; Konaszewski, vd., 2021: 1), iyimserlik

ve yaşam kalitesi (Batool, vd., 2020: 310), olumlu benlik saygısı (Beutel, vd., 2009) arkadaştan alınan sosyal destek ve mutluluk (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37) olarak belirtilmiştir.

Olumsuz olayların üstesinden gelmek için sosyal destek, kişisel yeterlilik, inançlar ve kişilerarası etkileşim, gerekli bir psikolojik kaynak yelpazesine sahiptir (Fontes ve Neri, 2015). Psikolojik dayanıklılık ile beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan sorumluluk, uyumluluk, dışadönüklük ve gelişime açıklık özelliklerine sahip olan bireylerin dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu ve kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik alt boyutuna sahip olan bireylerin dayanıklılık düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur (Topçu, 2017: 92). Ek olarak dayanıklılık; olgun, sorumlu, iyimser, ısrarcı ve işbirlikçi gibi kişilik özellikleri ile ilişkilidir (Eley, vd., 2013: 1). Psikolojik sağlamlık düzeyi arttıkça duygusal zeka düzeyinin yükseldiği, duygusal zekanın alt boyutlarından olan sosyallik ve iyi oluşun, psikolojik sağlamlık üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğu bulunmuştur (Özer ve Deniz, 2014: 1241).

Psikolojik dayanıklılığın cinsiyete göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır (Petrovski, vd., 2014; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37; Tosunoğlu ve Yıldırım, 2019: 22). Ancak, bazı çalışmalara göre psikolojik dayanıklılık düzeyi erkeklerde kadınlardan daha yüksek olarak ortaya çıkmıştır (Boardman, Blalock ve Button, 2008: 12; Al-Sheikh, 2017: 372; Milad, Kassouha ve Issa, 2019: 187; Agnieszka, Katarzyna ve Sandra, 2020: 521). Lakin Lakomy ve Kafkova (2017: 369), psikolojik dayanıklılık düzeyinin kadınlarda daha yüksek olduğunu, bunun nedeninin de kadınların daha çok sosyal desteğe başvurmaları olduğunu belirtmişlerdir. Yaş faktörünün psikolojik dayanıklılık üzerine bir etkiye sahip olmadığı belirtilmiştir (Petrovski, vd., 2014). Aydın ve Egemberdiyeva (2018: 37)' ya göre yaş ve kardeş sayısı psikolojik sağlamlık üzerinde yordayıcı bir role sahiptir. Dayanıklılık, kişilik özellikleri, yaş, cinsiyet, ekonomik düzey ve sosyal sınıf değişkenlerinin her biri ile anlamlı şekilde korelasyon bulunmuştur (Fullerton, vd., 2021: 11). Psikolojik dayanıklılığın evli olan bireylerde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Ernas, 2017). Yüksek eğitim düzeyi ile

psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Cengiz, 2017). Psikolojik sağlamlık ile akademik başarı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Biçen, 2019: 44). Psikolojik dayanıklılık ile eş sahibi olma, iş sahibi olma, dini bağlılık ve genç olmak arasında güçlü bir ilişki olduğu bildirilmiştir (Beutel, vd., 2009).

Psikolojik dayanıklılık ve travma arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu belirtilmiştir. (Bindal, 2018: 65). Çocukluk travmalarının dayanıklılık üzerinde bir etkisi olmadığı, psikolojik dayanıklılığın ergenlerde psikolojik sıkıntı ve depresyon arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı belirtilmiştir (Kaloeti, vd., 2019: 177). Dayanıklılığın anksiyete ve depresyon semptomlarıyla güçlü bir ilişkisi olduğu görülmüştür (Beutel, vd., 2009; Petrowski, vd., 2014). Dayanıklılığın, stres ile depresyon ve anksiyete arasındaki ilişkiyi düzenleyici ve aracı etkileri olduğu ortaya çıkmıştır (Song, vd., 2021: 1).

Toplumda ya da aile içi şiddete maruz kalan çocuklarda dayanıklılık düzeyleri üç faktör ile ilişkilidir. Birincisi; daha büyük yaşta şiddete maruz kalması, ikincisi; en az bir tane sağlam ve destekleyici bir ilişkinin bulunması, üçüncüsü ise; hayatta yüksek bir amaca ulaşma inancıdır (Engle, Gastle ve Menon, 1996: 35). Çalışmalar ölüm, ciddi hastalık ve terör saldırısı gibi farklı travmatik olaylarda insanların yüzde 50'sinden fazlasının psikolojik dayanıklılık sergilediğini göstermiştir (Bonnano ve Mancini, 2008: 369). Dayanıklılık, kronik ağrı şikayeti olan kişilerde yaşam kalitesini öngörmede önemli bir faktördür (Ravandi, 2013: 24).

2.2.İlgili Literatür

Göçmenler; dünyanın en güçsüz grubu olarak tanımlanmıştır (Aoun ve Baasher, 2016:16). Mekky (2016: 12)'ye göre savaş her zaman göç ve yerinden edilmenin başlıca nedenlerinden biri olmuştur. Savaşların niteliğinde meydana gelen bu değişim, savaşların yol açtığı zararların artmasına neden olmuştur. Özellikle etnik veya dini nedenlerle oluşan iç savaşlar insanların yerinden edilmesi veya göç etmesi bu tip savaşların

sonuçlarından değil amaçlarından biri haline gelmiştir. Bir çok Suriyeli sığınmacı yerinden edilme durumunu birden fazla kez yaşamıştır (Daraji, 2016: 20).

426 sığınmacı ile yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, sığınmacıların %61.7'si TSSB belirtileri göstermiştir. Sığınmacı kadınların % 58.6'sında TSSB oranı yaygındır. Kadın olmak, düşük eğitim düzeyi ve travmanın büyüklüğü TSSB'nin önemli yordayıcıları olarak görülmektedir (Ssenyonga, Owens ve Olema, 2012: 144). Savaşı yaşamış bireyler; televizyonda parçalanmış cesetleri izlemeyi, pombaların sesini duymayı, savaş uçaklarının sesini duymayı, bombalama nedeniyle kötü kokular duymayı, bir arkadaşının öldürüldüğünü duymayı ve tutuklanmayı savaşa bağlı travmatik olaylar olarak bildirmişlerdir (Thabet, Elhelou ve Vostanis, 2015: 3; Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71). Yapılan araştırmalar, savaşa bağlı toplam travmatik olaylar ile TSSB arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif, travma sonrası büyüme (TSB) ve dayanıklılık ile negatif korelasyon olduğunu göstermiştir (Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71). Yüksek düzeyde şiddete ve işkenceye maruz kalan erkeklerin travma sonrası büyüme düzeyleri düşük bulunmuştur. Ancak güvenli bağlanma biçimine sahip bireylerin travma sonrası büyüme düzeyleri yüksek bulunmuştur. Güvensiz bağlanan erkeklerin, yüksek düzeyde olumsuz duygulanımla bağlantısı bulunmuştur (Salo, Qouta ve Punamaki, 2005: 361).

Çocuklukta erken dönemde kronik kişilerarası travma; cinsel veya fiziksel gibi istismara uğramış bireylerin, geç dönemde kişilerarası ve kişilerarası olmayan travmatik olaylara uğramış bireylere göre önemli ölçüde daha fazla kaçınan ve kaygılı bağlanma biçimi gösterdiklerini bildirmişlerdir. Aynı zamanda yetişkin bağlanma biçimi, travma tipi ile TSSB semptom şiddeti arasındaki ilişkinin kısmi bir yordayıcısı olarak görülmüştür (Pivodic, 2011: 4). Bağlanma biçimleri ile travma sonrası stres bozukluğu arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Güvenli bağlanma biçimi ile TSSB arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Güvensiz bağlanma biçimi ile TSSB arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Woodhouse, Ayers ve Field, 2015: 25). Göçmenlerin bağlanma biçimlerinde, hayatlarındaki önemli insanlarla kaliteli ilişki ve güvenle bağlanmaları, göç ederken göçle ilişkili yaşadıkları kronik stres ve kayıpla uğraşırken onların korunma ve güven duygusunu artıran değerli

kaynaklardır (Juang, 2017: 23). İşkence de dahil olmak üzere insan kaynaklı travmatik olaylara maruz kalma, mültecilerde kalıcı kaçınmacı bağlanma eğilimleriyle ilişkilidir. Kaçınan bağlanma biçimi insan kaynaklı travma deneyimleri ile ilişkili iken, doğa kaynaklı travmalar ile ilişki bulunmamıştır, kaygılı bağlanma biçimi ise hiçbir tür travma ile ilişkili bulunmamıştır (Morina, vd., 2016: 6).

Carreon (2016: 85) çocuk olarak ilk bakım veren kişiden ayrılan Meksikalı ve Orta Amerikalı yetişkin göçmenler ile yürüttüğü çalışmanın sonucunda; bu grup göçmenlerinde bağlanma tarzı ve kültürleşme stresinin evlilik sıkıntısını yordadığına dair istatistiksel olarak anlamlı bir bulguyu göstermiştir. Göçmenlerin etnik ayrımcılık ve kültürel stres yaşamalarının, güvensiz bağlanma yöneliminin ve güvensiz bağlanmanın psikolojik sıkıntının bir yordayıcısı olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca, bağlanma yöneliminin kültürel stres ile psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkiye aracılık ettiği tespit edilmiştir (Zakowski, Horvath ve Amer, 2020: 41). Kanseri hastalarda güvenli bağlanma stiline, güvensiz bağlanma stiline kıyasla stres direncini geliştirdiği gösterilmektedir. Bulgularımız ayrıca yetersiz algılanan sosyal desteğin dayanıklılıkta olumsuz bir faktör olduğunu göstermektedir (Basal, vd., 2020: 7).

Dayanıklılık, fiziksel ve zihinsel sağlık durumu ve travma sonrası semptom şiddeti ile ilişkilendirilmiştir (Connor, Davidson ve Lee, 2003: 491). Dayanıklılık, depresyon ve travma geçmişini değerlendirmek için 10-17 yaşları arasındaki 339 Suriyeli mülteci çocuğa çalışma yapılmıştır, çalışmanın sonucuna göre; tüm çocuklar en az bir travmatik olaya maruz kalmışlardır ve bunlardan % 48.6'sı rehin alma, kaçırılma veya tutuklanma gibi oldukça ciddi travmatik olayları içermektedir. Yüksek oranlarda intihar düşüncesi ve depresyon belirtileri bulunmuştur. Direncin depresyon ile anlamlı düzeyde negatif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Sosyal desteğin dayanıklılık düzeyini arttırdığı ve depresif düzeyi düşürdüğü anlaşılmıştır. Sosyal destek dayanıklılığı geliştirmek, ve diğer ruhsal rahatsızlıkları önlemek için uygulanabilecek kolay ve aktif bir yöntemdir.(Dehnel, vd., 2021). Sığınmacı çocukların okulda dışlanma ve ırkçılıkla karşılaştıklarında kendilerini içten koruyabildikleri ve dayanıklılık gösterdikleri görülmüştür (Verlinden, 2018).

Sığınmacı Suriyeli ergenler örnekleminde; sosyal destek, toplumsal hafıza, çalışmak, ortak hobiler, faaliyetler ve din; dayanıklılık oluşmasını destekleyici faktörler olarak tanımlamıştır.(Nagi, vd., 2021: 6). Genç Suriyeli sığınmacılar, eğitimin dayanıklılık eğilimi aşıladığını ve toplumda olumlu değişim yapabilmesi için güç verdiğini, hayatlarında olumlu etki yarattığını bildirmişlerdir (O’Keeffe ve Niyonkuru, 2021: 64). Olumlu duygulanımın psikolojik dayanıklılık oluşmasından sorumlu olduğu, aynı zamanda stresle aktif bir şekilde başa çıkmada yardımcı olduğu anlaşılmıştır. Dayanıklı bireyler, stresle karşılaştıklarında psikolojik iyilik hallerini sürdürebilirler ve stresörle problem çözme yaklaşımıyla başa çıkabilmektedirler. Dayanıklı bireyler olumlu duygulanım yaşayabilmektedirler (Vulpe ve Dafinoiu, 2012: 311). Bu bağlamda TSSB, dayanıklılık ile negatif ilişkili bulunmuştur (Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71).

TSSB semptom şiddeti, travma sonrası büyüme ile negatif ilişkili bulunmuştur. Dayanıklılık ve travma sonrası büyüme; travma sonrası semptomların şiddetinin önemli yordayıcıları olarak belirtilmiştir (Ssenyonga, Owens ve Olema, 2012: 146). Duan, Guo ve Gan (2015:10), “gerçek TSB”nin travma meydana geldikten sonra ve TSSB gerçekleşikten sonra oluştuğunu ve TSB oluşması için psikolojik dayanıklılığın gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Yüksek düzeyde dini başa çıkma, algılanan travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmuştur (Proffitt, vd., 2007: 226). Yüksek düzeyde manevi yaşam, güvenli bağlanma biçimi ve kaçınan bağlanma biçimi, travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmuştur (Bratkovich, 2010: 52).

Literatür incelendiğinde, dayanıklılık, sağlamlık travma sonrası büyüme ile ilişkilidir (Tedeschi, vd., 1998; Dürü, 2006: 117). Dayanıklılık ile travma sonrası büyüme arasında pozitif bir korelasyon saptanmıştır (Thabet, Elhelou ve Vostanis, 2015: 3; Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71). Ancak diğer bir çalışmanın sonucunda, dayanıklılık ve travma sonrası büyüme arasında negatif bir ilişki bulunmuştur, yüksek düzey psikolojik dayanıklılık ile düşük TSB ilişkili bulunmuştur. (Levine, vd., 2009: 282). Kaçınan bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme olumsuz ilişkilidir (Schmidt, vd., 2011: 1038). Kaçınan bağlanma ve dayanıklılık arasında negatif bir ilişki gözlemlenmiştir (Jenkins, 2016: 58). Psikolojik dayanıklılık ile güvensiz,

kaçınan ve kaygılı bağlanma biçimleri arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (İnan, 2015: 58). Güvenli bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Kaçınan ve kaygılı bağlanma biçimleri ile travma sonrası büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Nelson, 2016: 137; Gleeson, vd., 2021: 12). Diğer bir çalışmada, güvenli ve kaçınan bağlanma biçimleri yüksek düzeyde dayanıklılık ile ilişkili bulunmuş ve kaygılı bağlanma biçimi düşük düzeyde dayanıklılıkla ilişkili bulunmuştur (Karreman ve Vingerhoets, 2012: 821). Diğer yandan, güvenli ve kaçınan bağlanma biçimlerinin travma sonrası büyüme ile negatif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur (Morgan, 2014: 33). Güvensiz bağlanma biçimi travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmamıştır (Schmidt, vd., 2011: 1033; Romeo, vd., 2021: 14). Bu çalışmalar ile uyumlu olarak, güvenli bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Kaygılı bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme arasında negatif ilişki ve kaçınan bağlanma biçimi ile TSB arasında küçük anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Gleeson, vd., 2020: 9).

Dayanıklılığın güvensiz bağlanma biçimi ve algılanan stres arasında aracılık rolü oynadığı bildirilmiştir (Thompson, vd., 2018: 69). Benzer şekilde dayanıklılık, güvenli bağlanma stili ile yaşam kalitesi arasında tam bir aracıdır (Naderi, Akbari ve Abbasi-Asl, 2016:5). Çocukluk çağında yaşanan travmaların psikolojik dayanıklılık üzerinde olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur (Doğruer, 2019: 49). Kaçınan bağlanma biçimi ile dayanıklılığın negatif ilişkili olduğu belirtilmektedir (Marriner, Cacioli ve Moore, 2014). Kaçınan bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Schmidt, vd., 2011: 1038; Arian, Stopa ve Carnelley, 2017: 16). Kararmak ve Güloğlu (2014: 7), depresyon deneyimi yaşamış yetişkinlerle yürüttükleri bir çalışmada, güvenli bağlanma biçimi ile psikolojik sağlamlık arasında istatistiksel açıdan da pozitif yönlü bir ilişki bulmuştur. Ayrıca, güvenli bağlanma biçiminin, iyimserlik ve psikolojik sağlamlılığı yordadığını göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, travma deneyimi yaşamış yetişkin insanların bağlanma biçimlerinin, travma sonrası büyüme ve dayanıklılığı ne ölçüde etkilediğini belirlemek için gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda göç travması yaşayan Suriyeli sığınmacılar ile çalışılmıştır. Bu çalışma, örneklemin güvenli, kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimlerinden hangisine sahip olduklarını araştırmak ve bu bağlanma biçiminin travma sonrası büyümeyi ve dayanıklılığı ne düzeyde etkilediğini incelemek için ilişkisel (korelasyonel tarama) desenine göre tasarlanmıştır. Korelasyonel tarama modeli, değişkenlere herhangi bir müdahale yapılmadan birden fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi ve yordaması için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma için uygun bir yöntemdir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Mart ayı, 2021 yılında, Türkiye’de bulunan 18 yaş ve üstü Suriyeli sığınmacılar oluşturmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme tekniği yoluyla ulaşılmıştır. Çalışmaya 360 kişi gönüllü olarak katılmıştır, ancak 4 kişi yanlış doldurmasından dolayı analize alınmamıştır. Bu çalışmanın örneklemi 224’ü kadın (62.9%), 132’si erkek (37.1%) olmak üzere toplam 356 kişiden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmayı değerlendirmek için öz bildirim araçları kullanılmıştır. Katılımcıların yaş ve cinsiyet gibi demografik özelliklerini değerlendirmek için araştırmacı tarafından hazırlanmış bir anket kullanılmıştır. Katılımcıların bağlanma biçimlerini belirlemek için “ Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği”, travma sonrası büyümeyi değerlendirmek için “Travma Sonrası Büyüme Envanteri” ve psikolojik dayanıklılık düzeyini belirlemek

için ‘‘Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği’’ kullanılmıştır. Veri toplama araçları ile ilgili bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların sosyodemografik bilgilerini öğrenmek için, araştırmacı tarafından hazırlanmış Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Formda yer alan maddeler ile; katılımcıların ‘‘ yaş, cinsiyet, medeni durum, evli olanların çocuk sayıları, kimlerle yaşadıkları, evde kaç kişi ile ikamet ettiği, Türkiye’de hangi ilde ikamet ettiği, Türkiye’de ikamet süresi, eğitim düzeyi, çalışma durumu, aylık gelir düzeyi, bir psikolojik rahatsızlığı olup olmadığı, savaşa bağlı olarak herhangi bir psikolojik travma (tutuklanmak, yaralanma, yakın birisini kaybetmek gibi) geçirip geçirmediği’’ gibi bilgilere ulaşılmıştır.

3.3.2. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği

Abu-Ghazal ve Jaradat tarafından 2009 yılında, bağlanma biçimlerini ölçmek için geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan 6’lı Likert tipi puanlanan bir ölçektir. Ölçeğin maddeleri üç bağlanma biçimi (güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma, ve kaygılı bağlanma) ölçmek için tasarlanmıştır (Abu-Ghazal ve Jaradat, 2009: 50). Güvenli bağlanma biçimi 6 maddeden oluşmaktadır, bunların (4, 7, 10, 11, 14, 19), toplam puanları 0 ile 30 arasında değişmektedir. Kaygılı bağlanma biçimi ve kaçınan bağlanma biçimi her ikisi de 7 maddeden oluşmaktadır ve toplam puanları 0 ile 35 arasında değişmektedir, kaygılı bağlanma biçiminin maddeleri (1, 3, 6, 9, 13, 16, 17), kaçınan bağlanma biçiminin maddeleri ise bunlardır (2, 5, 8, 12, 15, 18, 20). Ölçeklerin alfa katsayısı ve iç tutarlılığı, kaygılı bağlanma biçimi .74, kaçınan bağlanma biçimi .60 ve güvenli bağlanma biçimi .57 olarak bulunmuştur.

3.3.3. Travma Sonrası Büyüme Envanteri

Travma deneyimi geçirmiş olan bireylerin yaşadıkları travma sonrasındaki pozitif değişikliklerini değerlendirmek için 1996 yılında Tedeschi ve Calhoun tarafından geliştirilmiştir. 0-5 arası Likert tipinden, 21 maddeye sahip bir ölçektir. Toplam puanlar 0 ile 105 arasında değişmektedir. Ölçek travma sonrası büyümeyi 5 alt boyutta değerlendirmek için tasarlanmıştır. Bunlar; Yeni Fırsatların Algılanması (5 madde: 3, 7,, 11, 14, 17), Başkaları ile

İlişkiler (7 madde: 6, 8, 9, 15, 16, 20, 21), Bireysel Güçlülük (4 madde: 4, 10, 12, 19), Yaşamı Takdir Etmek Anlama (3 madde: 1, 2, 13) ve Manevi Değişim (2 madde: 5, 8) olarak sıralanmaktadır (Tedeschi ve Calhoun, 1996: 455). Ölçeğin iç tutarlılığı ve alfa katsayısı .90 olarak belirtilmiştir. Benzer şekilde, alt testlerin iç tutarlılık değerleri .67 ve .85 arasında değişmiştir ve bu da anlamlı bir korelasyon olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Arapça geçerlilik ve güvenirlik çalışması Thabet tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığı ve Cronbach alfa katsayısı .86 olarak belirlenmiştir.

3.3.4. Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

2003 yılında, Connor ve Davidson tarafından geliştirilmiştir. Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, stresle başa çıkma becerilerini değerlendirmektedir. (CD-PD) 25 maddeden oluşan ve 0-4 arası Likert tipi puanlanan bir ölçektir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması dayanıklılığın yüksek olduğunu gösterir (Connor ve Davidson, 2003: 76). Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Arapça geçerlilik ve güvenirlik çalışması Thabet tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yarı yarıya güvenirliği yüksek ($r=.81$). Ölçeğin iç tutarlılığı ve Cronbach alfa katsayısı ($\alpha=.88$) olarak belirlenmiştir.

3.4. İşlem

Araştırma verileri 2021 yılında, Türkiye'nin birçok ilinde yer alan Suriyeli sığınmacılar tarafından toplanmıştır. Araştırmada, gönüllü katılıma dikkat edilmiştir. İçinde bulunduğumuz COVID-19 pandemi sürecinden dolayı anket formları online olarak, Google Docs programı ile hazırlanmıştır. Katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmıştır. Araştırmacı kendisini tanıtarak araştırmanın konusu, amacı, gizlilik ilkesi, gönüllülük esasına dikkat edildiği, kişisel bilgi ve rahatsız edici herhangi bir soru içermediği, anketlerin nasıl yanıtlanacağı ve yaklaşık 15 dakika sürebileceği ile ilgili bilgiler vermiştir. Ayrıca katılımcılardan dürüst ve samimi bir şekilde yanıt vermeleri rica edilmiştir. İhtiyaç duyduklarında sorularını araştırmacıya yöneltebilecekleri bilgisi verilmiştir ve araştırmacının iletişim bilgileri sunulmuştur. Anketler katılımcılara kendi dilleri olan Arapça ile dağıtılmıştır. Katılımcılara Gönüllü Onam Formu, Sosyodemografik Form, Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma

Biçimleri Ölçeği, Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği sırasıyla uygulanmıştır.

3.5. Veri Analizi

İlk incelemede ölçekleri yanlış dolduran 4 katılımcı örneklemden çıkarılmış ve 356 katılımcıdan elde edilen veriler analiz edilmiştir. Elde edilen veriler bilgisayar ortamına girilerek istatistiksel analizi Statistical Package for Social Sciences (SPSS v25) programı yardımıyla değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin demografik formunda bulunan değişkenlerinin dağılımına bakmak için frekans analizi kullanılmıştır. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği, Travma Sonrası Büyüme Envanteri alt ölçeklerinin ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin çalışmadaki güvenirlik testi için Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır.

Bağlanma biçiminin alt boyutlarına, travma sonrası büyüme ve dayanıklılık değişkenlerinin aralarındaki ilişkiye bakmak adına Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği hesaplanmıştır. Aynı zamanda güvenli bağlanma biçiminin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılığı yordama etkisini belirlemek amacıyla Doğrusal Regresyon analizi uygulanmıştır.

Travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık puanlarının; cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlığı olma durumu ve savaşa bağlı travma (yakının kaybı, tutuklanma, yaralanma gibi) geçirme durumu değişkenlerine göre gösterdikleri farklılıkların analizinde t-testi uygulanmıştır. Aynı şekilde bağlanma biçimi alt boyutları; cinsiyet, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlığı olma durumu ve savaşa bağlı travma geçirme durumu değişkenlerine göre gösterdikleri farklılıkların analizinde t-testi uygulanmıştır.

Son olarak, ikiden fazla kategoriye sahip olan bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkları değerlendirmek için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Farklılaşma durumu tespit edilen değişkenlerin kıyaslamalarını yapabilmek için Tukey post hoc testi uygulanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, araştırma hipotezlerine yanıt bulma amacıyla uygulanan istatistiksel analizlerin sonuçları sunulmaktadır. İlk olarak katılımcılara ait sosyodemografik bilgilere ve betimsel analizlere bakılmıştır. Betimsel bilgilerin yanı sıra frekans ve yüzdelik istatistikleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

4.1. Sosyodemografik Bulgular

Araştırmaya katılan Suriyeli sığınmacıların demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları aşağıda verilmiştir. (bkz. Tablo 4.1)

Tablo 4.1.1. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Değişken	N	Ortalama	Ortanca	Standart sapma	En küçük değer	En büyük değer
Yaş	356	31,50	29,00	11,16	18	76

Tablo 4.1.1’de görüldüğü gibi örneklem grubunu oluşturan 18-76 yaş arası, yaş ortalamasının $31,50 \pm 11,16$ yıl olduğu, yaş ortancasının 29 yıl olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.2’ de görüldüğü gibi örneklem grubu, 224’ü kadın (62,9%), 132’si erkek (37,1%) olmak üzere toplam 356 kişiden oluşmaktadır. Mart ayı, 2021 yılında Türkiye’nin 27 farklı ilinde bulunan Suriyeli sığınmacılara ulaşılmıştır. Katılımcılar Adana, Ağrı, Aksaray, Ankara, Antalya, Bartın, Bursa, Düzce, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Hakkâri, Hatay, İstanbul, Kahramanmaraş, Karabük, Kars, Kastamonu, Kırıkkale, Kilis, Kocaeli, Mardin, Mersin, Niğde, Sakarya, Samsun ve Şanlıurfa illerinden katılmaktadır. En çok katılımcı sayısının İstanbul (193), Hatay (71), Gaziantep (28) ve Bursa’dan (10) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde, 148 (% 41,6) bekâr, 198 (% 55,6) evli, 7 (% 2) dul ve 3 (%8) boşanmış olduğu görülmektedir. Çocuk sahibi olan katılımcıların sayısı 174 (%48,9) kişidir. Çocuk sayısına göre çoğu aile (59 kişi) 2 çocuk, (38 kişi) 1 çocuk, (27 kişi) 3 çocuk, (27 kişi) 4 çocuk, (24 kişi) 5 çocuk, (9 kişi) 6 çocuk, (6 kişi) 8 çocuk ve (1 kişi) 7 çocuğa sahip olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların çoğunu kapsayan 314 kişi (%88,2) ailesi ile birlikte yaşadığını belirtmiş, 18'i (%5,1) ise yalnız yaşadığını ve 24 kişi (%6,7) arkadaşları ile birlikte yaşamakta olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; 227'si (%77,8) üniversite ve üstü, 55'i (%15,4) lise ve 24'ü (%6,7) ilkokul veya ortaokul bitirmiş oldukları görülmüştür. Katılımcıların çalışma durumu ise 138'i (%38,8) çalışıyor, 218'i (%61,2) çalışmıyor şeklinde iki gruba ayrılmıştır. Maddi durumlarına bakıldığında; 201 kişinin (%56,5) çok düşük gelir düzeyi (0- 2500tl), 83 kişinin (%23,3) düşük gelir düzeyi (2500- 4500tl), 47 kişinin (%13,2) gelir düzeyi orta (4500-7000), 25 kişinin (%7,0) yüksek gelir düzeyinde (7000tl ve üstü) olduğu görülmektedir.

Araştırmaya dahil edilmiş olan bireylerin 46'sı (%12,9) psikolojik rahatsızlığı olduğunu belirtmiş, 310'u (%87,1) herhangi bir psikolojik rahatsızlığı olmadığını bildirmiştir. Bununla beraber, katılımcıların neredeyse yarısı 169 (%47,5) savaşa bağlı olarak psikolojik bir travma (tutuklanmak, yaralanma, yakın birisini kaybetmek gibi) geçirdiğini ve 187 kişi (52,5) geçirmediğini bildirmiştir.

Katılımcıların Türkiye'de ikamet etme sürelerine bakıldığında; 3 kişi (1 yıldan daha az), 10 kişi (1 yıldır), 15 kişi (2 yıldır), 18 kişi (3 yıldır), 28 kişi (4 yıldır), 43 kişi (5 yıldır), 67 kişi (6 yıldır), 54 kişi (7 yıldır), 60 kişi (8 yıldır), 37 kişi (9 yıldır), 20 kişi (10 yıldır) ve 1 kişi (11 yıldır) ikamet ettiğini bildirmiştir.

Tablo 4.1.2. Katılımcıların Demografik Bilgilerine Dair Frekans ve Yüzde Değerleri

	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	224	62,9
	Erkek	132	37,1
Medeni Durumu	Bekâr	148	41,6
	Evli	198	55,6
	Dul	7	2,0
	Boşanmış	3	0,8
Çocuk	Evet	174	48,9
	Hayır	104	29,2
Çocuk sayısı	1 çocuk	38	10,7
	2 çocuk	59	16,6
	3 çocuk	27	7,6
	4 çocuk	27	7,6
	5 çocuk	24	6,7
	6 çocuk	9	2,5
	7 çocuk	1	0,3
	8 çocuk	6	1,7
Maddi Durum	(0- 2500tl)	201	56,5
	(2500- 4500tl)	83	23,3
	(4500- 7000tl)	47	13,2
	(7000tl ve üstü)	25	7,0
Kiminle Kaldığı	Yalnız	18	5,1
	Aile	314	88,2
	Arkadaş	24	6,7
Eğitim Durumu	Okula Hiç Gitmedim	0	0
	İlkokul veya Ortaokul	24	6,7
	Lise	55	15,4
	Üniversite ve üstü	277	77,8
Çalışma Durumu	Çalışıyor	138	38,8
	Çalışmıyor	218	61,2

Psikolojik Rahatsızlık Durumu	Evet	46	12,9
	Hayır	310	87,1
Savaşa Bağlı Travma Geçirme Durumu	Evet	169	47,5
	Hayır	187	52,5

Tablo 4.1.3’de görüldüğü gibi katılımcılara kaç kişi ile birlikte yaşadığı hakkında sorulan soruya bazıları yurttan kaldıklarını belirtmiştir, bu sayı 0-22 kişi arasında değişmektedir, kişi sayısının ortalamasının $3,93 \pm 2,36$ kişi olduğu, ikamet ettiği kişi sayısı ortancasının 4 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 4.1.3. Katılımcıların Birlikte İkamet Ettiği Kişi Sayısı Dağılımı

Değişken	N	Ortalama	Ortanca	S	En küçük	En büyük
Kişi Sayısı	356	3,93	4,00	2,36	0	22

Tablo 4.1.4’te görüldüğü gibi katılımcıların ölçeklerden aldıkları puanların betimsel bilgileri göstermektedir. Katılımcıların, travma sorası büyüme envanterinden aldıkları puanlar 6- 104 arasında değişmektedir. Ortalama puan 73,61’dir, median puan 75’tir. Ölçeğin toplam puanları 0 ile 105 arasında değişmektedir (Tedeschi ve Calhoun, 1996: 455).

Katılımcıların, dayanıklılık ölçeğinden aldıkları puanlar 15-100 arasında değişmektedir. Ortalama puan 73,19’dur, median puan ise 75’tir. Dayanıklılık ölçeğinden alınan puanlar 0-100 arasında değişmektedir, puanlar yükseldikçe dayanıklılık düzeyinin yükseldiği anlaşılmaktadır(Connor ve Davidson, 2003: 76).

Katılımcıların bağlanma biçimleri ölçeğinden aldıkları puanlardan, güvenli bağlanma biçiminden alınan puanlar 1-30 arasında değişmektedir. Ortalama

puan 19,39'dur, median puan 20'dir. Güvenli bağlanma biçiminden alınan puanlar 0-30 arasında değişmektedir (Abu-Ghazal ve Jaradat, 2009). Katılımcıların kaygılı bağlanma biçimi puanları 0-32 arasında değişmektedir. Ortalama puan 9,57'dir, median puan 9'dur. Kaygılı bağlanma biçiminden alınan puanlar 0-35 arasında değişmektedir (Abu-Ghazal ve Jaradat, 2009). Katılımcıların kaçınan bağlanma biçimi puanları ise, 4-35 arasında değişmektedir. Ortalama puan 24,48'dir, median puan 25 olduğu göstermektedir. Kaçınan bağlanma biçiminden alınan puanlar 0-35 arasında değişmektedir (Abu-Ghazal ve Jaradat, 2009). (bkz. Tablo 4.1.4)

Tablo 4.1.4. Katılımcıların Bağlanma Biçimlerinin Alt Boyutları, Travma Sonrası Envanteri ve Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinde Aldıkları Puanlar Dağılımı

Değişken	N	Ortalama	Median	S	En küçük	En büyük
TSB	356	73,61	75	15,94	6	104
Dayanıklılık	356	73,19	75	14,53	15	100
Güvenli Bağlanma	356	19,39	20	5,59	1	30
Kaygılı Bağlanma	356	9,57	9	7,09	0	32
Kaçınan Bağlanma	356	24,48	25	6,14	4	35

4.2.Katılımcıların (cinsiyet, medeni durum, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlık durumu ve savaşa bağlı travmaya maruz kalma durumu) Gruplarına Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Karşılaştırılması

Kadın ile erkek grubunun travma sonrası büyüme puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda kadın grubunun travma sonrası büyüme puanlarının (Ort. = 75,04, S= 15,27), erkek grubunun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 71,17, S= 16,79) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t = -2,222$, $p = ,027$). Ancak, psikolojik dayanıklılık puanları kadın ile erkek grupları arasında farklılaşmadığı görülmektedir ($t = -,399$, $p > ,05$). (bkz. Tablo 4.2.1)

Tablo 4.2.1. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler		Erkek		Kadın		T
		N = 132		N = 224		
		Ort.	S	Ort.	S	
Travma	Sonrası	71,17	16,79	75,04	15,27	-2,222*
Büyüme						
Psikolojik Dayanıklılık		72,77	16,18	73,43	13,49	-,399

* $P < ,05$

Bekar ile evli grubun travma sonrası büyüme puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda bekar grubun travma sonrası büyüme puanlarının (Ort. = 73,41, S= 15,16), evli grubun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 73,69, S= 16,68) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = -,161$, $p > ,05$). Benzer şekilde, psikolojik dayanıklılık puanlarının bekar ile evli grupları arasında farklılaşmadığı görülmektedir ($t = -,345$, $p > ,05$). (bkz. Tablo 4.2.2)

Tablo 4.2.2. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Medeni Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler		Bekar		Evli		
		N = 148		N = 198		
		Ort.	S	Ort.	S	T
Travma	Sonrası	73,41	15,16	73,69	16,68	-,161
Büyüme						
Psikolojik Dayanıklılık		72,79	14,86	73,34	14,38	-,345

* $P < ,05$

Çalışan ile çalışmayan grubun travma sonrası büyüme puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda çalışanlar grubunun travma sonrası büyüme puanlarının (Ort. = 77,66, S= 13,236), çalışmayanlar grubunun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 71,04, S= 16,91) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t= 4,108$, $p = ,000$). Benzer şekilde psikolojik dayanıklılık puanları incelendiğinde çalışanların psikolojik dayanıklılık puanlarının (Ort. = 76,18, S= 14,08), çalışmayanların psikolojik dayanıklılık puanlarından (Ort. = 71,29, S= 14,51) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t= 3,133$, $p = ,002$). (bkz. Tablo 4.2.3)

Tablo 4.2.3. Örneklemin Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Çalışma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Çalışanlar	Çalışmayanlar			
	N = 138	N = 218			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Travma Sonrası Büyüme	77,66	13,36	71,04	16,91	4,108*
Psikolojik Dayanıklılık	76,18	14,08	71,29	14,51	3,133*

* $P < ,05$

Psikolojik rahatsızlığı olanlar grubu ile psikolojik rahatsızlığı olmayanlar grubunun travma sonrası büyüme puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda psikolojik rahatsızlığı olanlar grubunun travma sonrası büyüme puanlarının (Ort. = 64,47, S= 20,69), psikolojik rahatsızlığı olmayanlar grubunun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 71,04, S= 16,91) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($t= -3,314$, $p = ,002$). Benzer şekilde psikolojik dayanıklılık

puanları incelendiğinde psikolojik rahatsızlığı olanların psikolojik dayanıklılık puanlarının (Ort. = 67,50, S= 19,24), psikolojik rahatsızlığı olmayanların psikolojik dayanıklılık puanlarından (Ort. = 74,03, S= 13,53) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmektedir ($t = -2,221$, $p = ,031$). (bkz. Tablo 4.2.4)

Tablo 4.2.4. Örneklemın Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Psikolojik Rahatsızlık Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Psikolojik	Psikolojik			
	rahatsızlığı	rahatsızlığı			
	olanlar	olmayanlar			
	N = 46	N = 310			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Travma Sonrası Büyüme	64,47	20,69	71,04	16,91	-3,314*
Psikolojik Dayanıklılık	67,50	19,24	74,03	13,53	-2,221*

* $P < ,05$

Savaşa bağlı travma (yakını kaybetme, tutuklanma, yaralanma gibi) geçiren ve geçirmeyen grupların travma sonrası büyüme puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda savaşa bağlı travma geçirenler grubunun travma sonrası büyüme puanlarının (Ort. = 72,58, S= 16,14), savaşa bağlı travma geçirmeyenler grubunun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 74,53, S= 15,75) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = ,248$, $p > ,05$). Benzer şekilde savaşa bağlı travma (yakını kaybetme, tutuklanma, yaralanma gibi) geçiren ve geçirmeyen grupların psikolojik dayanıklılık puanları karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda savaşa bağlı travma geçirenler grubunun psikolojik dayanıklılık puanlarının (Ort. =

73,41, S= 14,63), savaşa bağlı travma geçirmeyenler grubunun travma sonrası büyüme puanlarından (Ort. = 72,98, S= 14,47) istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir ($t = ,778$, $p > ,05$). (bkz. Tablo 4.2.5)

Tablo 4.2.5. Örneklemın Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Savaşa Bağlı Travma Geçirme Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Savaşa bağlı travma geçirenler	Savaşa bağlı travma geçirmeyenler			
	N = 169	N = 187			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Travma Sonrası Büyüme	72,58	16,14	74,53	15,75	,248
Psikolojik Dayanıklılık	73,41	14,63	72,98	14,47	,778
* $P < ,05$					

4.3.Katılımcıların (cinsiyet, çalışma durumu, psikolojik rahatsızlık durumu ve savaşa bağlı travmaya maruz kalma durumu) Gruplarına Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Puanlarının Karşılaştırılması

Kadın ile erkek grubun bağlanma biçimleri ölçeğın alt ölçekleri puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucuna göre kadın grubunun güvenli bağlanma biçimi puanlarının (Ort. = 19,20, S= 5,66), erkek grubunun güvenli bağlanma biçimi puanlarından (Ort. = 19,71, S= 5,49) istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmemektedir ($t = ,406$, $p > ,05$). Ancak, kadın grubunun kaygılı bağlanma biçimi puanlarının (Ort. = 8,93, S= 7,16), erkek grubunun kaygılı bağlanma biçimi puanlarından (Ort. = 10,67, S= 6,86) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha düşük olduğu

görülmektedir ($t= 2,26$, $p = ,025$). Aynı zamanda, kadın grubunun kaçınan bağlanma biçimi puanlarının (Ort. = 25,00, $S= 5,82$), erkek grubunun kaçınan bağlanma biçimi puanlarından (Ort. = 23,59, $S= 6,57$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t= -2,09$, $p = ,037$). (bkz. Tablo 4.3.1)

Tablo 4.3.1. Örneklemın Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Erkek	Kadın			
	N = 132	N = 224			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Güvenli Bağlanma	19,71	5,49	19,20	5,66	,406
Kaygılı Bağlanma	10,67	6,86	8,93	7,16	2,26*
Kaçınan Bağlanma	23,59	6,57	25,00	5,82	-2,09*

* $P < ,05$

Çalışan ve çalışmayan grupların bağlanma biçimleri puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda çalışanlar grubunun güvenli bağlanma biçimi puanlarının (Ort. = 20,41, $S= 5,35$), çalışmayanlar grubunun güvenli bağlanma biçimi puanlarından (Ort. = 18,74, $S= 5,66$) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t= 2,767$, $p = ,006$). Ancak, çalışan ve çalışmayan grupların kaygılı ($t= -,727$, $p<,05$) ve kaçınan ($t= ,661$, $p < ,05$) bağlanma puanları karşılaştırmasının sonucunda herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır. (bkz. Tablo 4.3.2)

Tablo 4.3.2. Örneklemin Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Çalışma Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Çalışanlar	Çalışmayanlar			
	N = 138	N = 218			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Güvenli Bağlanma	20,41	5,35	18,74	5,66	2,767*
Kaygılı Bağlanma	9,23	6,95	9,79	7,19	-,727
Kaçınan Bağlanma	24,75	6,19	24,31	6,11	,661

* $P < ,05$

Savaşa bağlı travma (yakını kaybetme, tutuklanma, yaralanma gibi) geçiren ve geçirmeyen grupların bağlanma biçimleri puanları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda savaşa bağlı travma geçirenler grubunun kaygılı bağlanma biçimi puanlarının (Ort. = 10,62, S= 7,66), savaşa bağlı travma geçirmeyenler grubunun kaygılı bağlanma biçimi puanlarından (Ort. = 8,63, S= 6,41) istatistiksel açıdan anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t = 2,642$, $p = ,009$). Ancak, savaşa bağlı travma geçiren ve geçirmeyen grupların güvenli ($t = -,682$, $p < ,05$) ve kaçınan ($t = ,248$, $p < ,05$) bağlanma puanları karşılaştırmasının sonucunda herhangi bir farklılaşma bulunmamıştır. (bkz. Tablo 4.3.3)

Tablo 4.3.3. Örneklemin Güvenli Bağlanma Biçimi, Kaygılı Bağlanma Biçimi ve Kaçınan Bağlanma Biçimi Puanlarının Savaşla Bağlı Travma Geçirme Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Savaşla bağlı travma geçirenler	Savaşla bağlı travma geçirmeyenler			
	N = 169	N = 187			
	Ort.	S	Ort.	S	T
Güvenli Bağlanma	19,17	5,89	19,58	5,34	-,682
Kaygılı Bağlanma	10,62	7,66	8,63	6,41	2,642*
Kaçınan Bağlanma	24,57	6,17	24,41	6,13	,248

* $P < ,05$

4.4. Araştırma Grubunun Sosyodemografik Özellikler, Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenleri Arasındaki İlişkiler

Araştırmanın temel değişkenleri olan bağlanma biçimlerinin alt boyutları, travma sonrası büyüme, psikolojik dayanıklılık ve katılımcıların (yaş, çocuk sayısı ve kaç kişi ile beraber aynı evde ikamet ettikleri gibi) sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Yapılan testler ve kullanılan korelasyonel yöntemin bulguları ışığında; güvenli bağlanma biçimi toplam puanın yaş değişkeni ($r = ,174$, $p < ,01$) ile pozitif yönlü anlamlı ilişki göstermiştir. Yaş ve kaçınan bağlanma biçimi ($r = -,070$, $p > ,05$), kaygılı bağlanma biçimi ($r = -,073$, $p > ,05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir. Benzer şekilde, yaş ve travma sonrası büyüme ($r = ,003$, $p > ,05$), psikolojik

dayanıklılık ($r = ,094$, $p > ,05$) arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Çocuk sayısına bakıldığında, araştırmanın temel değişkenleri olan bağlanma biçimlerinin alt boyutları, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık ile arasında herhangi anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > ,05$). Aynı zamanda, katılımcıların birlikte ikamet ettiği kişi sayısı, bağlanma biçimlerinin alt boyutları, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık ile arasında herhangi anlamlı bir ilişki göstermemiştir ($p > ,05$) (bkz. Tablo 4.4).

Tablo 4.4. Araştırma Grubunun Sosyodemografik Özellikler, Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerin Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analiz Sonuçları

	Yaş	Çocuk Sayısı	Birlikte İkamet Ettiği Kişi Sayısı
1. Güvenli Bağlanma Biçimi	,174**	,007	-,081
2. Kaygılı Bağlanma Biçimi	-,073	,023	,099
3. Kaçınan Bağlanma Biçimi	-,070	-,109	-,041
4. Travma Sonrası Büyüme	,003	,018	-,030
5. Dayanıklılık	,094	-,062	-,025

4.5. Travma Sonrası Büyüme Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Travma sonrası büyüme düzeyinin, farklı eğitim düzeyinde bulunan gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Katılımcılar 3 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: İlkokul veya ortaokul ($n = 24$), lise ($n = 55$), üniversite ve üstü ($n = 277$). Travma sonrası büyüme puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları ilkokul veya ortaokul (Ort. = 65,37, $S = 17,59$), lise (Ort. = 72,53, $S = 14,30$), üniversite ve üstü (Ort. = 74,53, $S = 15,94$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların travma sonrası büyüme puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($F_{2,353} =$

3,856, $p < ,05$). Gruplar arası farkın kaynağının bulunması amacıyla Tukey post hoc analizi gerçekleştirilmiştir. Buna göre üniversite ve üstü grubunda bulunan bireylerin travma sonrası büyüme düzeyi, ilkokul veya ortaokul grubunda bulunan bireylerin travma sonrası büyüme düzeyinden istatistiksel açıdan anlamlı olarak yüksektir ($p = ,019$).

Travma sonrası büyüme düzeyinin, farklı gelir düzeyinde bulunan gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 0-2500tl ($n = 201$), 2500-4500tl ($n = 83$), 4500-7000tl ($n = 47$) ve 7000tl ve üstü ($n = 25$). Travma sonrası büyüme puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları 0-2500tl (Ort. = 73,82, $S = 16,64$), 2500-4500tl (Ort. = 73,48, $S = 14,89$), 4500-7000tl (Ort. = 72,25, $S = 15,88$) ve 7000tl ve üstü (Ort. = 74,84, $S = 14,19$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların travma sonrası büyüme puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($F_{3,352} = ,175$, $p > ,05$).

Katılımcılar kimler ile beraber yaşadıklarına göre 3 gruba daha ayrılmışlardır: Yalnız ($n = 18$), aile ($n = 314$), ve arkadaşlar ile ($n = 24$). Travma sonrası büyüme düzeyinin, bu gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini de bakılmıştır. Travma sonrası büyüme puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları yalnız (Ort. = 71,83, $S = 15,75$), aile (Ort. = 73,66, $S = 16,37$) ve arkadaş (Ort. = 74,29, $S = 9,41$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların travma sonrası büyüme puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($F_{2,353} = ,134$, $p > ,05$). (bkz. Tablo 4.5)

Tablo 4.5. Travma Sonrası Büyüme Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Kaynak	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kare	F
Eğitim	1928,686	2	964,343	3,856*
Hata	88292,258	353		
Gelir Düzeyi	134,373	3	44,791	,175
Hata	90086,571	352		
Kiminle Yaşadığı	68,632	2	34,316	,134
Hata	90152,312	353		
Toplam	2019012,000	356		

* $p < ,01$

4.6. Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Psikolojik dayanıklılık düzeyinin, farklı eğitim düzeyinde bulunan gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Katılımcılar 3 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: İlkokul veya ortaokul ($n = 24$), lise ($n = 55$) ve üniversite ve üstü ($n = 277$). Psikolojik dayanıklılık puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları ilkokul veya ortaokul (Ort. = 66,92 , $S = 19,17$), lise (Ort. = 71,45, $S = 15,15$) ve üniversite ve üstü (Ort. = 74,07, $S = 13,83$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların psikolojik dayanıklılık puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($F_{2,353} = 3,178, p < ,05$).

Psikolojik dayanıklılık düzeyinin, farklı gelir düzeyinde bulunan gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini bakılmıştır. Katılımcılar 4 grup şeklinde sınıflandırılmıştır: 0-2500tl ($n = 201$), 2500-4500tl ($n = 83$), 4500-7000tl ($n = 47$) ve 7000tl ve üstü ($n = 25$). Psikolojik dayanıklılık puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları 0-2500tl (Ort. =

73,10, $S = 16,36$), 2500-4500tl (Ort. = 73,77, $S = 11,02$), 4500-7000tl (Ort. = 72,34, $S = 12,55$) ve 7000tl ve üstü (Ort. = 73,48, $S = 13,15$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların psikolojik dayanıklılık puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($F_{3,352} = ,175, p > ,05$).

Katılımcılar kimler ile yaşadıklarına göre 3 gruba daha ayrılmışlardır: Yalnız ($n = 18$), aile ($n = 314$), ve arkadaşlar ile ($n = 24$). Psikolojik dayanıklılık düzeyinin, bu gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine de bakılmıştır. Psikolojik dayanıklılık puanlarının gruplara göre ortalama ve standart sapmaları yalnız (Ort. = 76,22, $S = 16,06$), aile (Ort. = 72,97, $S = 14,71$) ve arkadaş (Ort. = 73,71, $S = 10,83$) şeklindedir. Yapılan analiz sonucuna göre grupların psikolojik dayanıklılık puanı ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($F_{2,353} = ,441, p > ,05$).

Tablo 4.6. Psikolojik Dayanıklılık Düzeyinin Eğitim, Gelir Düzeyi ve Kiminle Yaşadığı Gibi Değişkenlere Göre Karşılaştırılması

Kaynak	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kare	F
Eğitim	1325,738	2	662,869	3,178*
Hata	73638,026	353		
Gelir Düzeyi	65,514	3	21,838	,103
Hata	74898,250	352		
Kiminle Yaşadığı	186,953	2	93,476	,441
Hata	74776,811	353		
Toplam	1981736	356		

4.7. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği (Y-SAAS), Travma Sonrası Büyüme Envanteri (TSBE) ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (CD-RISC) Bulguları

Y-SAAS ve TSBE alt ölçeklerinin çalışmadaki güvenirlilik testi için Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda Y-SAAS alt ölçek Cronbach Alfa değerleri ,65 (Güvenli Bağlanma Biçimi) ile ,8 (Kaygılı Bağlanma Biçimi) ve ,71 (Kaçınan Bağlanma Biçimi) arasında iken TSBE alt ölçeklerinin Cronbach Alfa değerleri ,81 (Yeni Fırsatlar Algılanması ve Başkaları ile İlişkiler), ,74 (Bireysel Güçlülük), ,54(Yaşamı Takdir Etmek) ve ,41 (Manevi Değişim) arasında değişmektedir. TSBE ölçeğinin Cronbach Alfa değeri ,89 ve CD-RISC ölçeğin Cronbach Alfa değeri ,90 olarak bulunmuştur.

Y-SAAS ve TSBE alt ölçekleri ve CD-RISC ölçeğin ortalamalarının normal dağılım gösterip göstermediğini tespit edebilmek için basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin $\pm 1,5$ değerleri arasında olduğu zaman normal dağılım olduğu kabul edilmektedir (Glasserman, 2001: 4; Tabachnick ve Fidell, 2013). Tablo 4.7' de verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri +1,500 ve -1,500 değerleri arasında olduğu için normal dağılım göstermektedir.

Tablo 4.7. Y-SAAS, TSBE ve CD-RISC Alt ölçeklerinin Araştırmadaki Güvenirlik Katsayıları, Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Normallik Katsayıları

		A	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Y-SAAS	Güvenli Bağlanma Biçimi	,65	19,39	5,6	-,389	-,001
	Kaygılı Bağlanma Biçimi	,80	9,58	7,09	,694	,003
	Kaçıngan Bağlanma Biçimi	,71	24,48	6,13	-,458	-,150
TSBE	Yeni Fırsatların Algılanması	,81	18,59	5,02	-1,101	1,242
	Başkaları ile ilişkiler	,81	19,26	7,06	-,069	-,252
	Bireysel Güçlülük	,74	16,42	3,43	-1,595	3,388
	Yaşamı Takdir Etmek	,54	11,43	2,85	-,888	,846
	Manevi Değişim	,41	7,76	2,19	-1,163	1,256
	TSBE_Toplam	,89	73,61	15,94	-,751	1,035
CD-RISC	Psikolojik Dayanıklılık	,90	73,19	14,53	-,754	,839

4.8. Bağlanma Biçimleri Ölçeğinin Alt Boyutları, Travma Sonrası Büyüme ve Dayanıklılık Değişkenlerinin Arasındaki İlişkiler

Araştırmanın temel değişkenleri olan bağlanma biçimlerinin alt boyutları, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiler, Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır. Yapılan testler ve kullanılan korelasyonel yöntemin bulguları ışığında; güvenli bağlanma biçimi toplam puanın, araştırmanın diğer iki değişkeni olan travma sonrası büyüme ($r = ,411, p < ,01$) ve psikolojik dayanıklılık ($r = ,355, p < ,01$) ile pozitif yönlü anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur. Buna göre güvenli bağlanan bireylerin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması beklenmektedir.

Araştırmanın temel değişkenleri olan kaygılı bağlanma biçimi puanları ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında istatistiksel açıdan negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür ($r = -,208, p < ,01$). Ancak kaygılı bağlanma biçimi ve travma sonrası büyüme düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir ($r = -,059, p > ,05$).

Aynı şekilde, kaçınan bağlanma biçiminin puanları ve psikolojik dayanıklılık düzeyi arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = ,109, p < ,05$). Kaçınan bağlanma biçimi ve travma sonrası büyüme düzeyi ile arasındaki ilişkide istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir ($r = -,001, p > ,05$).

Araştırmanın temel değişkenleri olan travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki, Pearson Momentler Çarpımı korelasyon tekniği ile hesaplanmasının sonucuna göre travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir ($r = ,584, p < ,01$).

Güvenli bağlanma biçimi ile diğer iki bağlanma biçiminin; kaçınan ($r = -,253, p < ,01$) ve kaygılı ($r = -,190, p < ,01$) bağlanma ile negatif yönlü istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmektedir ($r = -,190, p < ,01$). Kaçınan bağlanma biçimi ve kaygılı bağlanma biçimi arasındaki ilişki incelendiğinde ise, kaçınan ve kaygılı bağlanma biçimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki görülmemektedir ($r = ,093, p > ,05$). (bkz. Tablo 4.8)

Tablo 4.8. Araştırmaya Dahil Edilen Suriyeli Sığınmacıların Bağlanma Biçimleri ve Travma Sonrası Büyüme ile Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin Arasındaki İlişkinin Korelasyon Analiz Sonuçları

	1	2	3	4	5
1. Güvenli Bağlanma Biçimi	--	- ,190**	-,253**	,411**	,355**
2. Kaygılı Bağlanma Biçimi		--	,093	-,059	-,208**
3. Kaçınan Bağlanma Biçimi			--	-,001	,109*
4. Travma Sonrası Büyüme				--	,584**
5. Dayanıklılık					--

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

4.9. Güvenli Bağlanma Biçimi Puanlarının Bağımlı Değişken Travma Sonrası Büyüme Puanı ve Psikolojik Dayanıklılık Puanının ise Bağımsız Değişken Olduğu Doğrusal Regresyon Analizi Bulguları

Regresyon modelinde güvenli bağlanma biçimi ölçek puanı bağımsız değişken olarak değerlendirilmiş ve bu ölçekten alınan puan üzerinde katılımcıların travma sonrası büyüme ölçek puanlarının ve psikolojik dayanıklılık ölçek puanlarının etkileri incelenmiştir.

Güvenli bağlanma biçimi puanlarının travma sonrası büyüme puanlarını yordayıp yordamadığını değerlendirmek amacıyla basit regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Buna göre güvenli bağlanma biçimi ($\beta=.411$, $t=8,490$, $p = ,000$) puanlarının travma sonrası büyüme puanlarını istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı ve travma sonrası büyümeye ait varyansın %17'sini açıkladığı görülmektedir (Düz. $R^2=.17$, $F_{(1,35)} = 72,076$, $p<.001$). (bkz. Tablo 4.9.1)

Tablo 4.9.1. Güvenli Bağlanma Biçiminin Travma Sonrası Büyüme Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları

Travma Sonrası Büyüme	<i>R</i>	<i>R</i> ²	Düz <i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>B</i>	<i>T</i>
Güvenli Bağlanma Biçimi	,411	,17	,17	72,076	,411	8,490

* $p < .01$

Aynı zamanda, güvenli bağlanma biçimi ($\beta=.355$, $t=7,156$, $p = ,000$) puanlarının psikolojik dayanıklılık puanlarını istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı ve travma sonrası büyümeye ait varyansın %13' ünü açıkladığı görülmektedir (Düz. $R^2=.12$, $F_{(1,354)} = 51,202$, $p<.001$). (bkz. Tablo 4.9.2)

Tablo 4.9.2. Güvenli Bağlanma Biçiminin Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları

Psikolojik Dayanıklılık	<i>R</i>	<i>R</i> ²	Düz <i>R</i> ²	<i>F</i>	β	<i>t</i>
Güvenli Bağlanma Biçimi	,355	,13	,12	51,202	,355	7,156

**p* < .01

Ek olarak, Psikolojik dayanıklılık puanlarının travma sonrası büyüme puanlarını yordayıp yordamadığına bakılmıştır. Yapılan analizin sonucuna göre, psikolojik dayanıklılık ($\beta=.584$, $t=13,544$, $p = ,000$) puanlarının travma sonrası büyüme puanlarını istatistiksel açıdan anlamlı olarak yordadığı ve travma sonrası büyümeye ait varyansın %34' ünü açıkladığı görülmektedir (Düz. $R^2=.34$, $F_{(1,354)} = 183,446$, $p<.001$). (bkz. Tablo 4.9.3)

Tablo 4.9.3. Psikolojik Dayanıklılığın Travma Sonrası Büyüme Üzerindeki Etkisinin Regresyon Analizi Sonuçları

Travma Sonrası Büyüme	<i>R</i>	<i>R</i> ²	Düz <i>R</i> ²	<i>F</i>	β	<i>T</i>
Psikolojik Dayanıklılık	,584	,34	,34	183,446	,584	13,544

**p* < .01

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE DEĞERLENDİRME

5.1.1. Genel Değerlendirme ve Tartışma

5.1.1. Al-Yarmouk Erişkin Bağlanma Biçimleri Ölçeği, Travma Sonrası Büyüme Envanteri ve Connor&Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Değişkenleri Arasındaki İlişkiyi Değerlendirmek ve Tartışmak

Bu çalışmanın amacı, travma deneyimi geçirmiş yetişkin insanların bağlanma biçimlerinin, travma sonrası büyüme ve dayanıklılığı ne ölçüde etkilediğini incelemektir. Bu bağlamda çalışma, bağlanma biçimleri, travma sonrası büyüme ve dayanıklılık arasındaki ilişkiyi incelemek için ele alınmıştır. Elde edilen sonuçlara göre güvenli bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmanın sonuçları, daha önceki çalışmaların bulgularıyla uyumlu bulunmuştur. Bir çok araştırma, güvenli bağlanan bireylerin travma sonrası büyüme düzeyinin yüksek olduğunu göstermiştir (Salo, vd., 2005: 361; Bratkovich, 2010: 52; Gleeson, vd., 2020: 9). Aynı zamanda literatür taramasında güvenli bağlanma biçimi ile psikolojik dayanıklılık arasında olumlu ilişki gösteren pek çok araştırma mevcuttur (Kararımak ve Güloğlu, 2014: 7; Marriner, Cacioli ve Moore, 2014).

Bartholomew ve Horowitz (1991) açıkladığı gibi, güvenli bağlanma biçimi geliştirmiş bireyler olumlu bilişsel modeller sergilemektedirler. Dayanıklı bireylerin de olumlu duygulanım yaşadıkları bildirilmiştir (Vulpe ve Dafinoiu, 2012: 311). Uyumluluk, iyimserlik, olumlu duygular besleme ve olumlu yönelim gibi kişilik özellikleri travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmuştur (Tedeschi ve Calhaun, 1996: 455; Abriado-Lanza, vd., 1998: 416; Tedeschi ve Calhaun, 2004: 4; An, Ding ve Fu, 2017). Bu bağlamda, mevcut çalışmanın sonucu, güvenli bağlanma biçimi, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık ile aralarındaki olumlu ilişki, önceki çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır.

Kayıgılı bağlanma biçimi ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki negatif bulunmuştur. Bu bulgu diğer çalışmalar ile uyumludur (Karreman ve Vingerhoets, 2012: 821; Kararımak ve Güloğlu, 2014: 12; İnan, 2015: 58).

Mevcut çalışmada, kaygılı bağlanma biçimi ile travma sonrası büyüme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatür taramasında bu çalışmanın sonucuna uyumlu bulgular bulunmuştur (Schmidt, vd., 2011: 1033; Romeo, vd., 2021: 14). Ancak, Nelson (2016: 137)'un yaptığı çalışmanın sonucunda kaygılı bağlanma biçimi ile TSB arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Kaçınan bağlanma biçimi ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucu Karreman ve Vingerhoets (2012: 821)'un yaptıkları çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Ancak bir çok çalışmada kaçınan bağlanma biçimi ile psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Marriner, Cacioli ve Moore, 2014; İnan, 2015: 58; Jenkins, 2016: 58). Bu sonuç için olası bir açıklama yapılacak olduğunda, literatüre bakıldığında bir çok çalışmanın sonucunda kaçınan bağlanma biçiminin, güvenli bağlanma biçimi ile benzer sonuçlar verdiği fark edilmiştir, kaygılı bağlanma biçimi ise ters bir sonuç göstermiştir. Dolayısıyla bu çalışmada literatür ile uyumlu görünmektedir; kaçınan ve güvenli bağlanma biçiminin her ikisi psikolojik dayanıklılık ile olumlu bir ilişki göstermişken, kaygılı bağlanma biçimi olumsuz bir ilişki göstermiştir. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre; kaçınan ve güvenli bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerin sağlıklı davranışlar sergiledikleri ve benlik saygılarının da yüksek olduğu bulunmuştur (Huntsinger ve Luecken, 2004: 515). Kaçınan bağlanan bireylerin öz yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Bylsma, Gozzarelli ve Sumer, 1997: 8). Kaçınan bağlanan bireylerin iş ortamlarında başarılı oldukları, sosyal ilişkilerden kaçınmanın bir yolu olarak işi kullandıklarını belirtmiştir (Hazan ve Shaver, 1990: 277). Kaçınan bağlanan bireylerin ruh sağlığının kaygılı bağlanan bireylere kıyasla daha iyi olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen kaçınan bağlanan bireyler sosyal ilişkilerden kaçınmak için kendi kendilerine yetinmeye çabalamaktadırlar. Dolayısıyla bu durum dayanıklılık düzeylerini yüksek tutmaya çalıştıklarını düşündürmektedir. Diğer yandan, bu çalışmanın örneklemini savaş geçirmiş bireylerden oluşmaktadır ve bu grubun çeşitli insan kaynaklı travmalara (şiddet, tecavüz, işkence) maruz kaldıkları düşünülmektedir. Ayrıca yerinden edilmişlerdir ve yabancı bir ülkede yaşamaktadırlar. Sığındıkları ülkenin konuşulan dilini bilememekte ve farklı kültürlerle karşı karşıya gelmektedirler. Dolayısıyla bu grubun sonradan kaçınma bağlanma biçimi sergiledikleri de

düşünülebilir. Yapılan bir araştırmanın sonucuna göre, insan kaynaklı travmatik olaylara maruz kalmanın, mültecilerde kalıcı kaçınmacı bağlanma eğilimleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Morina, vd., 2016: 6).

Ayrıca, kaçınan bağlanma biçiminin travma sonrası büyüme ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Bu durum Herman (2016)'a göre insan kaynaklı travmalara maruz kalan bireylerin hayatlarının, diğer tür travmalardan (doğa kaynaklı ya da kaza ile oluşan travmalar) daha çok olumsuz etkilendiği, başkalarına güvenlerinin sarsıldığı, umutsuzluk, utanç ve suçluluk gibi duygulara sebep olduğu anlaşılmıştır. Bu tür travmaların üstesinden gelmenin, onlarla baş etmenin ve olumlu sonuçlanmasının daha zor olduğu (akt. Bilge, 2019: 79) bilgisi ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Literatür incelemesinde kaçınan bağlanma biçimi ile TSB arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur (Gleeson, vd., 2020: 9; Arikan, Stopa ve Carnelley, 2017: 16; Morgan, 2014: 33; Nelson, 2016: 137).

Travma sonrası büyüme ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç literatürde yapılan araştırmalarla uyumlu bir sonuç göstermektedir (Tedeschi, vd., 1998; Dürü, 2006: 117; Duan, Guo ve Gan, 2015:1; Thabet, Elhelou ve Vostanis, 2015: 3; Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71). Ancak, diğer bir çalışmanın sonucunda, dayanıklılık ve travma sonrası büyüme arasında negatif bir ilişki bulunmuştur (Levine, vd., 2009: 282).

5.1.2. Güvenli Bağlanma Biçiminin, Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Üzerinde Regresyon Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışması

Bu çalışmada yapılan regresyon analizinde güvenli bağlanma biçiminin, travma sonrası büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu ortaya konulmuştur. (Wooloff, 2014:86), çalışmasında güvenli bağlanma biçiminin TSB üzerinde bir etkisi olduğunu göstermemiştir. Başka bir çalışmanın sonucuna göre, kaygılı bağlanma biçiminin TSB üzerinde negatif bir etkisi olduğu ve kaçınan bağlanma biçiminin TSB üzerinde küçük bir etkisi olduğu bulunmuştur (Schuitmaker, 2018: 23). Arikan, vd., (2015: 16), yaptığı çalışmada kaçınan bağlanma biçiminin TSB'yi küçük düzeyde yordadığını göstermiştir.

Güvenli bağlanma biçiminin, psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu bulunmuştur. Elde ettiğim bulgu Kararımak ve Güloğlu (2014: 9)'nın yaptığı çalışma sonucu ile uyumludur. Güvensiz bağlanma biçiminin düşük düzey psikolojik dayanıklılığı yordadığını ortaya koymuştur, ve güvenli bağlanan bireylerin güvensiz bağlananlara göre daha yüksek dayanıklılık düzeyine sahip oldukları belirtilmiştir (Basal, vd., 2020:7). Naderi, Akbari ve Abbasi-Asl (2016:5), yaptığı çalışmada güvenli bağlanma biçiminin dayanıklılığın olumlu yordayıcısı olduğunu, kaçınan ve kaygılı bağlanmanın ise dayanıklılığın olumsuz yordayıcıları olduğunu tespit etmiştir. Bu bağlamda, güvenli bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ve travma sonrası büyümeyi arttırmada koruyucu bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada psikolojik dayanıklılığın, travma sonrası büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir. Duan, Guo ve Gan (2015: 9) yaptığı çalışmada, mevcut bulguya benzer şekilde psikolojik dayanıklılığın TSB ile ilişkili olduğunu ve önemli ölçüde yordadığını bulmuştur ve TSB oluşması için dayanıklılığın gerekli olduğunu belirtmiştir. Literatür taramasında, psikolojik dayanıklılık ve TSB ile anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ve psikolojik dayanıklılığın TSB üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmemiştir (Blackwell, 2016: 33).

Araştırmanın hipotezleri doğrultusunda yapılan analizlerin değerlendirilmesi ve tartışılması tamamlanmıştır. Ancak katılımcıların bazı özelliklerinin değişkenler üzerine etkili olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılan demografik özelliklere bağlı analizlerin tartışılması aşağıda sunulmuştur.

5.1.3. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Değişkenlerine Göre Travma

Sonrası Büyüme Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum

Elde edilen bulgulara göre, travma sonrası büyümenin kadınlarda erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Elde ettiğimiz bulgu (Tedeschi ve Calhoun, 1996: 455; Linley and Joseph, 2004; Arikani ve Karanci, 2012: 219; Kılıç, vd., 2015; Abo-Ayesha, 2017) çalışmalarını desteklemektedir. Ancak

literatürde (Taku, vd., 2007: 353; Wang, vd., 2013: 7), yaptıkları çalışmada erkek ve kadın bireyler ile travma sonrası büyümenin anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Diğer bir çalışmanın sonucuna göre erkeklerin kadınlardan daha fazla TSB sergiledikleri bulunmuştur (Thabet, Elhelou ve Vostanis, 2015: 3).

Medeni durum ise bu örnekleme TSB açısından herhangi bir farklılık göstermemektedir. Teixeira ve Pereira (2013: 250)'nın ulaştıkları sonucu desteklemektedir. Ancak literatürde travma sonrası büyümenin evli bireylerde daha yüksek olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Wang, vd., 2013: 7; Cengiz, 2017: 52).

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında, eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin TSB düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur (Wang, vd., 2013: 7; Teixeira ve Pereira, 2013: 247). Aynı zamanda, çalışan katılımcıların TSB puanları çalışmayan katılımcılara göre daha yüksek bulunmaktadır. Bu bulgunun olası açıklaması, çalışanların bir uğraşlarının olması, yaşadıkları travmayı unutmalarına ya da atlatmalarına yardımcı olabilir, ayrıca çalışmak bireylerin benlik saygısı ve öz yeterlilik gibi duygularını arttırabilir, hayata tutunmalarına sebep olabilir ve daha çok kendilerini geliştirmek arzusunda bulunabilirler, bireyler iş ortamında yeni kişiler ile tanışmaları, sığındıkları ülkenin kültürü ile adapte olma süresinin hızlandırılması ve algıladıkları sosyal desteğin artmasına neden olabilir, dolayısıyla travma sonrası büyümeyi etkilemektedir.

Yaş ile TSB düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Wang, vd., 2013: 7; Önder, 2012), yaptıkları çalışmanın sonuçlarını desteklemektedir. Ancak (Wooloff, 2014; Weiss, 2004) yaptıkları çalışmaların sonucunda yaş faktörünün TSB ile ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Daha genç yaşta olan bireylerin daha yüksek TSB düzeyi gösterdikleri belirtilmiştir (Manne, vd., 2004: 442).

Psikolojik rahatsızlığı olan bireylerin olmayanlara kıyasla TSB düzeyi daha düşük bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, TSSB'nin travma sonrası büyüme ile negatif yönlü ilişki gösterdiği bulunmuştur (Ssenyonga, Owens ve Olema, 2012: 146; Murad ve Abdel Aziz, 2017: 71). Bu bulgunun, bu

çalışmadan elde edilen sonucu açıklayabildiği düşünülmektedir.

Literatürde çocuklu olan ailelerin, sahip oldukları çocuk sayısı ve bireylerin evde birlikte yaşadığı kişi sayısı ile TSB arasında bir ilişki olup olmadığına bakıldığında herhangi bir sonuç ile karşılaşılmamıştır. Evli ve çocuk sahibi olan bireylerin sahip oldukları çocuk sayısı ve evde birlikte yaşadıkları kişi sayısı TSB ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Ayrıca katılımcıların (yalnız, aile ya da arkadaş gibi) kiminle yaşadıkları TSB ile ilişkili bulunmamıştır. Bunun nedeninin ise grupların sayısının eşit olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Aynı zamanda önemli olan kişilerin yalnız hissetmemeleri ve sosyal destek almalarıdır. Yalnızlık, TSB ile negatif ilişkili bulunmuştur (Şahin, vd., 2020: 267) ve sosyal destek TSB ile ilişkili bulunmuştur (Prati ve Pietrantoni, 2009: 364).

Bu çalışma, katılımcıların aylık gelir düzeylerine göre TSB düzeylerinin farklılaşmadığını göstermektedir. Literatürde bazı çalışmaların sonuçları, elde ettiğimiz sonuçla uyumlu bulunmuştur. Teixeira ve Pereira (2013)' ya göre gelir düzeyi ile TSB arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak Updegraff, vd., (2002: 382), gelir düzeyinin TSB ile ilişkili olduğunu göstermiştir.

5.1.4. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Değişkenlerine Göre Psikolojik Dayanıklılık Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada psikolojik dayanıklılık düzeyleri kadın ve erkek bireyler arasında anlamlı bir farklılık göstermemektedir. (Petrowski, vd., 2014; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37; Tosunoğlu ve Yıldırım, 2019: 22) yaptıkları çalışmada mevcut çalışmaya uyumlu olarak cinsiyet ile psikolojik dayanıklılığın anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Ancak, literatür incelendiğinde, erkeklerin kadınlardan daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyine sahip olduklarını gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Boardman, Blalock ve Button, 2008: 12; Al-Sheikh, 2017: 372; Milad, Kassouha ve Issa, 2019: 187; Agnieszka, Katarzyna ve Sandra, 2020: 521). Aynı zamanda literatür incelemesinde, (Ziaian, vd., 2012: 3; Lakomy ve Kafkova, 2017: 369)'nın yaptıkları çalışmada psikolojik dayanıklılık düzeyinin

kadınlarda daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Medeni durum ise bu örnekleme psikolojik dayanıklılık açısından herhangi bir farklılık göstermemektedir. Literatürde psikolojik dayanıklılığın evli olan bireylerde daha yüksek olduğu bulunmuştur (Beutel, vd., 2009; Ernas, 2017). Ancak Cengiz (2017: 53)'in yaptığı çalışmanın sonucunda bekarların evlilere göre psikolojik dayanıklılık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ni vd. (2015: 8), yaptığı bir çalışmanın sonucunda evlilik kadınlar için dayanıklılığı yordamaktadır. Wade vd. (2013: 6), yaptıkları çalışmada mevcut araştırmaya benzer olarak medeni durum ile psikolojik dayanıklılığın anlamlı bir ilişki göstermediğini tespit etmişlerdir.

Bu çalışmada katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında, eğitim ile psikolojik dayanıklılık arasında ilişki bulunmuştur. (Cengiz, 2017: 53; Biçen, 2019: 44)'in yaptıkları çalışmanın sonucuna göre, yüksek eğitim almış bireyler daha yüksek psikolojik dayanıklılık göstermiştir. Boell, Silva ve Hegadoren, (2016: 7), tarafından yapılan çalışmanın sonucunda, dayanıklılık düzeyinin eğitim seviyelerine göre bir farklılık gösterdiği bulunmamıştır.

Aynı zamanda, mevcut çalışmada çalışan katılımcıların psikolojik dayanıklılık puanlarının çalışmayan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. (Beutel, vd., 2009; Boell, Silva ve Hegadoren, 2016:7)'in yaptıkları çalışmanın sonuçları ile uyumlu bulunmuştur. Bunun olası açıklaması da, çalışmanın bireylerin yaşam kalitesini, yaşam memnuniyetini, olumlu benlik saygısını, özerkliklerini, topluma entegrasyonunu, arkadaşan algılanan sosyal destek ve kişisel yeterlilik gibi özelliklerinin üzerine olumlu etkilerinin olduğunun düşünülmesidir. Bahsedilen özelliklerin de literatürde psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır (Hildon, vd., 2010; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37; Kılınç, Yıldız ve Kavak, 2019: 111; Batool, vd., 2020: 310).

Psikolojik dayanıklılık ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (Connor ve Davidson 2003: 79; Ziaian, vd., 2012: 5)'in yaptıkları çalışma mevcut çalışma ile benzer bir sonuç göstermiştir. (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37; Fullerton, vd., 2021: 11) yaptıkları çalışmada, yaş ve psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Daha genç

yaşta olan bireylerin daha yüksek psikolojik dayanıklılık düzeyi gösterdikleri belirtilmiştir (Beutel, vd., 2009).

Psikolojik rahatsızlığı olan bireylerin olmayanlara kıyasla psikolojik dayanıklılıklarının daha düşük olduğu görülmüştür. Literatürde, depresyon, anksiyete, stres, psikolojik sıkıntı ve şizofreni yaşayan bireylerin psikolojik dayanıklılığının düşük olduğu bulunmuştur (Beutel, vd., 2009; Petrowski, vd., 2014; Boell, Silva, Hegadoren, 2016: 7). Bu bulgunun mevcut çalışmanın sonucunu açıkladığı düşünülmektedir.

Literatürde çocuklu olan ailelerin, sahip oldukları çocuk sayısı ve bireylerin evde birlikte yaşadığı kişi sayısı ile psikolojik dayanıklılık arasında bir ilişki olup olmadığına bakıldığında herhangi bir sonuca rastlanmamıştır. Mevcut çalışmada evli ve çocuk sahibi olan bireylerin, sahip oldukları çocuk sayısı, evde birlikte yaşadıkları kişi sayısı psikolojik dayanıklılık düzeyi ile anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Ayrıca bu çalışmada katılımcıların (yalnız, aile ya da arkadaş gibi) kiminle yaşadıklarının psikolojik dayanıklılık açısından bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bunun olası açıklaması da, grupların katılımcı sayısının eşit olmadığı ve sayı farkının büyük olduğunu belirtmekle birlikte, kişilerin kimlerle kaldığına bakılmaksızın kişinin algıladığı sosyal desteğin önemli olduğunun düşünülmesidir. Sosyal desteğin dayanıklılık ile ilişkili olduğu saptanmıştır (Fontes ve Neri, 2015; Aydın ve Egemberdiyeva, 2018: 37). Benzer şekilde, yapılan çalışma aylık gelir düzeylerine göre psikolojik dayanıklılığın farklılaşmadığını göstermektedir. Cengiz (2017: 53)'in çalışması elde edilen bulgu ile tutarlıdır. Literatürde (Boell, Silva, Hegadoren, 2016: 7; Fullerton, vd., 2021: 11)'un çalışmalarının sonucunda ekonomik düzey ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

5.1.5. Suriyeli Sığınmacıların Savaşa Bağlı Travma Geçirme Değişkenine Göre Travma Sonrası Büyüme ve Psikolojik Dayanıklılık Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum

Katılımcılar arasında savaşa bağlı herhangi bir travma (tutuklanma, yakının kaybı, yaralanma gibi) geçiren ve geçirmeyenlerin TSB ve dayanıklılık düzeylerinde farklılaşma olup olmadığına bakıldığında, gruplar arasında neredeyse düzeyler eşit olduğu halde TSB ve dayanıklılık açısından farklılaşma göstermediği bulunmuştur. Bunun olası açıklaması, sorulan soruların bazı travma türleri ile kısıtlı olmasıdır, örneğin işkence, tecavüz, taciz, maddi kayıp gibi travmalar soruya eklenseydi savaşa bağlı travma geçirenlerin sayısı daha fazla olabilirdi diye düşünülmektedir. Ayrıca örnekleme oluşturan bütün katılımcılar savaş ve göç travması geçirmiş insanlardır. Ek olarak katılımcıların hayatlarında savaştan önce psikolojik travma geçirip geçirmediikleri sorulmamıştır. Keza çok önemli olduğu düşünülen ayrı bir nokta; Suriyeliler'in seksenlerde bu savaşa benzer ve aynı boyutta olan bir olay daha yaşamış olmaları, günümüzde bu tür travma geçirmeseler de daha önce büyük ihtimalle benzer travmalar geçirdiklerini düşündürmektedir. Suriye'den göç edenlerin büyük kısmı özellikle yaşı büyük olan bireyler seksenlerdeki olaylara tanıklık etmiştir ve diğer kısmı oluşturan gençler grubu ise şimdi bu savaşa tanıklık etmektedirler. Dolayısıyla savaşa bağlı travma geçiren ve geçirmeyenlerin TSB ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinde farklılık olmamasının nedeninin, katılımcıların büyük oranının travma geçirmekte olduğu düşüncesidir.

5.1.6. Suriyeli Sığınmacıların Demografik Bilgiler Değişkenlerine Göre Bağlanma Biçimleri Bulgularına İlişkin Tartışma ve Yorum

Literatür incelemesi, bağlanma biçimlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını göstermektedir (Abo-Ghazal ve Jaradat, 2009: 53). Bağlanma biçimlerinin alt boyutları kaçınan bağlanma biçimi hariç cinsiyet ile ilişkili bulunmuştur (Akbağ ve İmamoğlu, 2010: 675). Güvenli bağlanma biçiminin kızlarda erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur ancak kaçınan ve kaygılı

bağlanma biçiminin cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür. (Haliloğlu, 2008: 144). Mevcut çalışmada güvenli bağlanma boyutu cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Ancak kaygılı bağlanma biçiminin erkeklerde daha yüksek olduğunu, kaçınan bağlanma biçiminin ise kadınlarda daha yüksek olduğunu göstermektedir. Abu-Ghazal ve Falwah (2014: 351), yaptıkları çalışmada mevcut çalışmaya benzer şekilde erkeklerde kaygılı bağlanma biçiminin, kadınlarda ise kaçınan bağlanma biçiminin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Güvenli bağlanma biçimi çalışanlarda daha yüksek bulunmuştur. Literatürde bu bulgu ile ilgili bir çalışma sonucu bulunmamıştır. Ancak güvenli bağlanan bireylerin iş performansı, öz güven ve başarı motivasyonunun yüksek olduğu, ayrıca başarısızlıktan korkmadıkları ve sağlıklı sosyal ilişkiler kurabildikleri anlaşılmıştır (Hazan ve Shaver, 1990: 277; Bassiouni, Al-hajjaji, 2019: 20). Bu bağlamda güvenli bağlanan bireylerin diğer bağlanma biçimlerine sahip olan bireylerden daha fazla iş bulabildikleri ya da kurabildikleri düşünülmektedir.

Mevcut çalışmada savaşa bağlı travma (tutuklanma, yakının kaybı ve yaralanma gibi) geçirenlerde kaygılı bağlanma biçimi daha yüksek bulunmuştur. Yapılan çalışmaların sonuçlarına göre, insan kaynaklı travmalara (işkence ve şiddet gibi travmalar) maruz kalan bireylerin kaçınan bağlanma biçimi sergiledikleri anlaşılmıştır (Morina, vd., 2016: 6).

Yaş arttıkça güvenli bağlanma biçimi düzeyinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Literatür taramasında (Abu-Ghazal ve Falwah, 2014: 351; Koser ve Barut, 2020:1771)'un yaptıkları çalışmanın sonucuna göre yaş arttıkça kaçınan bağlanma düzeyinin diğer bağlanma biçimlerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Elde ettiğimiz bulgunun olası açıklaması, yaşın ilerlemesi kişileri daha bağımsız hale getirir, kendilerini gerçekleştirmiş hale gelirler, benlik saygı düzeyi artabilir, ayrıca yaşlı bireyler kendine, başkalarına ve dünyaya daha olumlu bir bakış açısına sahip olabilirler, dolayısıyla bu etkenler güvenli bağlanma biçimine sahip olabildiklerini düşündürmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmada, Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimlerinin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerine etkileri incelenmektedir. Göç travması yaşayan Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimlerini incelemek ve buna bağlı travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkiyi değerlendirmek amaçlanmıştır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

1. Suriyeli sığınmacılarda güvenli bağlanma biçiminin travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık ile pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Güvenli bağlanma biçimi geliştirmiş Suriyeli sığınmacıların travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda travma sonrası büyüme ile psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Bu değişkenlerin düzeylerinden birisinin artış göstermesinin diğerini de arttırdığı anlaşılmaktadır.
2. Suriyeli sığınmacılarda kaygılı ve kaçınan bağlanma biçimleri travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmamıştır. Travma sonrası büyüme düzeyi, kaçınan veya kaygılı bağlanma biçimi ile bağımsızdır ve bu değişkenler birbirini etkilememektedir.
3. Kaygılı bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ile negatif bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Ancak beklenenin tersine kaçınan bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ile pozitif yönlü bir ilişki gösterdiği bulunmuştur. Kaygılı bağlanma biçimi geliştirmiş Suriyeli sığınmacıların psikolojik dayanıklılık düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Kaçınan bağlanma biçimi geliştirmiş bireylerin, güvenli bağlanma biçimi geliştirenler gibi psikolojik dayanıklılık düzeyleri yüksektir.

4. Yapılan regresyon analizinde, güvenli bağlanma biçiminin, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılığı yordadığı tespit edilmiştir. Güvenli bağlanma biçiminin psikolojik dayanıklılık ve travma sonrası büyümeyi oluşturmada önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.
5. Aynı zamanda, psikolojik dayanıklılığın travma sonrası büyümeyi yordadığı bulunmuştur. Dayanıklılığı yüksek olan Suriyeli sığınmacıların, travma sonrası büyüme geliştirebildikleri anlaşılmaktadır.
6. Suriyeli sığınmacılarda travma sonrası büyüme ile anlamlı ilişki gösterdiği bulunan demografik değişkenler; cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu ve ruh sağlığı durumu olmuştur. Ancak yaş, medeni durum ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Kadın olmak, yüksek düzeyde eğitilmiş olmak, çalışmak ve psikolojik açıdan sağlıklı olmak yüksek düzeyde travma sonrası büyüme ile ilişkili bulunmuştur.
7. Suriyeli sığınmacılarda psikolojik dayanıklılık ile anlamlı ilişki gösterdiği bulunan demografik değişkenler; eğitim durumu, çalışma durumu ve ruh sağlığı durumu olmuştur. Ancak cinsiyet, yaş, medeni durum ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Yüksek düzeyde eğitilmiş olmak, çalışmak ve psikolojik açıdan sağlıklı olmanın yüksek düzeyde psikolojik dayanıklılık ile ilişkili olduğu bulunmuştur.
8. Savaşa bağlı travma (tutuklanma, yakının kaybı, yaralanma gibi) geçirenler ve geçirmeyenler arasında travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinde farklılık bulunmamaktadır.
9. Suriyeli sığınmacılarda bağlanma biçimi ile anlamlı ilişki gösterdiği bulunan demografik değişkenler; cinsiyet, yaş ve çalışma durumu olmuştur. Güvenli bağlanma biçimi cinsiyete göre farklılaşmamaktadır, kaygılı bağlanma biçimi erkeklerde kaçınan bağlanma biçimi kadınlarda daha çok yaygın bulunmuştur. Yaş arttıkça güvenli bağlanma biçiminin arttığı bulunmuştur. Ayrıca çalışanların çalışmayanlara göre daha çok güvenli bağlanma biçimi sergiledikleri saptanmıştır. Savaşa bağlı travma

geçirenlerin geçirmeyenlere göre daha çok kaygılı bağlanma biçimi sergiledikleri anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, yapılan çalışmada bağlanma biçimleri, travma sonrası büyüme ve dayanıklılık; bu üç değişken birlikte incelenmiştir, birbiri ile ilişkili bulunmuştur ve birbiri üzerine etkililiği tespit edilmiştir. Bu üç değişkeni inceleyen ilk ve özgün bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma bulgularının, travma sonrası bireylerin ruh sağlıkları üzerinde olumlu sonuçlara yol açan kaynakların anlaşılmasına katkıda bulunduğuna inanılmaktadır. Bu bağlamda, klinisyenlerin travma geçirenlerle çalıştıklarında bağlanma biçimleri ve psikolojik dayanıklılık değişkenlerini dikkate almaları önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- “Turkey’s Syrian Refugees: Defusing Metropolitan Tensions”. International Crisis Group, Report no: 248, 29 Ocak 2018, [Western Europe/Mediterranean | Crisis Group](#) [20.05. 2021].
- “ Mitigating Risks for Syrian Refugee Youth in Turkey’s Şanlıurfa”. International Crisis Group, Report no: 253, 11 Şubat 2019, [Western Europe/Mediterranean | Crisis Group](#) [10,05,2021].
- “About Refugees”. The National Child Traumatic Stress Network. <https://www.nctsn.org/> [01.05.2021].
- “Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125)”. *T. C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi*, 71-1448/1444, Mayıs 1961.
- “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Tesilciliği, 2016. <http://www.multeci.org.tr/> [08.05.2021].
- “Turkey’s Refugee Crisis: The Politics of Permanence”. International Crisis Group, Report no: 241, 30 Ekim 2016, [Western Europe/Mediterranean | Crisis Group](#) [19,05,2021].
- Abo-Ghazal, Muawia ve Jaradat, A. Kareem. “Adult attachment styles and their relation to self-esteem and the feeling of loneliness”. *The Jordanian Journal of Educational Sciences*. C: 5 (2009): 45-57. (In Arabic)
- Abraido-Lanza, Ana, vd. “Psychological Thriving Among Latinas With Chronic Illness”. *Journul of Sociul Issues*. C. 54, S. 2. (1998): 405-424.
- Abu-Ghazal, Muawiah ve Falwah, Aidah. “Attachment Patterns and Social Problem Solving among Adolescent Students According to Gender and Age Group”. *Jordan Journal of Educational Sciences*. C. 10, S. 3 (2014): 351-368.
- Agnieszka, Lasota. “Empathy, Resilience, and Gratitude – Does Gender Make a Difference?”. *Annals of Psychology*. C. 36, S. 3 (2020): 521-532.
- Ainsworth M.Salter, vd. *Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation*. New York: Psychology Press, 2014.

- Ainsworth, Mary. D. S. ve Bowlby, John. ‘‘An ethological approach to personality development’’. *American Psychologist*. C. 46, S. 4 (1991): 333-341.
- Akar, Atanur, vd. ‘‘Trait anxiety level analysis of high school students with migration in Mersin’’. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*. S. 113 (2014): 143-150.
- Akbağ. Müge ve İmamoğlu, Seval. ‘‘The Prediction of Gender and Attachment Styles on Shame, Guilt, and Loneliness’’. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. C. 10, S. 2 (2010): 669-682.
- Akgül, sinem, vd. ‘‘Mental health of Syrian refugee adolescents: how far have we come?’’. *The Turkish Journal of Pediatrics*. C. 61 (2019): 839-845. DOI: 10.24953/turkped.2019.06.003
- Al Anzi, Hind ve Alyousef, Rami. ‘‘ Attachment patterns and their relation to emotional intelligence Kindergarten Children in Kuwait’’. *Dirasat: Human and Social Sciences*. C. 46, S. 2 (2019): 587-603.
- Alduraiddi, Hamza vd. ‘‘Social Determinants of Resilience Among Syrian Refugees in Jordan’’. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*. C. 58, S. 8 (2020):31-38.
- Alghamdi, Michael, vd. ‘‘Predictive ability of social intelligence from attachment styles’’. *International Journal of Psychological Studies*.C. 8 (2016): 759-775.
- Aljundi, M. Tawfik. ‘‘Mentel Health of Syrians: İnternally Displaced and Refugees Seven Years of Continuous Suffering’’. *The Arab Journal of Psychiatry*. C. 29, S. 1 (2018): 82-87.
- Al-Sheikh, Kenan. ‘‘Psychological resilience and its relation with self satisfaction Afield study on a sample of Damascus University students’’. *Arts and Humanities Series*. C. 39, S. 2 (2017): 371-392.
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). (2013).
- An, Yuanuuan, vd. ‘‘Personality and Post-traumatic Growth of Adolescents 42 Months after the Wenchuan Earthquake: A Mediated Model’’. (2017). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02152>
- Aoun, Cynthia ve Baasher, Reham. ‘‘Migrants to The Gulf Countries: Abundant Number Pose A Massive Humanitarian Challenge’’. *Al-İnsani*. C. 60 (2016): 16-18.

- Arikan, Gizem ve Karanci, Nuray. ‘‘Attachment and Coping as Facilitators of Posttraumatic Growth in Turkish University Students Experiencing Traumatic Events’’. *Journal of Trauma & Dissociation*. C. 13, S. 2 (2012): 209-225.
- Arikan, Gizem, vd. ‘‘The Associations Between Adult Attachment, Posttraumatic Symptoms, and Posttraumatic Growth’’. *Anxiety Stress Coping*. C. 29, S. 1 (2015): 1-20.
- Ayala, E. Estela. "The Relationship between Attachment and Depression: The Mediational Role of Shame, Self-Esteem, and Social Support" (2015). *Electronic Theses, Projects, and Dissertations*. 221. <https://scholarworks.lib.csusb.edu/etd/221>
- Aydemir, Salih ve Şahin, M. Cem. ‘‘Zorunlu- Kitlemel Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği’’. *Dini Araştırmalar*. C. 21, S. 53 (2018): 121-148.
- Aydın, Merya ve Egemberdiyeva, Arzu. ‘‘Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin İncelenmesi’’. *Türkiye Eğitim Dergisi*. C. 3, S. 1 (2018): 37-53.
- Bartholomew, Kim ve Horowitz, Leonard M. ‘‘Attachment styles among young adults: A test of a four category model’’. *Journal of Personality and Social Psychology*. C. 61, S. 2 (1991): 226-244.
- ve -----. ‘‘Attachment styles among young adults. A test of a four category model’’. *Journal of Personality and Social Psychology*. C. 61, S. 2 (1991): 226-244.
- Bartholomew, Kim ve Shaver, Phillip. ‘‘Methods of Assessing Adult Attachment Do They Converge?’’, *Attachment theory and close relationships*, Der. Simpson, Jeffry ve Rholes, William. New York: Guilford Press, 1998, 25-45.
- Basal, Fatma, vd. ‘‘Does a Secure Attachment Style Predict High Psychological Resilience in Patients With Cancer Receiving Chemotherapy?’’. *Cureus*. C: 12, S. 10 (2020): e10954. DOI: 10.7759/cureus.10954.
- Basım, H. Nejat ve Çetin, Fatih. ‘‘Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği’nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması’’. *Türk Psikiyatri Dergisi*. C. 22, S. 2 (2011): 104- 116.
- Bassiouni, Susan ve Al-hajjaji, Rahma. ‘‘Emotional Attachment Styles and Their Relationship to Achievement Motivation’’. *Journal of Education Sohag UNV*. C. 66 , S.66 (2019): 374-402.

- Baş, Melike, vd. ‘‘Göç Eden Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Değişiminin Kadın Ve Çocuk Yaşamına Etkisi’’. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. C. 6, S. 3 (2017): 1680-1693.
- Batool, Iram, vd. ‘‘Investigation of Dispositional Optimism, Psychological Resilience, Coping Strategies and Quality of Life Among Burn Survivors’’. *Khyber Medical University Journal*. C. 12, S.4 (2020): 310-314. DOI: 10.35845/kmu.2020.19794.
- Bayraktar, Seda. ‘‘Kanser Hastalarında Travma Sonrası Gelişim Olgusunun ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2008.
- Benard, Bonnie. ‘‘Fostering Resiliency in Kids: Protective Factors in the Family, School, and Community’’. *San Francisco, CA: Western Regional Educational Laboratory*, 1991.
- Beutel Manfred.E., vd. ‘‘Life satisfaction, distress, and resiliency across the life span of women’’. *Menopause*. C. 16, S. 6 (2009): 1132-1138.
- Bilen, Demet. ‘‘Suriyeli Mültecilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Yaşam Doyumu Düzeyinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Bilgiç, Serkan. ‘‘Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Akut Stres Bozukluğu ile Uyum Bozukluğunun Klinik Açıdan Karşılaştırılması’’. yayınlanmamış Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Tıpta Uzmanlık Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Fakülte Kurulu, 2011.
- Bindal, Gökçen.’’ Ergenlerin psikolojik sağlamlığın(Resilience), çocukluk çağındaki travma ve bağlanma stilleri ile ilişkisinin incelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: 2018.
- Bingöl, Fatma ve Çelik, Eyüp. ‘‘Yalnızlığın Bağlanma Stilleri, Beğenilme Arzusu ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Açısından İncelenmesi’’. *EKEV Akademi Dergisi*. C. 25, S. 85 (2021): 187-202.
- Blackwell, Meredith.’’ Meaning and Resilience as Predictors of Posttraumatic Growth Among College Students’’. Yayınlanmamış Lisans Tezi. University of Mississippi, 2016.
- Boardman, Jason, vd. ‘‘Sex Differences in the Heritability of Resilience’’. *Twin Res Hum Genet*. C. 11, S. 1 (2009): 12–27. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2674367/> [14.05.2021].

- Boell, Julia, vd. ‘‘Sociodemographic Factors and Health Conditions Associated with The Resilience of People with Chronic Diseases: a Cross Sectional Study’’. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2016.
- Bonab, Bagher ve Koohsar, Ali. ‘‘Relation between emotional intelligence and attachment styles in delinquent adolescents’’. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. C. 30 (2011): 963- 967.
- Bostan, Hakan. ‘‘Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Uyum, Vatandaşlık ve İskân Sorunu’’. *Göç Araştırmaları Dergisi*. C. 4, S. 2 (2018): 38-88.
- Bove, Vincenzo ve Böhmelt, Tobias. ‘‘International Migration and Military Intervention in Civil War’’. 2017. https://www.researchgate.net/publication/318469787_International_Migration_and_Military_Intervention_in_Civil_War [06.05.2021].
- Bowlby, John. *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York, NY: Basic Books, 1990.
- Bowlby, John. *Attachment and loss, (Vol 1) Attachment*, 2 bs. New York: Basic Books, (1969/1982).
- Bratkovich, Kristi Lyn. ‘‘Relationship of Attachment and Spirituality With Posttraumatic Growth Following a Death Loss for College Students’’. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Oklahoma State üniversitesi, 2010.
- Buchowska, Natalia. ‘‘Violated or protected. Women's rights in armed conflicts after the Second World War’’. *International Comparative Jurisprudence*. C. 2 (2016): 72-80.
- Bülbül, Serpil ve Köse, Ali. ‘‘Examining between regional internal migration movements in Turkey with multidimensional scaling’’. *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*. C. 39, S. 1 (2010): 75-94.
- Bylsma, Wayne, vd. ‘‘Relation between adult attachment styles and global self – esteem’’. *Basic and Applied Social Psychology*. C. 19, S. 1 (1997): 1-16.
- Calhoun, Lawrence G. ve Tedeschi, Richard G. ‘‘The Foundations of Posttraumatic Growth: An Expanded Framework’’, *Posttraumatic Growth Research and Practice*, Der. Lawrence G. Calhoun ve Richard G. Tedeschi. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, 2006, 3-23.
- Cann, Arnie, vd. ‘‘Judeo-Christian Clergy and Personal Crisis: Religion, Posttraumatic Growth and Well Being’’. *Journal of Religion and Health*. C. 46, S. 2 (2007): 219-231.

- Carreon, İsaac. "Attachment, Acculturative Stress, Social Supports, Separation, and Marital Distress in Mexican and Central American Adult Immigrants Separated from Primary Caregivers as Children". Walden University Scholar Works, 2016.
- Carreon, İsaac. "Attachment, Acculturative Stress, Social Supports, Separation, and Marital Distress in Mexican and Central American Adult Immigrants Separated from Primary Caregivers as Children". Walden University ScholarWorks, 2016.
- Cengiz, İbrahim, vd. "Posttraumatic stress disorder, posttraumatic growth and psychological resilience in Syrian refugees: Hatay, Turkey". *Anadolu Psikiyatri Dergi*. C. 20, S. 3 (2019): 269-276.
- Cengiz, İbrahim." Suriyeli mültecilerde psikolojik örselenme, örselenme sonrası gerginlik bozukluğu, travma sonrası büyüme ve psikolojik dayanıklılık". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi, 2017.
- Connor, Kathryn M. vd. "Spirituality, Resilience, and Anger in Survivors of Violent Trauma: A Community Survey". *Journal of Traumatic Stress*. C. 16, S. 5 (2003): 487-494.
- Connor, Kathryn M. ve Davidson, Jonathan. "Development of New Resilience Scale: The Connor- Davidson Resilience Scale (CD-RISC)". *Depression and Anxiety*. C. 18 (2003): 76-82.
- Crowell, Judith. "Secure base behavior in adulthood: measurement, links to adult attachment representations, and relations to couples' communication skills and self-reports". *Developmental Psychology*. C. 38, (2002): 679-693.
- Çam, Mahire ve Demirkol, Hacer. "Travma Sonrası Büyümenin Bir Yordayıcısı Olarak Bütünlük Duygusu". *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*. C. 11, S. 2 (2019): 167-177. doi:10.18863/pgy.393111
- Çelik, Aynur ve Çiftçi, Muhammed. "Evli Bireylerin Bağlanma Stilleri ve Psikolojik İyi Oluşlarının Evlilik Uyumlarını Yordayıcı Rolü". *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. C. 9, S. 2 (2020): 898-918.
- Çelik, Çiğdem. "Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Oluş ve Sosyal Güvende Hissetme: Aralarındaki İlişki Ne?". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 13, S. 25 (2018): 27-40.

- Çetrez, Öner ve DeMarinis, Valerie. ‘‘A Psychosocial, Spiritual, and Physical Health Study among Assyrian-Syrian Refugees in Istanbul: Cultivating Resilience in the Midst of Hardship’’. *Middle East Journal of Refugee Studies*. C.2, S.2 (2017): 227-255.
- Çiçekli, Bülent. *Göç ve İltica Hukuku Terimleri Sözlüğü*. İsviçre, 2013.
- Çolakoğlu, Tuğba. ‘‘Kalp Krizi Geçirmiş Bireylerde Travma Sonrası Gelişim ile Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Çolakoğlu, Tuğba. ‘‘Kalp Krizi Geçirmiş Bireylerde Travma Sonrası Gelişim ile Öz Duyarlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Danieli, Yael, vd. ‘‘Multigenerational Legacies of Trauma: Modeling the What and How of Transmission’’. *American Journal of Orthopsychiatry*. C. 86, S.6 (2016): 1-13.
- Danieli, Yael. International Handbook of Multigenerational Legacies of Trauma. *The National Center for Post-Traumatic Stress Disorder*. C. 8, S. 1 (1997): 1050-1835.
- Daraj, İbrahim. ‘‘Syria: Ehen Half The Populatin Becomes Displaced’’. *Al-İnsani*. C. 60 (2016):19-21.
- Daver, Bülent . ‘‘Savaş ve Barış Üzerine’’ . *Atatürk Yolu Dergisi*. C. 3, S. 10 (1992): 181-186. DOI:10.1501/Tite_0000000243
- Davidson, Anne ve Mellor, David. ‘‘The adjustment of children of Australian Vietnam veterans: is there evidence for the transgenerational transmission of the effects of war-related trauma?’’. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. C. 35, S. 3 (2001): 345–351.
- Davis, R. Meghan ve Davis, Henry. ‘‘PTSD Symptom Changes in Refugees’’. *Quarterly Journal on Rehabilitation of Torture Victims and Prevention of Torture*. C. 16, S. 1 (2006): 10-19.
- Dehnel, Rebecca, vd. ‘‘Resilience and Mental Health Among Syrian Refugee Children in Jordan’’. *Journal of Immigrant and Minority Health*. 2021 <https://doi.org/10.1007/s10903-021-01180-0> [01.06.2021].
- Deniz, M. Engin, vd. ‘‘An Investigation of Social Skills and Loneliness Levels of University Students With Respect to Their Attachment Styles in a Sample of Turkish Students’’. *Social Behavior and Personality*. C. 33, S. 1 (2005): 19-32.

- DiTommaso, Enrico, vd. "Attachment styles, social skills and loneliness in young adults". *Personality and Individual Differences*. C. 35 (2003): 303-312.
- Doğuer, Necmiye. "Çocukluk Çağı Travma Yaşantılarına Sahip Yetişkinlerde Psikolojik Dayanıklılık ve Affetme". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Duan, Wenjie, vd. "Relationships among Trait Resilience, Virtues, Post-traumatic Stress Disorder, and Posttraumatic Growth". *PLoS ONE*. C. 10, S. 5 (2015). Doi: [10.1371/journal.pone.0125707](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0125707)
- Dürü, Çağay. "Travma Sonrası Büyüme". *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. C. 3, S. 6 (2014): 117-143.
- , "Travma sonrası stres belirtileri ve travma sonrası büyümenin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve bir model önerisi". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Eker, Sami. "Savaş Olgusunun Dönüşümü: Yeni Savaşlar ve Suriye Krizi Örneği". *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*. C. 2, S. 1 (2015): 31-66.
- Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan. "Göç ve İnsan". *Birey ve Toplum*. C. 5, S. 9 (2015): 9-22.
- Eley, Diann, vd. "The relationship between resilience and personality traits in doctors: implications for enhancing well being". (2013), PeerJ, DOI: 10.7717/peerj.216. [The relationship between resilience and personality traits in doctors: implications for enhancing well being \[PeerJ\]](https://doi.org/10.7717/peerj.216)
- Engle, Patrice, vd. "Child Development: Vulnerability and Resilience". Fourteenth International Conference on the Social Sciences & Medicine, 2-6 September 1996, Scotland: Peebles Hotel Hydro, 1996.
- Ernas, Şakir. "Özerklik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi". yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi. İstanbul Gelişim Üniversitesi, 2017.
- Eroğlu, Musa. "Etnik Kimlik, Savaş ve Göç Olgularının Çocuklar ve Ergenler Üzerindeki Psikolojik Etkileri". *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*. C. 4, S. 1 (2020): 94-105.
- Finkelstein, Michal. "Resource loss, resource gain, PTSD, and dissociation among Ethiopian immigrants in Israel". *Scandinavian Journal of Psychology*, 2016.

- Fontes, A. Portella ve Neri, A. Liberalesso.” Resilience in aging: literature review”. *Ciência & Saúde Coletiva*. C. 20, S. 5 (2015):1475-1495.
<https://doi.org/10.1590/1413-81232015205.00502014>
- Fullerton, Dayna, vd. “An Integrative Process Model of Resilience in an Academic Context: Resilience Resources, Coping Strategies, and Positive Adaptation”. *PLoS ONE* 16(2): e0246000, 2021.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246000>
- Gizir, C. Ali. “Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması”. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. C. 3, S. 28 (2007): 113-128.
- Gleeson, Amanda, vd. “A Meta-analytic Review of The Relationship Between Attachment Styles and Posttraumatic Growth”. *Journal of Clinical Psychology*. (2021): 1-16.
- Haddad, Yasmeen. “Attachment Patterns Daily Social Interaction and Psychological Adjustment in College Students”. *Dirasat: Human and Social Sciences*. C. 28, S. 2 (2001): 456-479.
- Haliloğlu, Sümeyye. “ortaöğretim 9. Sınıf Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyleri Bağlanma Biçimleri ve İşlevsel Olmayan Tutumlarla Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Malatya İli Örneği)”. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.
- Hall, Jonathan. “Migration and Perceptions of War Simultaneous Surveys in Countries of Origin and Settlement”. Uppsala University, Department of Peace and Conflict Research, 2013.
- Haselden, Manolya. “Büyüme Yordayan Çeşitli Değişkenlerin Türk ve Amerikan Kültürlerinde İncelenmesi: Bir Model Önerisi”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Hassan, Ghayda, vd. “Culture, Context and the Mental Health and Psychosocial Wellbeing of Syrians: A Review for Mental Health and Psychosocial Support Staff Working with Syrians Affected by Armed Conflict”. The UN Refugee Agency UNHCR, 2015.
- Hazan, Cindy ve Shaver, Phillip. “Love and work: An attachment-theoretical perspective”. *Journal of Personality and Social Psychology*. C. 59, S. 2 (1990): 270-280.
- ve -----, “Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process”. *Journal of Personality and Social Psychology*. C. 52, S. 3 (1987): 511-524.

- Hildon Zeo, vd. . (2010). ‘‘Examining resilience of quality of life in the face of health - related and psychosocial adversity at older ages: What is ‘‘right’’ about the way we age?’’. *Gerontologist*. C. 50, S. 1 (2010): 36-47.
- Hofgaard, Live, vd. ‘‘ Introducing Two Types of Psychological Resilience With Partly Unique Genetic and Environmental Sources’’. *Scientific Reports*, 2021. <https://doi.org/10.1038/s41598-021-87581-5>
- Huntsinger, Erik ve Luecken, Linda. ‘‘Attachment relationships and health behavior: The mediational role of self-esteem’’. *Psychology and Health*. C. 19, S. 4 (2004): 515-526.
- ICD-11. <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/2070699808> [20.05.2021].
- İnan, Eda. ‘‘ Travma, Bağlanma, Ruhsal Dayanıklılık Kavramları ve bu Kavramların Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- İnci, Figen ve Boztepe, Hndan. ‘‘Travma Sonrası Büyüme: Öldürmeyen Acı Güçlendirir mi?’’. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. C. 4, S. 2 (2013): 80-84.
- Jacelon, Cynthia. ‘‘The Trait and Process of Resilience’’. *Journal of Advanced Nursing*. C. 25, (1997): 123–129.
- Jackson, Debra, vd. ‘‘Personal Resilience as a Strategy for Surviving and Thriving in The Face of Workplace Adversity: a Literature Review’’. *Journal of Advanced Nursing*. C. 60, S.1 (2007): 1–9
- Jaycox, Lisa H. ‘‘ Violence Exposure, Posttraumatic Stress Disorder, and Depressive Symptoms Among Recent Immigrant Schoolchildren’’. *Journal of American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*. C. 41, S. 9 (2002): 1104-1110.
- Jenkins, Jennika K. ‘‘ The Relationship Between Resilience, Attachment, and Emotional Coping Styles’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Old Dominion üniversitesi, 2016.
- Jones, Edgar ve Wessely, Simon. ‘‘A Paradigm Shift in The Conceptualization of Psychological Trauma in The 20th Century’’. *Journal of Anxiety Disorders*. C. 21 (2007): 164–175.
- Juang, Linda, vd. ‘‘Using Attachment and Relational Perspectives to Understand Adaptation and Resilience among Immigrant and Refugee Youth’’. *American Psychologist*. C. 73, S. 6 (2018): 797–811.

- Junjoun, Mohamed. "Psychological alienation and its relation to mental health among displaced students in the intermediate stage". *Basic Education College Magazine For Educational and Humanities Sciences*. S. 34 (2017): 549-570.
- Kaloeti, Dian, vd. "Effect of Childhood Adversity Experiences, Psychological Distress, and Resilience on Depressive Symptoms Among Indonesian University Students". *International Journal of Adolescence and Youth*. C. 24, S. 2 (2019): 177-184.
- Kara, Polat ve Korkut, Recep. "Türkiye’de Göç, İltica ve Mülteciler". *Türk İdare Dergisi*. S. 467 (2010): 153-162.
- Kararımak, Özlem ve Güloğlu, Berna. "Deprem deneyimi yaşamış yetişkinlerde bağlanma modeline göre psikolojik sağlamlığın açıklanması". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. C. 43 (2014): 01-18.
- Kararımak, Özlem. "Investigation of personal qualities contributing to psychological resilience among earthquake survivors: a model of testing study". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, 2007.
- Karaosmanoğlu, Ali. "Yirmibirinci Yüzyılda Savaşı Tartışmak: Clausewitz Yeniden". *Uluslararası İlişkiler*. C. 8, S. 29 (2011): 5-25.
- Karipek, Y. Ziya. "Asylum-Seekers Experience and Acculturation: A Study of Syrian University Students in Turkey". *Turkish Journal of Middle Eastern Studies*. (2017): 105-133
- Karremman, Annemiek ve Vingerhoets, Ad J.J.M. "Attachment and Well-being: The Mediating Role of Emotion Regulation and Resilience". *Personality and Individual Differences*. C. 53 (2012): 821-826.
- Kaypak, Şafak ve Bimay, Muzaffer. "Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve SosyoKültürel Etkileri: Batman Örneği". *Yaşam Bilimleri Dergisi*. C. 6, S. 1 (2016):84-110.
- Kılıç, Cengiz, vd. "The Relationship Between Psychological Resilience and Life Satisfaction in COPD Patients". *Journal of Psychiatric Nursing*. C. 10, S. 2 (2019): 111-116.
- Kılıç, Cengiz, vd. "Does trauma type relate to posttraumatic growth after war? A pilot study of young Iraqi war survivors living in Turkey". *Transcultural Psychiatry*. C. 53, S. 1 (2015): 110-123. doi.org/10.1177/1363461515612963

- Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi. *Türkçe Tıp Dili Kılavuzu*.2 bs. İzmit: Kocaeli Üniversitesi Basımevi, 2007.
- Konaszewski, Karol, vd. “Resilience and Mental Health Among Juveniles: Role of Strategies for Coping With Stress”. *Health Qual Life Outcomes*, 2021. <https://doi.org/10.1186/s12955-021-01701-3>
- Koser, İ. Ezgi ve Barut, Yaşar. “Üniversite Öğrencilerinin İletişim Becerileri, Problem Çözme Becerileri Ve Bağlanma Stilleri İlişkisi”. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. C. 15, S. 23 (2020): 1765-1789. DOI: 10.26466/opus.622867
- Kroo, Adrienn ve Nagy, Henriett. “Posttraumatic Growth Among Traumatized Somali Refugees in Hungary”, *Journal of Loss and Trauma*. C. 16, S. 5 (2011): 440-458.
- Kurtuldu, Kumru ve Şahin, Ebru. “Göçün Kadın Yaşamı ve Sağlığı Üzerine Etkileri”. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*. C. 1, S. 1 (2018): 37-46.
- Kurtuluş, Begüm. “Aşırılıklar Çağı’nın Mirası: Hobsbawm’ın Tarih Anlayışı Çerçevesinde Savaşın Dönüşümü”. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 8, S. 2 (2015): 6-31.
- Küçükertan, Nurten. “Intergenerational Transmission of Maternal Warrelated Trauma Experiences to Their Offspring’s Well- Being Among Turkish Cypriots: Mediator Role of Parenting Styles”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Orta Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Lakomy, Martin ve Kafkova, Marcela. “Resilience as a Factor of Longevity and Gender Differences in Its Effects”. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. C. 53, S. 3 (2017): 369-392.
- Leigh, Hoyle. “Stress: Positive and Negative Effects”. *Posttraumatic Growth: Positive Changes in The Aftermath of Crisis*, Der. Tedeschi, Richard. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates, 1998, 1712.
- Levine, Stephen Z., vd. “Examining the Relationship Between Resilience and Posttraumatic Growth”. *Journal of Traumatic Stress*. C. 22, S. 4 (2009): 282–286.
- Li, Yuli, vd. “A Conceptual Model of Posttraumatic Growth of Nursing Students With a Disabled Parent”. *International Journal of Nursing Sciences*. C. 6, (2019) 406-413.
- Linley, P. Alex, ve Joseph, Stephen. “Positive Change Following Trauma and Adversity: A Review”. *Journal of Traumatic Stress*. C. 17, S. 1 (2004): 11–21.

- Lotfi, Sayra ve Başcılar, Mehmet. "Travma Sonrası Stres Bozukluğu ve Sosyal Hizmet". *IGUSABDER*. C. 3 (2017): 275-286.
- Luthar, Suiya ve Cicchetti, Dante. "The Construct of Resilience: Implications for Interventions and Social Policies". *Development and Psychopathology*. C. 12 (2000): 857-885.
- Luthar, Suniya, vd. "The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work". *Child Development*. C. 71, S. 3 (2000): 543-562.
- Luthar, Suniya. "Vulnerability and Resilience: A Study of High-Risk Adolescents". *Child Development*. C. 62, S. 3 (1991): 600-616.
- Lyddon, William ve Sherry, Alissa. "Developmental Personality styles: An attachment theory conceptualization of personality disorders". *Journal of Counseling and Development*, C. 79 (2001): 405-414.
- Mahasneh, Ahmad. M., vd. "The relationship between parenting styles and adult attachment styles from Jordan university students". *International Journal of Asian Social Science*. C. 3, S. 6 (2013): 1431-1441.
- Manne, Sharon, vd. "Posttraumatic Growth After Breast Cancer: Patient, Partner, and Couple Perspectives". *Psychosomatic Medicine*. C:66 (2004): 442-454.
- Marriner, Patricia, vd. "The Relationship of Attachment to Resilience and their Impact on Stress", *Stress and Anxiety: Applications to Social and Environmental Threats, Psychological Well-Being, Occupational Challenges, and Developmental Psychology*, Der. Kaniasty A. Moore, vd. Berlin: Logos Publishers, 2014, 73-82.
- Masten, Anne. S., ve Obradović, Jelena. "Competence and resilience in development". *Annals of New York Academy of Sciences*. C. 1094, S. 1 (2006): 13-27. doi: 10.1196/annals.1376.003
- McGrath, Michael, vd. "Somatic Distress Among Syrian Refugees in Istanbul, Turkey". *Journal of Psychosomatic Research*. C. 132 (2020): 1-7.
- Mekki, omar. "Does International Humanitarian Law Provide Protection For Migrants?". *AL-İnsani*. C. 60 (2016): 12-13.
- Milad, Mahmod, vd. "Psychological resilience according to some variable "field study on a sample of student of Civil engineering and Education faculty at Damascus university"". *Arts and Humanities Series*. C. 41, S. 3 (2019): 187-199.

- Mohammad, Khitam. I., vd. "Postpartum depression symptoms among syrian refugee women living in Jordan". *Res Nurs Health. C.* 41, S. 6 (2018): 519-524.
- Morgan, K. Alan. "The Association Between Attachment and Posttraumatic Growth in a Sample of U.S. College Students". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Louisiana State üniversite, The School Of Social work, 2014.
- Morina, Naser. "Attachment Style and İnterpersonal Trauma in Refugees". *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry.* (2016): 1–8.
- Murad, KD ve Abdel Aziz, MT. "The Relationship between Traumatic Experience, Posttraumatic Stress Disorder, Resilience, and Posttraumatic Growth among Adolescents in Gaza Strip". *Glob Journal of Intellectual & Developmental Disabilities.* (2017): 71-80.
- Nadar, Hayat. "Exploration of the Link Between Migration and Acculturation Related-Stress, Attachment Style, and Psychological Distress in Arab Immigrants, Refugees, and Asylees". Yayınlanmamış Doktora Tezi. National Louis University, 2020.
- Naderi, Habibollah, vd. "Mediating Role of Resilience in Relationship Between Attachment Style Dimensions and Quality of Life in High School Students". *International Journal of School Health İnpress. C.* 3, S. 4 (2016): 1-7.
- Nagi, Y., vd. "Resilience as a Communal Concept: Understanding Adolescent Resilience in the Context of The Syrian Refugee Crisis in Bar Elias, Lebanon". *Journal of Migration and Health. C.* 3 (2021).
- Neff, Kristin, vd. "An Examination of Self-Compassion in Relation to Positive Psychological Functioning and Personality Traits". *Journal of Research in Personality. C.* 41 (2007): 908–916.
- Nelson, Kristina. "The Contribution of Adult Attachment Style on the Experience of Posttraumatic Growth Among Adult Survivors of Childhood Sexual Abuse". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Central Florida Üniversitesi, 2016.
- Ni, Cuiping, vd. "Factors Associated with Resilience of Adult Survivors Five Years after the 2008 Sichuan Earthquake in China". *PLoS ONE. C.* 10, S. 3 (2015): e0121033. doi:10.1371/journal.pone.0121033.
- O'Keeffe, Paul ve Niyonkuru, Samuel. "Resilience and Empowerment through Higher Education in Kakuma Refugee Camp: A Conversation". *Global Research in Higher Education. C.* 4, S. 1 (2021): 64-74.

- Orta, İrem ve Sümer, Nebi. ‘‘ Anne Duyarlılığı ve Erken Dönem Bağlanma-Temelli Ebeveynlik Destek ve Müdahale Programları’’. *Türk Psikoloji Yazıları*. C. 19, S. 38 (2016): 54-73.
- Önder, Nihan. ‘‘ The Mediating Role of Coping Strategies in The Basic Personality Traits- PTG and Locus of Control- PTG Relationships in Brest Cancer Patients’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Özer, Esin ve Deniz, M. Engin. ‘‘An Investigation of University Students’ Resilience Level on The View of Trait Emotional EQ’’. *Elementary Education Online*. C. 13, S. 4 (2014): 1240-1248.
- Özgür, Nalan. ‘‘Bulgaristan Göçmeni Yetişkinlerde Travmanın Kuşaklar Arası Aktarımı ile Benlik Saygısı Arasındaki İlişkide Sosyal Desteğin Rolü’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Öztürk, Erdiñ. *Travma ve dissosiyasyon: dissosiyatif kimlik bozukluğunun psikoterapisi ve aile dinamikleri*. 1 bs. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, 2017.
- Pazvantoğlu, Ozan, vd. ‘‘The relationship of adult ADHD and attachment style’’. *Anatolian Journal of Psychiatry*. C.12, (2011): 274-279.
- Petrowski, Katja, vd. ‘‘The Relationship of Parental Rearing Behavior and Resilience as Well as Psychological Symptoms in a Representative Sample’’. *Health and Quality of Life Outcomes*. C. 12, S. 95 (2014). doi:10.1186/1477-7525-12-95
- Pivodic, Lara. ‘‘Adult Attachment and İnterpersonal Problems in Survivors of İnterpersonal Trauma’’. Yayınlanmamış Tez. Vienna üniversitesi, 2011.
- Prati, Gabriele ve Pietrantonio, Luca. ‘‘Optimism, Social Support, and Coping Strategies As Factors Contributing to Posttraumatic Growth: A Meta-Analysis’’. *Journal of Loss and Trauma*. C. 14, S. 5 (2009): 364-388.
- Ramos, Catarina ve Leal, Isabel. ‘‘ Posttraumatic Growth in The Aftermath of Trauma: A Literature Review About Related Factors and Application Contexts’’. *Psychology, Community & Health*. C. 2, S. 4 (2013): , 43–54.
- Ravandi, Saeid, vd. ‘‘The Role of Resilience and Age on Quality of life in Patients with Pain Disorders’’. *Basic and Clinical NEUR Science*. C.4, S. 1 (2013): 24-30
- Romeo, Annunziata, vd. ‘‘Post-traumatic growth, distress and attachment style among women with breast cancer’’. *Journal of Psychosocial Oncology*. C. 35, S. 3 (2017): 309-322.

- Salo, Jari A. vd. "Adult Attachment, Posttraumatic Growth and Negative Emotions Among Former Political Prisoner". *Anxiety, Stress, and Coping*. C. 18, S. 4 (2005): 361-378.
- Schmidt, Steven D., vd. "The Relationship of Coping Strategies, Social Support, and Attachment Style with Posttraumatic Growth in Cancer Survivors". *Journal of Health Psychology*. C. 17, s. 7 (2012): 1033-1040.
- Schuitmaker, Nicole. "Attachment Styles as Predictors of Posttraumatic Growth". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Johannesburg üniversitesi, 2018.
- Sebuktekin, Derya. "Travma sonrası büyüme, temel inançlarda sarsılma ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: 2018.
- Shakespeare-Finch, Jane, vd. "The Prevalence of Post-Traumatic Growth in Emergency Ambulance Personnel". *Traumatology*. C. 9, S. 1 (2003): 58-70.
- Simpson, Jeffry. "Influence of attachment styles on romantic relationships". *Journal of Personality and Social Psychology*. C. 59, S. 5 (1990): 971-980.
- Sirin, Selçuk R. ve Sirin. *The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children*. Washington: Migration Policy Institute, 2015.
- Sisi, Qin, vd. "Attachment Styles, Self-Esteem, Flexible Goal Adjustment, and Intimate Relationship Satisfaction in Women: A Moderated Mediation Model". *The Journal of Psychology*. C. 155, S. 4 (2021): 426-440. <https://doi.org/10.1080/00223980.2021.1896463>
- Sokullu, E. Canan. "Savaş Türleri", *Güvenlik Yazıları Serisi*. S.22 (2019). https://trguvenlikportali.com/wpcontent/uploads/2019/11/SavasTurleri_EbruCananSokullu_v.1.pdf DOI: 10.13140/RG.2.2.31310.41283
- Solak, Adem. *Zorunlu Göçler ve Doğurduğu Sosyal Travmalar*. Ankara: HEGEM Yayınları, 2018.
- Song, Huiling, vd. "The impact of resilience on anxiety and depression among grass-roots civil servants in China". *BMC Public Health*, 2021. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10710-2>
- Soysal, A. Şebnem. "Bebeklik Dönemindeki Bağlanma Sürecine Genel Bir Bakış". *Klinik Psikiyatri*. C. 8 (2005): 88-99.

- Ssenyonga , Joseph, vd. ‘‘Posttraumatic Growth, Resilience, and Posttraumatic Stress Disorder (PTSD) Among Refugees’’. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. C. 82 (2013): 144 – 148.
- Suriye’de On Yıl İçinde Tutuklananlar Sayısı. <https://www.syriahr.com/> [03.05.2021].
- Sümer, Nebi ve Güngör, Derya. ‘‘Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirmesi ve Kùltürlerarası Bir Karşılaştırma’’. *Türk Psikoloji Dergisi*. C. 14, S. 43 (1999): 71-106.
- Şahin, Doğan. ‘‘Türkiye’de İnsan Eliyle Yapılan Travmalara Bağlı Psikiyatrik Bozuklukların Boyutu’’. *Kriz Dergisi*. C. 3, S. 1 (1995): 26-30.
- Şahin, Şengül, vd. ‘‘The Relations of Traumatic Life Events With Depression, Loneliness, Anxiety, Posttraumatic Growth and Pain in Refugee University Students’’. *Acta Medica Alanya*. C. 4, S. 3 (2020): 264-269.
- Şimşek, Doğuş. ‘‘Mùlteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye’deki Suriyeli Mùlteciler Örneğı’’. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. C. 18, S. 40/2 (2018): 2148-9424.
- Tabur, Sinem. ‘‘Şanlıurfa ili suruç ilçesinde yaşamakta olan ilköğretim öğrencilerinde genel psikopatoloji, travmatik yaşantılar ve travma sonrası stres bozukluğu ile uyumlu yakınmaların belirlenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: 2017.
- Taku, Kanako, vd. ‘‘Examining Posttraumatic Growth Among Japanese University Students’’. *Anxiety, Stress, & Coping*. C. 20, S. 4 (2007): 353-367.
- Tarım, Bilge. ‘‘Yas Yaşantısında Travma Sonrası Büyüme’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Tedeschi, Richard,G. ve Calhoun, Lawrence,G. ‘‘Post traumatic growth: Conceptual foundations and empirical evidence’’. *Psychological Inquiry*. C. 15, S. 1 (2004): 1-18.
- Tedeschi, Richard. G. ve Calhoun, Lawrence. G. ‘‘The Posttraumatic Growth Inventory: Measuring the positive legacy of trauma’’. *Journal of Traumatic Stress*. C. 9 (1996): 455–471.
- Teixeira, Ricardo ve Pereira, M. Graca. ‘‘Factors Contributing to Posttraumatic Growth and Its Buffering Effect in Adult Children of Cancer Patients Undergoing Treatment’’. *Journal of Psychosocial Oncology*. C. 31 (2013): 235–265.

- Temiz, Zahide. ‘‘Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile yaşam doyumu psikolojik dayanıklılık ve alekstimik özellikleri arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rolü’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, 2017.
- Terr, Lenore. ‘‘Childhood Traumas: An Outline and Overview’’. *Am J Psychiatry*. C. 1 48, S. 1 (1991): 10-20.
- Thabet, A.A. Mousa ve Vostanis, Panos. ‘‘Post-traumatic Stress Reactions in Children of War’’. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. C. 40, S. 3 (1999): 385–391.
- Thabet, AA VE Thabet, S. Sabah. ‘‘Stress, Trauma, Psychological Problems, Quality of Life, and Resilience of Palestinian Families in the Gaza Strip’’. *Clinical Psychiatry*. C. 1, S. 1 (2015).
- Thabeta, AA. Mousa, vd. ‘‘Exposure to War Traumatic Experiences, Post traumatic Growth and Resilience Among University Students in Gaza’’. *American Journal of Advanced Medical Sciences*. C. 1, S. 1 (2015): 1-8.
- Thompson, Galilee, vd. ‘‘The Roles of Attachment and Resilience in Perceived Stress in Medical Students’’. *Canadian Medical Education Journal*. C. 9, S. 4 (2018): 69-77.
- Topçu, Feyza. ‘‘ Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Yordayıcı Etkisinin İncelenmesi’’. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Tosunoğlu, Büşra ve Yıldırım, Onur. ‘‘ An Investigation of Psychological Resilience Subdimensions in Terms of Personality Features of Bank Employees’’. *Usak University Journal Of Social Sciences*. C. 3 (2019): 22-31.
- Tracy, L. Russel ve Ainsworth, D. Mary. ‘‘ Maternal Affectionate Behavior and Infant-Mother Attachment Patterns’’. *Society for Research in Child Development*. S.52 (1981): 1341-1343.
- Tümeğ, Derya. *Türk halkının Suriyeli sığınmacı/mülteci algısı*. Ankara: Türksam Yayınları, 2018.
- Türk Dil Kurumu. ‘‘örselemek’’. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=%C3%B6rselemek> [19.05.2021].
- Updegraff, John A., vd. ‘‘Positive and Negative Effects of HIV Infection in Women With Low Socioeconomic Resources’’. *Personality and Social Psychology Bulletin*. C. 28, S. 3 (2002): 382-394.

- Uygun, Ersin. "The Life Condition of Syrian Asylum Seekers in Turkey and the Effect of These Conditions on the Desire to Migrate to Europe". *Psychiatry Investigation*. C. 17, S. 1 (2020): 55-60.
- Uzun, K. Nur. "Bağlanma Stilleri İle Evlilikte İlişki İstikrarı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Varlık, A. Bilgin. "Savaşı Tanımlamak: Terminolojik Bir Yaklaşım". *Avrasya Terim Dergisi*. C. 1, S. 2 (2013): 114 – 129.
- Vatansever, zülal. "Erişkin Bağlanma Biçimlerinin Doğum Sonrası Depresyon ve Anksiyete Üzerindeki Etkisi ve Sosyal Desteğin bu İlişkideki Moderatör Rolü" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Verlinden, Karla. "Resilient refugee children in a refugee shelter in Germany – preliminary results from an interview study". *World Congress of Sociology*. , Ekim 2018. Toronto.
- Vishnevsky, Tanya, vd. "Gender differences in self-reported posttraumatic growth: A meta-analysis". *Psychology of Women Quarterl*. C. 34, S. 1 (2010): 110–120.
- Wade, James B., vd. "The Relationship between Marital Status and Psychological Resilience in Chronic Pain". *Pain Research and Treatment*. C. 7 (2013).
- Wang, Yanbu, vd. "Prevalence and Predictors of Posttraumatic Growth in Accidentally Injured Patients". *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*. C. 20 (2013): 3–12.
- Weiss, Tzipi. "Correlates of Posttraumatic Growth in Husbands of Breast Cancer Survivors". *Journal of Social and Clinical Psychology*. C: 13 (2004): 260-268.
- Werner Emmy. "Vulnerability and Resiliency: A longitudinal study of Asian Americans from birth to age 30", New York: ERIC. (ERIC No. ED290544), 1987.
- , "Resilience in Development". *Current Directions in Psychological Science*. C. 4, S. 3 (1995): 81-85.
- Woodhouse, Sarah, vd. "The relationship between adult attachment style and post-traumatic stress symptoms: A meta-analysis". *Journal of Anxiety Disorders*. C. 35 (2015): 103-117. doi: 10.1016/j.janxdis.2015.07.002.

- Wooloff, Claire J. "Vicarious Posttraumatic Growth and Attachment Style in Mental Health Professionals". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Montclair State University, 2014. <https://digitalcommons.montclair.edu/etd/70>
- Yağmur, Yurdagül ve Aytekin, Sıdar. "Mülteci Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları ve Çözüm Önerileri". *DEUHFED*. C. 11, S. 1 (2018): 56-60.
- Yıldızhan, Eren. "Bağlanma Teorisi ve Bağlanma Bozukluklarına Genel Bir Bakış". *Anadolu Kliniği*. C. 22, S. 1 (2017): 66-72.
- Yousaf, Anam, vd. "Relationship between Attachment styles and Social Media addiction among young adults: Mediating role of self-esteem". *Isra Med J*. C. 13, S. 1 (2021): 48-51.
- Zoellner, Tanja ve Maercke, Andreas. "Posttraumatic growth in clinical psychology – a critical review and introduction of a two component model". *Clinical Psychology Review*. C. 26, S. 5 (2006): 626-653.

EKLER

EK 1

KATILIMCI BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU

Bu çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans alanında Dr. Bilge PARLAKOĞLU danışmanlığında Dalıa WAHOOD tarafından yapılan bilimsel bir araştırma için veri toplamayı amaçlamaktadır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmada sizden kimlik belirleyici herhangi bir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve ilgili mevzuat uyarınca tamamen gizli tutulacak ve sadece araştırmacı tarafından değerlendirilerek elde edilecek bilgiler bilimsel yayınlar kapsamında kullanılacaktır.

Ölçekler, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek soruları içermemektedir. Ancak katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden ötürü kendini rahatsız hissederseniz ölçekleri cevaplamayı bırakıp çalışmayı sonlandırmakta serbestsiniz. Araştırma ve ölçeklerle ilgili gerekli bilgiler araştırmacılar tarafından size açıklanacaktır. Bu çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Tarih:...../...../.....

Katılımcının İmzası:.....

EK 2

DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Lütfen aşağıdaki bilgileri eksiksiz doldurunuz.

1. YAŞINIZ:.....
2. CİNSİYET: O Kadın O Erkek
3. MEDENİ DURUM: O Bekar O Evli O Eşi Vefat Etmiş O Boşanmış
4. EVLİYSENİZ ÇOCUĞUNUZ VAR MI? O Evet O Hayır
5. KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?
6. KİMİNLE YAŞIYORSUNUZ? O Yalnız O Aile O Arkadaşlar
7. EVDE KAÇ KİŞİ VAR?
8. TÜRKİYE’NİN HANGİ İLİNDE YAŞIYORSUNUZ?
9. NE ZAMANDIR TÜRKİYE’DE YAŞIYORSUNUZ?
10. EĞİTİM DÜZEYİ: O Okula Hiç Gitmedim O İlkokul veya Ortaokul O Lise O Üniversite ve Üstü
11. ŞUAN ÇALIŞIYOR MUSUNUZ? O Evet O Hayır
12. MADDİ GELİR DÜZEYİ: O 0-2500tl O 2500-4500tl O 4500-7000tl O 7000tl ve üzere
13. Şu anda herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı? O Evet O Hayır
14. Suriye’de yaşanan savaşa bağlı olarak herhangi bir psikolojik travma (tutuklanmak, yaralanma, yakın birisini kaybetmek gibi) geçirdiniz mi? O Evet O Hayır

استمارة موافقة التبليغ

تهدف هذه الدراسة الى استكشاف العلاقة بين انماط التعلق، النمو ما بعد الصدمة و المرونة النفسية من خلال تجارب اللاجئين السوريين البالغين الذين يعيشون في تركيا.

تم أعداد هذه الدراسة لنيل درجة الماجستير للباحثة داليا وُحود باشراف من الدكتورة بيلغي بارلاك اوغلو ضمن كلية الدراسات العليا لعلم النفس العيادي (الاكلينيكي) في جامعة اسطنبول صباح الدين زعيم أود اعلامكم أن،

*المشاركة في ملئ الاستبيان طوعية.

*سيتم استخدام الاجابات المقدمة لهذه الدراسة لاغراض علمية فقط .

*سيتم اجراء التقييمات على أساس تحليل حماعه وليس علم أساس فده .

*سيتم اخذ الاجابات دون الكشف

*لا توجد اجابات صحيحة او خاطئه للاسئلة.

*لا توجد اي اسئلة شخصية مزعجة. (في حال حدوث اي انزعاج من اي سبب كان، لديك الحق في التوقف و الانسحاب عند اي جزء من الاسئلة).

صدقك أثناء الاجابة له دور حاسم في نتائج الدراسة. الاستبيان مكون من خمسة أقسام، سيتوضح لكم عن كيفية الاجابة على الاسئلة في كل قسم لاحقاً. من أجل الاجابه على هذه الاسئلة سيأخذ من وقتكم حوالي 15د.

شكرا جزيلاً لمساعدتكم و تعاونكم.

لأية اسئلة تتعلق بالدراسة يمكنك التواصل عبر عنوان البريد الالكتروني

أوافق على المشاركة في هذا البحث العلمي طوعيا. كما أنني أعلم أنه بإمكانى الانسحاب متى ما أريد، كما

أنتنى على دراية وقبول باستخدام أجوبتي في غرض علمي.

التاريخ:/...../.....

التوقيع:

EK 4

النموذج الاجتماعي الديموغرافي

- 1- العمر:
- 2- الجنس: ذكر أنثى
- 3- الحالة المدنية أعزب متزوج أرمل مطلق
- 4- إذا كنت متزوج هل لديك اطفال؟ نعم لا
- 5- كم طفل لديك؟
- 6- مع من تعيش في المنزل؟ وحيد عائلة الاصدقاء
- 7- كم شخص يقيم معك في المنزل؟
- 8- في اي مدينة تركية تقيم؟
- 9- منذ متى و انت تعيش في تركيا؟
..... أقل من سنة سنة سنتين 3 سنوات 4 سنوات 5 سنوات
..... 6 سنوات 7 سنوات 8 سنوات 9 سنوات
..... 10 سنوات 11 سنة وما فوق
- 10- المستوى التعليمي : لم اذهب الى المدرسه ابدا ابتدائي او اعدادي
..... ثانوي جامعه و ما فوق
- 11- هل تعمل حاليا الان؟ نعم لا
- 12- مستوى الدخل المادي شهريا: tl2500_0
..... tl4500_2500
..... tl7000_4500
..... tl7000_4500
- 13- هل تعاني من اي مرض نفسي الان؟ نعم لا
- 14- هل واجهت اي صدمة نفسية متعلقة بالحرب في سوريا كالاعتقال او فقدان احد الاقارب او
التعرض لاصابة جسدية؟ نعم لا

مقياس اليرموك لأنماط تعلق الراشدين

Yarmouk Scale of Adult Attachment Styles (Y-SAAS)

تصف الفقرات التالية علاقاتك مع الناس بشكل عام. أرجو أن تقرأ كل فقرة، ومن ثم تضع دائرة على أحد الأرقام من 0 إلى 5، لتحديد إلى أي مدى تنطبق عليك تلك الفقرة

0 = لا تنطبق على الإطلاق، 5 = تنطبق تمام

5	4	3	2	1	0	1 ألاحظ أن الآخرين لا يرغبون في الاقتراب مني
5	4	3	2	1	0	2 من الصعب عليّ أن أثق بالآخرين تماماً
5	4	3	2	1	0	3 لأنني أقترّب من الناس كثيراً، أجد أنهم يفضلون البقاء بعيدين عني
5	4	3	2	1	0	4 أكون مرتاحاً عندما أكون قريباً من الآخرين
5	4	3	2	1	0	5 من المهم بالنسبة لي أن أكون مستقلاً عن الآخرين
5	4	3	2	1	0	6 لا يقدّرني أو يحترمني الآخرون، تماماً كما أقدّرهم أو أحترمهم
5	4	3	2	1	0	7 لا أقلق عندما يقترب مني شخص ما كثيراً
5	4	3	2	1	0	8 أفضل أن يكون الآخرون مستقلين عني
5	4	3	2	1	0	9 رغبتي في الاقتراب من الآخرين تفوق غالباً رغبته في الاقتراب مني
5	4	3	2	1	0	10 أعرف أنني سأجد من يساعدني عندما أحتاج إلى مساعدة
5	4	3	2	1	0	11 لا يوجد مشكلة بالنسبة لي إذا اعتمد الآخرون عليّ
5	4	3	2	1	0	12 لا أقلق عندما أكون وحيداً، فأنا لست بحاجة ماسة للآخرين
5	4	3	2	1	0	13 لدي انطباع أنني أحب الآخرين أكثر مما يحبونني
5	4	3	2	1	0	14 من السهل عليّ أن أكون علاقات حميمة مع الآخرين
5	4	3	2	1	0	15 أفضل أن أقوم بواجباتي بنفسني، دون مساعدة من الآخرين
5	4	3	2	1	0	16 أرغب في الاقتراب من الآخرين كثيراً، مما يجعل الناس أحياناً يبتعدون عني
5	4	3	2	1	0	17 أشعر أن الناس الآخرين لا يحبونني
5	4	3	2	1	0	18 أحب أن أكون مكتفياً ذاتياً
5	4	3	2	1	0	19 إنني واثق أن الآخرين سوف يساعدونني، إذا احتجت لهم
5	4	3	2	1	0	20 أكون مرتاحاً عندما لا يتدخل الآخرون في شؤني الخاصة

NOT: Bu Ölçeğin Sadece Arapça Versiyonu Mevcuttur.

Travma Sonrası Büyüme Envanter (TSBE)

PTGI

علامات النمو لما بعد الصدمة

أرجو وضع الرقم المناسب الذي يحدد شدة التغيير الذي حدث لك بسبب التعذيب أو الصدمات الأخرى التي كنت قد مررت بها , وذلك حسب مقياس الشدة الآتي:- 0 = لم اواجه اي تغيير كنتيجة لارمتي
 1 = واجهت هذا التغيير الى درجة صغيرة جدا كنتيجة لارمتي.
 2 = واجهت هذا التغيير الى درجة صغيرة كنتيجة لارمتي.
 3 = واجهت هذا التغيير الى درجة متوسطة كنتيجة لارمتي.
 4 = واجهت هذا التغيير الى درجة شديدة كنتيجة لارمتي.
 5 = واجهت هذا التغيير الى درجة شديدة جدا كنتيجة لارمتي.

5	4	3	2	1	0	العبارة
						1. غيرت اولوياتي حول ماهو مهم في الحياة
						2. ارداد تقديري لنفسي .
						3. كونت اهتمامات جديدة
						4. ارداد شعوري بالاعتماد على النفس.
						5. اصبح لدى فهم افضل للأمور الروحية.
						6. أصبحت أكثر قدرة على الاعتماد على الناس في وقت الشدة.
						7. شققت طرق جديدة لحياتي .
						8. أصبحت اشعر اني اكثر ارتباطا بالآخرين.
						9. أصبحت اشد استعدادا للتعبير عن انفعالاتي.
						10. زادت قدرتي في مواجهة الصعوبات.
						11. أصبحت أكثر قدرة على إنجاز أعمال جيدة في حياتي
						12. أصبحت أكثر قدرة على تقبل الواقع.
						13. ارداد تقديري لحياتي يوم بعد يوم.
						14. أصبحت هناك فرص جديدة متاحة , لم تكن متاحة من قبل.
						15. أصبحت أكثر إحساسا بالآخرين.
						16. اردادت جهودى لتكوين علاقات مع الآخرين.
						17. أصبحت أكثر استعدادا لتغيير الأوضاع التي تحتاج إلى تغيير.
						18. قوي إيماني الديني.
						19. اكتشفت انني اشد قوة مما كنت اتصور.
						20. أهم درس تعلمته هو" أن الناس رائعين"
						21. ارداد تقبلي لمبدأ احتياجي للآخرين.

EK 7

Travma Sonrası Büyüme Envanteri

Sizden öğrenmek istediğimiz, yaşamınızda önemli yer tutan travmatik yaşam olaylarının, hayatınızda ne ölçüde pozitif değişikliklere sebep olduğudur. Geçmişte yaşadığınız krizden/krizlerden sonra yaşamınızda ve düşüncelerinizde meydana gelen değişimleri lütfen aşağıda verilen puanlama ölçütlerine göre 0 ve 5 arasında değerlendiriniz.

0	1	2	3	4	5
Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi hiçbir şekilde yaşamadım.	Çok az bir düzeyde	Bir miktar	Orta düzeyde	Oldukça fazla	Stresli olay(lar) sonucu bu değişimi çok büyük ölçüde

- Yaşamda önem verdiğim şeylerin öncelik sırası değişti. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Kendi hayatıma verdiğim değerde büyük bir artış oldu. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Yeni ilgi alanları keşfettim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Kendime güven hissinde artış oldu. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Manevi konuları daha iyi anlamaya başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Başım sıkıştığında insanlara güvenebileceğimi daha iyi anladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Yaşamım için yeni bir yön belirledim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Kendimi diğer insanlarla çok daha yakın hissetmeye başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Duygularımı ifade etmeye daha çok istekliyim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Zorlukları göğüsleyebileceğimi daha iyi anladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Yaşamımda daha iyi şeyler yapabiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Her şeyi olduğu gibi, daha çok kabullenebiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Her günümü daha iyi değerlendirebiliyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Daha önce var olmayan yeni olanaklara kavuştum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Diğer insanlara karşı daha şefkatliyim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- İlişkilerime daha çok emek sarf etmeye başladım. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Değişmesi gereken şeyleri değiştirebilmek için daha çok çaba harcıyorum. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Daha güçlü bir inanca sahibim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Düşündüğümde çok daha güçlü olduğumu keşfettim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- İnsanların ne kadar mükemmel olabildiklerine dair çok şey öğrendim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)
- Başkalarına ihtiyaç duyuyor olmayı daha çok kabullendim. (0) (1) (2) (3) (4) (5)

مقياس الصلابة النفسية

من خلال قراءتك للجمل التالية اختر أكثر جملة معبرة عن حالتك خلال الشهر الماضي أو بشكل عام، حيث:
(0= ليس صحيح أبداً، 1= نادراً ما يكون صحيح، 2= أحياناً صحيح، 3= غالباً صحيح، 4= صحيح دوماً)

الفقرات	ليس صحيح أبداً	نادراً ما يكون صحيح	أحياناً صحيح	غالباً صحيح	صحيح دوماً
1. أستطيع التأقلم عندما تحدث تغييرات.					
2. لدي على الأقل علاقة أو قرابة واحدة وثيقة آمنة تساعدني عندما أكون متوتراً.					
3. عندما لا تكون هنالك حلول واضحة لمشاكلي ، أحياناً إيماني بالله أو بالقدر يساعدني.					
4. أستطيع التعامل مع أي شيء يطرأ في حياتي.					
5. نجاحي في تجارب سابقة يعطيني الثقة في التعامل مع التحديات والصعوبات الجديدة.					
6. أحاول أن أرى الجانب الهللي من المشاكل عندما أواجهها.					
7. اضطراري للتعامل مع التوتر قد يجعلني شخص أقوى.					
8. أميل إلى استعادة توازني بعد مرض أو إصابة ، أو غيرها من الصعوبات.					
9. أعتقد أن معظم الأمور تحدث لسبب ما سواء كانت جيدة أو سيئة.					
10. أبذل أقصى جهدي بغض النظر عن ما قد تكون النتيجة.					
11. أؤمن بأنني أستطيع تحقيق أهدافي حتى مع وجود عقبات.					
12. حتى عندما تبدو الأمور ميؤوس منها ، أنا لا أستسلم.					
13. أثناء أوقات التوتر / الأزمات ، أعرف إلى أين أتوجه لطلب المساعدة.					
14. تحت الضغط أستطيع التركيز والتفكير بوضوح.					
15. أفضل الأخذ بزمام المبادرة في حل المشاكل بدلا من ترك الآخرين اتخاذ جميع القرارات.					
16. الفشل لا يسبب لي الإحباط بسهولة.					
17. أعتبر نفسي شخص قوي عند التعامل مع تحديات وصعوبات الحياة.					
18. عند الضرورة أستطيع اتخاذ قرارات صعبة أو غير محببة قد تؤثر على الآخرين.					
19. أنا قادر على التعامل مع مشاعر غير سارة أو مؤلمة مثل الحزن والخوف والغضب.					
20. في التعامل مع مشاكل الحياة أحياناً أتصرف بناء على الحس الباطني أو الحدس دون معرفة السبب.					
21. لدي شعور قوي بأن لي هدف في الحياة.					

					22. أشعر أنني مسيطر على مجريات حياتي.
					23. أنا أحب التحديات.
					24. أعمل على تحقيق أهدافي بغض النظر عن العقبات التي تعترض طريقي.
					25. أنا فخور بإنجازاتي.

EK 9

Connor-Davidson Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği 25 (CD-PDÖ 25)

Lütfen aşağıdaki ifadelerin geçtiğimiz ay içinde size ne kadar uyduğunu gösteriniz. Eğer yakın zamanda belirgin bir şey olmadıysa, ne hissetmiş olabileceğinizi düşünerek cevaplayınız.

	Hiç doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Sıklıkla doğru	Neredeyse her zaman doğru
1. Değişiklikler karşısında uyum sağlayabilirim.					
2. Stres olduğumda beni rahatlatacak en az bir tane yakın ve güvenilebileceğim ilişkim var.					
3. Sorunlarıma açık bir çözüm bulunmadığında, bazen Tanrı ya da kader yardım edebilir.					
4. Önüme çıkan her şeyle başa çıkabilirim.					
5. Geçmiş başarılarım, yeni zorluklarla mücadele etmemde bana güven veriyor.					
6. Sorunlarla karşılaştığım zaman, olayların komik yönlerini görmeye çalışırım.					
7. Stresle mücadele etmek durumunda kalmak, beni daha da güçlendirebilir.					
8. Hastalık, yaralanma ya da benzeri güçlüklerden sonra çabuk normale dönerim.					
9. İyi ya da kötü, herşeyin olmasında belli bir sebep olduğunu düşünürüm.					
10. Sonuç ne olacak olursa olsun, elimden gelenin en iyisini yaparım.					
11. Engeller olsa da, hedeflerime ulaşacağıma inanırım.					
12. Umutsuz durumlarda bile					

vazgeçmem.					
13. Kriz ya da stres durumlarında yardım için nereye gideceğimi bilirim.					
14. Stres altında dikkatim dağılmaz ve açık bir şekilde düşünebilirim.					
15. Sorunları çözerken bütün kararları başkasının almasına izin vermektense, kendim için başına geçmeyi tercih ederim					
16. Başarısızlıklar karşısında kolay pes etmem.					
17. Yaşamdaki zorluklarla uğraşmada kendimi güçlü bir insan olarak görürüm					
18. Gerektiğinde başkalarını etkileyecek zor ya da kimsenin vermek istemediği kararları alabilirim.					
19. Üzüntü, korku ve öfke gibi hoş olmayan ve acı verici duygularla baş edebilirim.					
20. Yaşamdaki sorunlarla başederken, bazen olayların nedenini bilmeden, varsayımlar üzerine hareket etmek gerekir.					
21. Yaşamdaki amacıma dair güçlü bir duyguya sahibim.					
22. Hayatımın kontrolüne sahip olduğumu hissediyorum.					
23. Zoru severim.					
24. Önüme ne engel çıkarsa çıksın, hedeflerime ulaşmaya çalışırım.					
25. Başarılarımla gurur duyarım.					

ÖZGEÇMİŞ

DALIA KARATAŞTAN

A. EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans:

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Klinik Psikoloji Bölümü, 2021, İstanbul.

Lisans:

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji (%30 İngilizce) Bölümü, 2019, İstanbul.

B. KATILDIĞIM EĞİTİM ve SEMİNERLER

- 2016-2017 İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde ‘’ Etkili ve Sağlıklı İletişim’’ konulu 26 saatlik programını tamamlanmıştır.
- Nisan 2018 - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde düzenlenen Psikolojik günleri ‘’Oluşum’’ programına katılmıştır.
- Ekim 2018 - İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinde düzenlenen ‘’Evolving Islamic Psychology: Past, Present and Future Conference’’ katılmıştır.
- 2018-2019 Yetim Vakfında düzenlenen Drama eğitimi tamamlamaktadır.
- 2019, EMDR eğitimine katılmıştır.

- 2020-2021 (Teori, Formülasyon ve Süpervizyon) Prof. Dr. Mustafa Bilici

C. MESLEKİ DENEYİM

1/7/2018- 1/8/2018 tarihleri arasında AID Uluslararası Doktorlar Derneğinde staj görülmektedir.

17/02/2020- 6/04/2020 Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesinde staj görülmektedir.

D. BİLGİSAYAR BİLGİSİ

Word, Powerpoint, Excel: çok iyi

SPSS: İYİ

E. YABANCIDİL BİLGİSİ

Arapça anadil

İngilizce Okuma: iyi, Yazma: iyi, Konuşma: iyi

Türkçe Okuma: çok iyi, Yazma: çok iyi, Konuşma: çok iyi